Guy de Maupassant

I solen

Maupassants 16 fortællinger

Bibliotek 1800

Guy de Maupassant

I solen

eBibliotek 1800

2026

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Guy de Maupassant: *I solen* er baseret på originaler, som (på udgivelsestidspunktet) er public domain i lande hvor ophavsret er baseret på ophavsmandens død+70 år samt i USA.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Opholder du dig i et land uden for EU, bør du dog tjekke de lokale ophavsretsbestemmelser, før du videredistribuerer værket.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Guy de Maupassant: *I solen* is based upon sources in the public domain in countries where copyright is based upon Life+70 years, and in the USA (at the time of publishing).

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

If you are outside the EU, you are advised to check the local copyright laws before copying and/or redistributing this ebook.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

I solen

Livet, der er så kort og så langt, bliver til tider uudholdeligt. Det ruller sig op, altid éns, med døden ved enden. Man kan hverken standse det, forandre det eller forstå det. Og ofte bliver man grebet af en harmfuld oprørsfølelse over sine bestræbelsers afmagt. Hvad vi så end gør, skal vi dø! Hvad vi så tror, hvad vi så tænker, hvad vi så stræber efter, skal vi dø. Og det forekommer én, at man skal dø i morgen uden endnu at kende noget og dog træt og ked af alt, hvad man kender. Da er det, at man føler sig knust under følelsen af "det heles evige elendighed", af den menneskelige afmagt og af gentagelsernes ensformighed.

Man står op, man går, man ser ud ad vinduet. Familien overfor spiser frokost, som den spiste frokost i går, som den vil spise frokost i morgen: Faderen, moderen og fire børn. For tre år siden var bedstemoderen der endnu. Hun er der ikke mere. Faderen har forandret sig meget i den tid, vi har boet overfor hinanden. Han lægger ikke selv mærke til det; han gør indtryk af at være tilfreds, af at være lykkelig. Tåbe!

De taler om et bryllup, så om et dødsfald, så om hønen, der er dejlig mør, og så om tjenestepigen, der ikke er til at stole på. De bekymrer sig om tusinde unyttige og tossede ting. Tåber!

Synet af deres lejlighed, som de i atten år har boet i, fylder mig med lede og forargelse. Det er rammen om livet! Fire vægge, et vindue, en seng, stole, et bord, det er det hele! Fængsel! Fængsel! Ethvert hus, hvor man har boet længe, bliver et fængsel. Åh, flygte, rejse bort! Flygte fra de kendte steder, fra

de kendte mennesker, fra de gestus, der gentager sig på de samme tider, og fremfor alt fra de samme tanker!

Når man er træt af at græde fra morgen og til aften, træt af ikke længere at have kræfter til at rejse sig og drikke et glas vand, træt af sine venner, hvis ansigter man har set alt for ofte, og som irriterer én, træt af sine afskyelige, fredelige naboer, af de kendte og fortrolige omgivelser, af sit hus, af sin gade, af sin tjenestepige, som kommer for at spørge om "hvad herren vil have til middag", og som går igen, idet hendes snavsede nederdels trævlede kant ved hvert skridt slasker ind om hendes skæve hæle, træt af sin alt for trofaste hund, af tapeternes urokkelige pletter, af måltidernes regelmæssighed, af søvnen i den samme seng, af hver eneste handling, der gentages hver eneste dag, træt af sig selv, af sin egen stemme, af de ting, som man bestandig siger om igen, af sine tankers snævre kreds, træt af at se sit eget ansigt i spejlet, af den grimasse, man skærer, når man barberer sig og kæmmer sig – så skal man rejse, kaste sig ud i et nyt og flimrende liv.

En rejse er en slags dør, gennem hvilken man går fra den virkelighed, man kender, ind i en anden, hidtil ukendt virkelighed, der forekommer én som en drøm.

En jernbanestation! En havn! Et tog, som fløjter og udspyer sin første dampsky! Et stort skib, som langsomt glider ud langs molerne, men hvis bug sitrer af utålmodighed efter at nå ud mod horisonten, ud til nye lande! Hvem kan se det uden at dirre af rejselyst, uden at der i hans sjæl vågner en skælvende længsel efter at drage ud på langfart?

Man drømmer altid om et land, som man har forkærlighed for, den ene om Sverige, den anden om Indien, nogle om

Grækenland, andre om Japan. Jeg følte mig uimodståelig draget mod Afrika som af en slags hjemvé efter ørkenen, jeg endnu ikke kendte, som af forudfølelsen af en elskov, der vil fødes.

Den sjette juli 1881 forlod jeg Paris. Jeg ville se dette solens og sandets land midt om sommeren under den tyngende hede, i lysets blændende voldsomhed.

Det var ørkenens sol, solen, der skinner ned over det ubevægelige, uendelige sandhav, som fik mig til at forlade Seinens, af fru Deshouliéres besungne, *blomstersmykkede bredder*, morgenens friske bad og skovenes grønne skygger for at gennemstrejfe ørkenens glødende ensomhed.

En anden ting gav i dette øjeblik Algier en særlig tiltrækningskraft. Bou-Amama, som det aldrig ville lykkes at tage til fange, var i fuld gang med det fantastiske felttog, som gav anledning til, at der blev sagt, skrevet og begået så mange dumheder. Det blev også forsikret, at den muselmanske befolkning forberedte en almindelig opstand, at den ville gøre en sidste anstrengelse, og at krigen, så snart ramadan-måneden var overstået, på én gang ville bryde ud over hele Algier. Det ville være i høj grad interessant at se araberne . I det øjeblik, at prøve på at forstå deres sjæl, noget vore kolonister ikke bekymrede sig synderlig om.

Flaubert har flere gange sagt:

"Man kan forestille sig ørkenen, pyramiderne, sfinkserne, inden man har set dem; men hvad man ikke kan udmale sig, er en tyrkisk barbers hoved, når han sidder på hug foran sin dør."

Ville det ikke være endnu ejendommeligere at kende, hvad der går for sig inden i dette hoved?

Havet

Marseille dirrer i sommerdagens muntre solskin. Den ser ud, som om den ler med sine store, flagsmykkede caféer, sine heste, der på hovedet har en stråhat, som om de skulle til maskerade, sine travle og støjende mennesker. Med sit sydlandske tonefald, der klinger gennem gaderne, dette tonefald, som alle ligesom på trods lader runge, gør byen indtryk af at være beruset. Andre steder synes man, at en marseillaner er morsom, og betragter ham som en slags fremmed, når han radbrækker sit franske sprog; i Marseille giver alle de mange samlede marseillanere tonefaldet et anstrøg af overdrivelse, der næsten bliver til en farce. At alle mennesker taler på den måde – det er næsten for meget af det gode.

Marseille sveder i solen som et kønt pigebarn, der ikke vasker sig, for hun lugter af løg, tøsen, og af endnu tusinde andre ting. Hun lugter af al den unævnelige føde, som negrene, tyrkerne, grækerne, italienerne, malteserne, spanierne, englænderne, korsikanerne og død og pine marseillanerne selv, der sidder, ligger, ruller og vælter sig på kajerne, hugger i sig.

I havnebassinet ligger de tunge postdampere med næsen vendt ud imod havnens munding og fyrer op, dækkede med mænd, der fylder dem med pakker og varer.

Den ene af dem, *Abd-el-Kader*, giver sig pludselig til at tude; thi fløjten eksisterer ikke mere, den er afløst af et slags dyrebrøl, en vældig stemme, der udgår fra uhyrets rygende bug.

Det mægtige skib forlader sin fortøjningsplads og glider sagte frem mellem sine endnu ubevægelige brødre. Da det er kommet ud af havnen, kaster kaptajnen gennem råberen

kommandoen: "Fuld kraft" ned i bådens dybder, og betaget af glødende iver stævner skibet frem, åbner havet og lader en lang kulstribe bag sig, medens kysterne viger, og Marseille synker ind i horisonten.

Det er middagstid ombord. Der er kun få mennesker. Det er ikke almindeligt at tage til Afrika i juli måned. Ved den ene ende af bordet sidder en oberst, en ingeniør, en læge og to algierske borgere med deres koner.

Der bliver talt om det land, man er på vej til, og om den styrelse, det burde have.

Obersten fordrer kraftigt en militærregering, taler om den taktik, der skal følges i ørkenen, og erklærer, at telegrafen er unyttig, ja til én vis grad endogså farlig for arméerne. Han har sikkert selv indhøstet en eller anden ubehagelig krigserfaring, i hvilken telegrafen havde skylden.

Ingeniøren ville helst betro kolonierne til en bro- og vej-generalinspektør, der kunne lave kanaler, dæmninger, landeveje og tusinde andre ting.

Skibets kaptajn lader ikke uvittigt forstå, at en sømand meget bedre ville klare ærterne, eftersom Algier kun er tilgængelig fra søsiden.

De to algierske borgere fremhæver de grove fejl, guvernøren begår, og de ler alle sammen, forbavsede over, at nogen kan bære sig så forkert ad.

Efter middagen går man op på dækket. Intet uden havet, det stille, rolige hav, der ligger uden en krusning, forgyldt af månen. Den tunge båd, der synes at glide hen over det, efterlader sig en lang kogende stribe, hvis oppiskede vand ligner flydende ild.

Himlen hvælver sig over vore hoveder, blåsort, oversået med stjerner, der hvert øjeblik sløres af den uhyre røgbusk, skorstenen udspyer; og den lille lanterne øverst på masten ser ud som en stor stjerne, der vandrer mellem de andre. Der høres intet udover skruens snorken i skibets indre. Vidunderligt skønne er aftenens stille timer på dækket af et sejlende skib!

Hele den påfølgende dag ligger man udstrakt under et solsejl og drømmer med oceanet til alle sider. Så kommer natten tilbage, og en ny dag begynder at gry. Man har sovet i den snævre kahyt i køjen, der har form som en ligkiste. Da man kommer op, er klokken fire om morgenen.

Hvilken opvågnen! En lang kyst ligger for os, og dér, lige foran, er en hvid plet, som bliver større og større – Algier!

Algier

Et skønhedstrylleri, som man ikke havde turdet håbe, men som henrykker sindet. Hvor den er dejlig, den snehvide by i den blændende sol!

En vældig terrasse, båren af elegante buer, ligger langs med havnen; ovenover hæver sig de store, europæiske hoteller og det franske kvarter, og endnu højere oppe i afsatser araberbyen, en opdyngning af bizarre, små, hvide huse, som er filtrede ind i hinanden og adskilte af gyder, der ligner lyse minegange. Murenes øverste etage støttes af flere rækker hvidmalede piller. Tagene støder tæt op til hinanden, og oppe fra dem fører pludselige nedgange ned til beboede huller, hemmelighedsfulde trappetrin, der ender i sande grævlingehuler, stoppede med myldrende, arabiske familier.

En kvinde går forbi, alvorsfuld og tilsløret, med blottede ankler, som er sorte af støv, der i lagvis er klæbet fast af sved, og de er derfor kun lidet fristende.

Udsigten fra den yderste molespids ind over byen er vidunderlig. Betaget betragter man denne blændende kaskade af huse, der ovenover hinanden vælder fra bjergets top ned mod havet. Det ser ud som skum af en bjergstrøm, skum af en vanvittig hvidhed; hist og her som en større boble lyser en moské blændende i solskinnet.

Overalt myldrer en forbløffende befolkning. Talløse tiggere, klædte i en ussel skjorte, i to tæpper, der er syede sammen som en messehagel, eller i en gammel sæk med huller til hovedet og armene, går og kommer, altid barbenede og barfodede, skælder

hinanden ud og slås, utøjsbefængte, pjaltede, indsmurte i snavs og stinkende som dyr.

Tartarin ville sige, at de lugter af tyrkere. Overalt lugter her af tyrkere.

Så er der en hel verden af mørkhudede unger, blandinger af kabylere, arabere, negere og hvide, en myretue af skopudsere, irriterende som fluer, springske og frække, lastefulde fra treårsalderen og udspekulerede som aber. De skælder én ud på arabisk og forfølger én på fransk med deres evige: "Go'e herre!" De siger Du til én og man siger Du til dem. Alle mennesker her siger i øvrigt Du til hinanden. Kuskene, som man standser på gaden, spørger: "Hvor mig køre dig hen?" Jeg fremhæver udtrykkelig denne skik for de parisiske droskekuske, som altså i Algier finder deres overmænd i retning af ugenert fortrolighed.

Samme dag, jeg kom, lagde jeg mærke til en lille begivenhed, som i sig selv er uden betydning, men som alligevel er en ret karakteristisk illustration til historien om Algier og dens kolonisation.

Jeg tog plads udenfor en café, og en maurerdreng bemægtigede sig med magt mine støvler og gav sig med en rasende energi til at børste løs på dem. Da han havde gnedet et kvarterstid, og læderet var kommet til at skinne som et spejl, gav jeg ham to sous. Han sagde: "Tak, herre!" men rejste sig ikke. Ganske ubevægelig og rullende med øjnene, som om han var blevet syg, sad han og krøb sammen mellem mine ben. Jeg sagde til ham: "Stik af, din arabertamp." Han svarede ikke og rørte sig ikke, førend han på én gang med begge hænder greb sin blanksværteæske og pilede afsted alt, hvad hans ben kunne bære ham. Jeg så mig omkring og fik øje på en stor neger, der

fo'r ud fra den dør, hvor han havde stået gemt, og satte efter drengen. I et par spring havde han nået ham, gav ham et par lussinger, gennemrodede hans klæder, rev de to sous fra ham, stak dem i lommen og gik roligt grinende sin vej, medens det stakkels offer hylede, så det var skrækkeligt at høre på.

Jeg var oprørt. Men den herre, jeg sad sammen med, en af mine venner, en fransk-afrikansk officer, sagde til mig:

"Lad bare være med at blande Dem i det, det er hierarkiet, der vokser frem. Så længe de ikke er stærke nok til at tage de andres skillinger, børster de selv støvler; men så snart de er i stand til at hundse de mindre, bestiller de ikke noget mere, men passer på, når de andre får noget, og plyndrer dem bagefter."

Og min ledsager tilføjede leende:

"Næsten alle her gør det samme."

Algiers europæerkvarter, der er smukt på afstand, har, når man ser det på nært hold, præget af en ny by, som er drevet frem i et klima, der ikke passer for den. Noget af det første, der tiltrækker blikket, er et bredt skilt, hvorpå der står: "Algiers Skøjteklub", og for hvert skridt føler man sig slået og generet af indtrykket af at stå overfor fremskridt, som ikke er på deres plads i dette land, overfor en klodset og brutal civilisation, der dårligt harmonerer med sæderne, himlen og menneskene. Det er os, der tager os ud som barbarer midt imellem alle disse barbarer, som er ukultiverede, det er sandt nok, men som hører hjemme her, og som århundrederne har lært skikke, hvis betydning vi endnu ikke synes at have forstået.

Napoleon den Tredje har sagt et klogt ord (der måske var tilhvisket ham af en minister): "Hvad Algier trænger til, er ikke en erobrer, men en organisator." Men vi er blevet ved med at

være erobrere, brutale, klodsede og forgabede i vore egne fuldt færdige anskuelser. Vore påtvungne skikke, vore parisiske huse, vore sædvaner støder én på denne jordbund som grove kunstneriske fejl, som en sørgelig mangel på klogskab og forståelse. Alt, hvad vi gør, tager sig ud som en meningsløshed, som en udfordring til dette land, ikke så meget rettet mod dets beboere som mod jorden selv.

Nogle dage efter min ankomst var der bal under åben himmel i Mustapha. Det var markedet i Neuilly om igen. Butikker med honningbrød, skydebaner, lykkehjul, boldspil, spåkvinder, troldmænd og pyntede kræmmersvende, der dansede uforfalskede Bullier-kvadriller med små butiksjomfruer, medens der bagved den indhegnede plads, som man måtte betale for at komme ind på, spredt over manøvremarkens vide, sandede slette, i månelyset lå hundreder af ubevægelige arabere, som i deres hvide pjalter alvorsfuldt lyttede til skrigene og skrålene fra franskmændenes fest.

Provinsen Oran

Fra Algier til Oran er der en dags jernbanerejse. Man kører først over Mitidja-sletten, der er frugtbar, overskygget og befolket. Det er den, man viser enhver nyankommen for at overbevise ham om vor kolonis frugtbarhed. Det kan heller ikke nægtes, at både Mitidja og Kabylien er to prægtige provinser. Kabylien har således for øjeblikket langt flere indbyggere pr. kvadratkilometer end Pas-de-Calais, og Mitidja snart ligeså mange. Hvad er det egentlig, man dér vil kolonisere? Nå, det skal jeg senere komme tilbage til.

Toget ruller videre; de dyrkede marker forsvinder, jorden bliver bar og rød, Afrikas sande jord. Horisonten vider sig ud, en gold og brændende horisont. Vi kører igennem den vældige Chélif-dal, som ligger indelukket mellem trøstesløse, grå og afsvedne bjerge, uden et træ, uden et græsstrå. Hist og her sænker bjerglinjen sig og åbner sig på klem som for bedre at vise den af solen udtørrede jordbunds frygtelige usseldom. En umådelig, ganske flad vidde strækker sig ud mod det fjerne, hvor den begrænses af et højdedrags næsten usynlige linje, der taber sig i tåge. Af og til brydes de nøgne bjergskråninger af store, hvide, helt runde punkter, der ligner uhyre æg, udrugede af kæmpemæssige fugle. Det er marabut-grave, rejst til Allahs ære.

Undertiden ser man på den uendelige, gule slette en klynge træer og nogle mænd, høje, solbrændte europæere, der står opstillet for at se toget køre forbi, og lige i nærheden en del små telte, som minder om store champignons, og hvorfra skæggede

soldater dukker frem. Det er en lille koloni jordbrugere, der beskyttes af en militærafdeling.

Eller man skelner et sted ude på den golde og støvede flade, så langt borte, at man knapt ved, om den hører virkeligheden til, en lille tynd røgstribe, som stiger op imod himlen og synes at pile hen over jorden. Det er en rytter, hvis hests hove rejser det fine og brændende støv. Hver af disse støvskyer omkring på sletten betegner en mand, hvis lyse burnus man langsomt vænner sig til at skelne.

Fra tid til anden en lejr af indfødte. Det er vanskeligt at opdage disse beduinertelte, som er slået op ved siden af en udtørret strøm, hvor børnene lader nogle geder, nogle får eller nogle køer græsse ("græsse" er et udtryk, der i denne forbindelse forekommer én uendelig latterligt). De brune lærredstelte, der er omgivne af tørt småkrat, falder sammen med jordens énstonede kulør. På linjens grusvold står en mand med mørk hud og nøgne, kraftige, læggeløse ben og betragter alvorligt, indsvøbt i sine hvide pjalter, jerndyret, der ruller forbi ham.

Længere henne er det en flok nomader, som er på vandring. Karavanen skrider frem i støvet og lader en sky tilbage efter sig. Kvinderne og børnene sidder på æsler eller små heste og i spidsen rider nogle ryttere, alvorsfulde og med en uendelig ædel holdning.

Og således bliver det ved. Med omtrent en times mellemrum standser toget og en europæisk landsby dukker frem: nogle huse, der ganske ligner husene i Nanterre eller i Rueil, omkring dem nogle afsvedne træer, hvoraf et bærer trikoloren, og ved udgangen en højtidelig gendarm, der også ganske ligner gendarmen i Rueil eller i Nanterre.

Heden er uudholdelig. Alt, hvad der er af metal, er det umuligt at røre ved, selv inde i kupéen. Vandet i kurveflaskerne brænder i munden. Og luften, der strømmer ind gennem vinduet, er som pustet fra en bagerovn, der slås op. I Orléansville viser termometret på banegården over ni og fyrre grader!

Vi når Oran tidsnok til at kunne spise til middag dér.

Oran er en fuldstændig europæisk handelsby; den er mere spansk end fransk og er uden synderlig interesse. På gaden møder man smukke kvinder med sorte øjne og elfenbenshud. Når det er smukt vejr, påstår de, at man i horisonten kan se Spaniens, deres fædrelands kyster.

Så snart man har sat foden på afrikansk jord, betages man af en besynderlig længsel efter at komme videre, længere syd på.

Jeg tog altså en billet til Saïda og betroede mig til den lille, smalsporede jernbane, der klavrer op ad de høje bjergskråninger. Det er omkring Saïda, at Bou-Amama, som det ikke vil lykkes at tage til fange, gør egnen usikker med sine ryttere.

Efter nogle timers forløb når man Atlas' første skråninger. Toget bevæger sig opad, puster, kan næppe vinde frem, snor sig op ad den golde bjergside og kører forbi en uhyre sø, der er dannet af tre floder, som den berømte Habra-dæmning tvinger tilbage i tre dale. En kæmpemæssig, fem hundrede meter lang mur dæmmer op for fjorten millioner kubikmeter vand, der ellers ville vælte ned over den umådelige slette.

(Denne dæmning styrtede sammen året efter. Hundreder af mennesker druknede og en hel egn blev ødelagt. Netop på samme tid var der en stor, national indsamling i gang for nogle

ungarske eller spanske vandlidte; men ingen bekymrede sig om denne franske katastrofe.)

Derpå kom vi gennem smalle pas mellem to bjerge, der så ud, som om de var hærgede af en ildebrand, så nøgen og rød var deres overflade. Vi drejede omkring bjergtinder, kørte langs med stejle skrænter, gjorde omveje på ti kilometer for at komme udenom forhindringer, og så satte toget pludselig fart på hen over en slette, men dog stadig lidt i zigzag, som om det ikke kunne slippe en gammel vane.

Vognene er alt for små, og lokomotivet ikke større end lokomotivet til en dampsporvogn. Til tider gør det indtryk af at være fuldkommen udmattet; det raller, stønner eller raser, kører så langsomt, at man i ro og mag kunne spadsere ved siden af det, og farer så på én gang afsted med forøget iver.

Hele egnen er nøgen og trøstesløs. Afrikas konge, solen, den store og glubske ødelægger, har ædt kødet af disse dale og kun ladet stenene og et rødt støv, hvori intet kan trives, tilbage.

Saïda! En lille fransk by, der udelukkende synes at være beboet af generaler. Der er i det mindste ti eller tolv, og man har indtrykket af, at de hele dagen igennem holder rådslagning. Man har lyst til at råbe til dem: "Hvor er Bou-Amama henne i dag, hr. general?" Den civile befolkning nærer ikke den fjerneste respekt for uniformen.

Byens herberg lader alt tilbage at ønske. Jeg ligger på en madras i et hvidkalket værelse. Heden er utålelig. Jeg lukker øjnene for at sove, men ak, – det bliver der intet af!

Mit vindue, der vender ud til en lille gård, står åbent. Jeg hører nogle hunde gø. De er langt borte, meget langt borte, og de glammer stødvis, som om de svarede hinanden.

Men snart kommer de nærmere, ganske nær. Nu er de helt inde ved husene, i vinmarkerne, i gaderne. Der er fem hundrede, måske tusinde glubske og forsultne hunde. Oppe på højsletterne vogtede de spaniernes lejre, men deres herrer er blevet dræbt eller er flygtet, og døende af sult har dyrene givet sig til at strejfe om, indtil de har fundet byen og omringet den som en hær. Om dagen sover de i kløfterne mellem klipperne eller rundt i bjerghulerne, men så snart mørket er faldet på, søger de ind til Saïda for at bjerge føden.

De mænd, der kommer sent hjem, går med revolveren i hånden, forfulgte og oversnusede af tyve eller tredive gule hunde, der ligner ræve.

De gø'r nu på en skrækkelig, vedvarende måde, der er lige ved at gøre én vanvittig. Så vågner andre skrig, en skingrende bjæffen, det er sjakalerne, der kommer til; og nu og da lyder et underligt højt og langtrukket hyl, det er hyænerne, som efterligner hundenes gøen for at lokke dem til sig og æde dem.

Lige til daggry vedbliver uden frist denne forfærdelige larm.

Saïda var, inden den blev besat af franskmændene, beskyttet af en lille fæstning, som Abd-el-Kader havde bygget. Den nye by ligger i en sænkning, omgivet af afskallede højder. En flod, så smal, at man næsten kan springe over den med samlede ben, vander markerne omkring den, hvor der vokser herlig vin.

Mod syd ser de nærliggende bjerge ud som en mur; det er de sidste trin op til de store højsletter.

Til venstre hæver sig en gloende rød klippe, som er en halvtredsindstyve meter høj, og som på sin tinde bærer noget murværk i ruiner. Det er alt, hvad der er tilbage af Abd-el-Kaders Saïda. Når denne klippe ses på afstand, synes den at

hænge sammen med bjerget, men hvis man bestiger den, bliver man overvældet af overraskelse og beundring. En dyb kløft, udhulet mellem to ganske lige vægge, skiller emirens gamle fæstning fra nabobjerget, som er helt purpurrødt og hist og her brudt af dybe indsnit, i hvis revner vinterregnen samler sig. Nede i kløften løber floden midt i en skov af nerier, der oppe fra ser ud som et orientalsk tæppe i en korridor. Ganske jævnt breder denne blomsterdug sig, kun hist og her plettet af det grønne løv, der bryder igennem.

Ad en sti, der nærmest er beregnet til geder, kommer man ned i dalen.

Strømmen, som herovre kaldes en flod (Oued-Saïda), men som vi ville kalde en bæk, risler mellem stenene under store, blomstrende buske, springer ned fra små klippestykker, skummer, bruser, hvirvler og mumler. Vandet er varmt, næsten brændende. Uhyre krabber piler med en besynderlig hurtighed langs bredden og løfter deres kløer, da de får øje på mig. Store, grønne firben forsvinder under løvet. Af og til glider en øgle mellem stenene.

Kløften snævrer sig ind, som om den var ved at lukkes. En stærk støj ovenover mit hoved får mig til at fare sammen. En opskræmmet ørn flyver op fra sit tilflugtssted og svinger sig op imod den blå himmel med så langsomme og brede vingeslag, at den synes at røre ved de to bjergvægge.

Efter en times gang kommer man ud til vejen, der snor sig opad det sandede bjerg i retning af Aïn-el-Hadjar.

Foran mig går en kone, en kroget gammel kone, med en sort nederdel og et hvidt hovedtøj; på den venstre arm har hun en kurv og i den højre hånd holder hun som en slags solskærm en

vældig rød paraply. En kvinde her! En rigtig bondekone midt i denne øde, triste egn, hvor man ellers aldrig ser andet end de høje, knejsende negerinder, hvis sorte hud skinner frem mellem spraglede, gule, røde og blå stoffer, og som efterlader sig en stank af svedende menneskekød, der kan få selv de mest hårdhudede til at kaste op.

Den gamle kone standsede og satte sig udmattet ned i støvet, stønnende i den forfærdelige hede. Hendes ansigt var overtrukket med talløse små rynker, som om hendes hud var et stykke fint, rynket silketøj, og hun så træt, overvældet og fortvivlet ud.

Jeg talte til hende. Det var en elsasserinde, som efter krigen sammen med sine fire sønner var blevet sendt herover til denne sørgelige egn. Hun spurgte mig:

"Kommer De derhjemme fra?"

Dette "derhjemme fra" snørede mit hjerte sammen.

"Ja."

Og hun gav sig til at græde. Så fortalte hun mig sin jævne historie.

Man havde lovet dem jord, og derfor var de kommet, moderen og børnene. Nu var tre af hendes sønner døde i det morderiske klima. Der var kun den ene tilbage, og han var også syg. Deres marker indbragte intet, skønt de var store nok, for der var ikke en dråbe vand.

Og den gamle kone blev ved at gentage: "Det er ikke andet end aske, udbrændt aske. Der kan ikke vokse så meget som et kålhoved, et eneste kålhoved!" Hun klyngede sig til denne tanke om kålen, der for hende måtte repræsentere al jordisk lykke.

Jeg har aldrig set noget mere hjerteskærende, end denne skikkelige, elsassiske bondekone, som man havde kastet over på en tør, brændende jord, hvor der ikke kan vokse et eneste kålhoved. Hvor ofte måtte hun ikke tænke tilbage på det land, hun havde mistet, sin ungdoms grønne land! Stakkels gamle!

Da hun sagde farvel, til mig, tilføjede hun:

"Ved De, om der bliver uddelt jord i Tunis? Man siger, at dér skal være godt. Der er vel i alle tilfælde bedre end her. Og så kunne jeg måske redde min dreng!"

Alle de af vore kolonister, der er sendt over på den anden side af Tell, ville omtrent kunne fortælle den samme historie.

Jeg længtes stadig efter at komme endnu længere. Men da hele egnen var en krigsskueplads, turde jeg ikke vove mig alene videre. En lejlighed tilbød sig i form af et tog, der skulle sendes ud for at bringe proviant til tropperne, som lå lejret langs de udtørrede søer.

Det var en scirocco-dag. Lige fra morgenstunden sendte søndenvinden sin langsomme, tunge, knugende ånde hen over jorden. Klokken syv satte det lille tog sig i bevægelse, medførende to delinger infanteri med deres officerer, tre vogne med store fyldte vandbeholdere og med jernbaneselskabets ingeniører, for i de sidste tre uger var intet tog blevet afsendt til linjens sidste del, og det var muligt, at araberne havde søgt at ødelægge den.

Lokomotivet, der bærer navnet "Hyænen", sætter sig støjende i bevægelse, og styrer hen imod det stejle bjerg, som om det ville køre lige ind i det. Så gør det pludselig en bøjning, svinger ind i en snæver dal, beskriver en bue og passerer tilbage, halvtreds meter ovenover det sted, hvor det kørte for lidt siden.

Det drejer igen, danner nye buer ovenover de gamle og krydser således i zigzag, som et kæmpemæssigt snørebånd, op til bjergets top.

Vi kommer forbi nogle uhyre bygninger, store fabriksskorstene, en hel lille forladt by. Det er det fransk-algierske kompagnis prægtige fabriksbygninger. Her var det, at man inden blodbadet på spanierne, forarbejdede alfa-græsset. Det er dette sted, kom kaldes Aïn-el-Hadjar.

Vi kører stadig videre opad. Lokomotivet stønner, raller, sagtner sin fart, standser. Tre gange forsøger det at komme i gang igen, men alle tre gange må det opgive det. Det kører tilbage for at få mere fart på, men bliver alligevel magtesløst stående midt på den alt for stejle skrænt.

Så kommanderer officererne soldaterne til at stå af, ordne sig i række på hver side af toget og skubbe til. Langsomt, skridt for skridt ruller vi videre. Soldaterne ler og kommer med vittigheder på lokomotivets bekostning. Det er overstået. Nu er vi oppe på højsletten.

Lokomotivføreren hænger hele tiden halvt uden for lokomotivet og spejder hen over linjen, der kan være afbrudt, medens vi andre spændt undersøger horisonten og straks bliver mistænksomme, så snart en støvstribe i det fjerne synes at røbe en endnu usynlig rytter. Vi er bevæbnet med geværer og revolvere.

Nu og da flygter en sjakal foran os, en uhyre grib flyver op fra et næsten helt opædt kamelådsel, og karthagohøns, der stærkt minder om agerhøns, søger forskræmte ly under buske og dværgpalmer.

Ved den lille station Tafraoua er to linjekompagnier lejret. Her blev dræbt mange spaniere.

I Kralfallah ligger et kompagni zouaver, som er i færd med at lave sig nogle hastige forskansninger af jernbaneskinner, bjælker, telefonpæle, alfa-baller, alt, hvad de kan finde. Dér spiser vi frokost, og de tre officerer, alle tre unge og glade, en kaptajn, en premierløjtnant og en sekondløjtnant, byder os på kaffe.

Toget kører videre hen over en uendelig slette, hvis alfatotter får den til at ligne et roligt hav. Sciroccoen bliver utålelig, den kaster os den flammende ørkenluft lige ind i ansigtet. Af og til dukker et ubestemmeligt syn frem i horisonten. Det ser ud som en sø, en ø eller klippe, badet i vand: det er en luftspejling. På en lille jordvold ligger nogle forkullede mursten og nogle menneskeknogler, det er resterne af en spanier. Længere henne er endnu flere døde kameler, hvis skeletter næsten er pillet helt rene af gribbene.

Vi kører gennem en skov. Hvilken skov! Et ocean af sand, hvori spredte enebærbuske ser ud som salathoveder i et kæmpemæssigt køkkenhavebed! Fra . Nu af findes intet grønt mere, med undtagelse af alfa'en, et slags gråblåt siv, der vokser i duske og dækker jorden, så langt øjet rækker.

Af og til tror vi at se en rytter i det fjerne. Men han forsvinder; vi havde måske taget fejl.

Vi når til Oued-Fallette, midt på en stadig lige død og øde slette. Sammen med to andre går jeg til fods endnu et stykke længere syd på. I en knugende hede kravler vi op på en lav høj. Sciroccoen er fyldt med ild, den suger sveden bort af ansigtet,

efterhånden som den bryder frem, brænder læber og øjne og udtørrer halsen. Under alle stenene finder vi skorpioner.

Omkring det standsede tog, der herfra ser ud som et stort sort dyr, der har lagt sig til hvile på den tørre jord, har soldaterne travlt med at lade de vogne, som er sendt fra den næste lejr.

Da de er færdige, marcherer de bort i støvet, langsomt, overvældede af den knugende sol. Vi kan se dem længe, længe, indtil vi til sidst kun skelner den grå sky, der rejser sig under deres fødder.

Vi er nu kun seks tilbage om toget. Vi kan ikke længere røre ved noget, alt brænder. Metalhåndtagene på kupédørene er, som om de var gjort glødende i ild. Hvis hånden kommer til at strejfe metallet på vore våben, udstøder vi uvilkårlig et skrig.

For nogle dage siden drog Rezaïna-stammen for at slutte sig til oprørerne igennem den udtørrede sø, som vi ikke kan nå til, da tiden tvinger os til at vende om. Varmen var her i det udtørrede dynd så overvældende, at den flygtende stamme ikke alene mistede alle sine æsler af tørst, men at endog seksten børn døde i deres mødres arme.

Lokomotivet fløjter. Vi forlader Oued-Fallette. En mærkelig krigsbegivenhed havde just gjort dette sted berømt i hele egnen.

En lejr var slået op og en deling af femtende linjebataljon bevogtede den. En nat kom to arabiske menige efter et ridt på ti timer til forposterne med vigtige ordrer fra den øverstkommanderende general i Saïda. I følge skik og brug svingede de med en fakkel for at give sig til kende. Skildvagten, en rekrut, som lige var kommet fra Frankrig, og som ikke vidste

noget om de tjenesteregler og skikke, der følges under et felttog i Afrika, og heller ikke havde fået mindste besked af sine overordnede, gav sig til at skyde på de to kurerer. De stakkels fyre red alligevel videre frem; vagtposterne greb til våben og en skrækkelig geværild begyndte. Først efter at have været en skive for hundrede og halvtredsindstyve geværskud, trak de to arabere sig endelig tilbage. Den ene af dem havde en kugle i skulderen. Den næste dag kom de tilbage til hovedkvarteret med de uafleverede depecher.

Bou-Amama

Den, der selv nu bagefter kan sige, hvorledes Bou-Amama var, må være meget klog. Denne dristige eventyrer, som det aldrig lykkedes at få fat på, og som efter at have fået hele vor afrikanske hær til at miste hovedet, forsvandt så fuldstændig, at man så småt begynder at tro, at han aldrig har eksisteret!

Troværdige officerer, der mente at kende ham, har beskrevet ham for mig på én måde, medens andre, ikke mindre hæderlige personer, der er sikre på at have set ham, har skildret ham på en hel anden façon.

I ethvert tilfælde har han kun været anfører for en lidet talrig bande, som uden tvivl af hungersnød blev drevet til oprør. Det var folk, der kun sloges for at komme til at tømme varedepoter og udplyndre provianteringstog. De synes hverken at have handlet af had eller af religiøs fanatisme, men udelukkende af sult. Og da vort koloniseringssystem består i at ruinere araberne, at udsuge dem uden frist, at forfølge dem uden barmhjertighed og at lade dem krepere af hunger og elendighed, må vi være forberedt på endnu flere oprør.

En anden årsag til Bou-Amamas røvertogt er måske de spanske alfa-arbejdere oppe på højsletterne.

I dette ocean af alfagræs, midt i dette triste, udstrakte grønne, der ligger ubevægelig under den flammehede himmel, levede en hel nation, store horder af mørkhudede mænd, eventyrere, som af fattigdom eller af andre grunde var blevet tvunget bort fra deres fædreland. De var vildere og mere frygtede end araberne selv, og afspærrede fra verden, fjernt fra enhver by, enhver lov, enhver håndhævende magt, som de var,

blev de, siger man, efterhånden som deres forfædre, da de kom til den nye verden, voldsomme, blodtørstige og grusomme imod de oprindelige beboere.

Arabernes hævn var skrækkelig.

Den tilsyneladende oprindelse til opstanden var følgende:

To marabut'er prækede åbenlyst oprør i en af stammerne mod syd. Løjtnant Weinbrenner blev sendt derned med ordre til at bemægtige sig stammens kadi. Den franske officer havde en eskorte på fire mand. Han blev myrdet.

Oberst Innocenti fik det hverv at hævne dette mord, og som forstærkning sendte man ham agha'en fra Saïda.

Agha'ens folk stødte imidlertid undervejs på trafi'erne, der ligeledes var på vej til oberst Innocenti. Der opstod strid mellem de to stammer, og følgen blev, at trafi'erne svigtede og i stedet for at begive sig til obersten sluttede sig til Bou-Amama. Her kommer så affæren ved Chellala, der har været fortalt over hundrede gange. Oberst Innocenti, som synes at være blevet et nogenlunde uforskyldt offer for den offentlige menings anklage, trak sig, efter at hans deling var blevet slået, i forcerede marcher op imod Kreïder for på ny at samle sin kolonne, og lod derved vejen ligge fuldstændig åben for sin modstander. Denne var ikke sen til at benytte sig af det.

Et kuriøst faktum fortjener at nævnes. Efter hvad de officielle depecher melder, skulle Bou-Amama nøjagtig på samme tid have befundet sig på to forskellige punkter, der ligger hundrede og halvtreds kilometer fra hinanden.

Anføreren benyttede sig altså af den fordel, der var givet ham, passerede forbi Géryville i en afstand af tolv kilometer, dræbte på vejen brigaderen Bringeard, der kun med nogle få

mand var sendt midt ind i den oprørske egn for at oprette telegrafiske forbindelser, og gik derefter mod nord.

På sin march kom han igennem Hassassena- og Harrar-stammernes territorium og gav sandsynligvis disse to stammer parolen til, at de om kort tid skulle anrette et almindeligt blodbad på spanierne.

Endelig nåede han Aïn-Kétifa og to dage senere slog han lejr ved Haci-Tirsine, kun to og tyve kilometer fra Saïda.

Militærmyndighederne, der nu omsider begyndte at blive ængstelige, gav den tiende juni om aftenen det fransk-algierske kompagni tilhold om at trække alle sine folk tilbage, da landet ikke var sikkert. Hele natten var der tog i gang lige til linjens yderpunkt, men det var umuligt på nogle timer at indsamle en arbejdsstyrke, der var spredt over et territorium på hundrede og halvtreds kilometer, og den ellevte ved daggry begyndte blodbadet.

Det blev især fuldført af Hassassena- og Harrar-stammerne, der var optændt af raseri imod spanierne, som levede på deres territorium.

Alligevel har man under påskud af ikke at ville drive dem til oprør bagefter ladet disse to stammer, der har myrdet henved tre hundrede mennesker, mænd, kvinder og børn, leve videre, som om intet var hændt. Arabiske ryttere, der blev antruffet belæssede med bytte og med spanske kvindeklæder under deres saddel, blev, efter hvad der fortælles, atter frigivet under foregivende af, at der ingen beviser var imod dem.

Den tiende juni om aftenen slog altså Bou-Amama lejr ved Haci-Tirsine, to og tyve kilometer fra Saïda. På samme tid

telegraferede general Cérez til guvernøren, at den oprørske høvding prøvede på at komme tilbage syd på.

De følgende dage plyndrede den dristige marabut landsbyerne Tafraoua og Kralfallah, belæssede alle sine kameler med bytte og bortførte for flere millioner levnedsmidler og varer.

Han gik på ny tilbage til Haci-Tirsine for at rekonstruere sine tropper, som han delte i to dele, hvoraf den ene drog imod Aïn-Kétifa. Der blev den standset og udplyndret af Sharraouï-stammens krigere, der anførtes af oberst Brunetière.

Den anden deling, som Bou-Amama selv var anfører for, kom i klemme imellem general Détries kolonne, der lå i lejr i El-Maya, og oberst Mallarets kolonne, der var opstillet tæt ved Kreïder i Ksar-el-Krelifa. Oprørerne måtte prøve på at slippe igennem midt imellem dem, hvad der ikke var let. Bou-Amama sendte da en slump af sine ryttere hen foran general Détries lejr, generalen forfulgte dem med hele sin kolonne lige til Aïn-Sfisifa, et godt stykke på den anden side af højsletten, fuldt og fast overbevist om, at han havde marabut'en foran sig. Listen var lykkedes. Vejen var fri. Dagen efter, at generalen havde forladt sin lejr, blev den besat af oprørs-anføreren. Det var den fjortende juni.

Imidlertid havde oberst Mallaret, i stedet for at vogte passet ved Kreïder, slået lejr i Ksar-el-Krelifa, fire kilometer længere borte. Bou-Amama sendte øjeblikkelig en stærk deling ryttere hen for at defilere forbi obersten, der nøjedes med at affyre de berømte seks kanonskud, og imedens vandrede de med bytte belæssede kameler ganske roligt over højsletten ved Kreïder, det eneste punkt, hvor overgangen var let. Derfra måtte

marabut'en bringe sine forsyninger i sikkerhed hos magrarerne, hans egen stamme, fire hundrede kilometer syd for Géryville.

Hvorfra, vil man spørge, ved man nu alt dette? Fra alle og enhver. Det vil naturligvis nok blive bestridt af nogle på ét punkt og af andre på et andet. Jeg kan intet bekræfte, da jeg ikke har gjort andet end at samle de oplysninger, der forekom mig at være de sandsynligste.

Det ville i øvrigt i Algier være ganske umuligt at få den mindste nøjagtige besked om noget, der foregår eller er foregået tre kilometer fra det punkt, hvor man selv befinder sig. Hvad de militære efterretninger angår, så gør de under hele denne kampagne indtryk af at stamme fra en dårlig spøgefugl. Den samme dag meldes der, at Bou-Amama er blevet set seks forskellige steder af seks forskellige officerer, der alle mener, at nu har de ham. En fuldstændig samling af de officielle depecher med et lille tillæg, indeholdende alle dem, der stammer fra de autoriserede handelsagenter, ville udgøre et højst komisk bind. Visse depecher, hvis usandsynlighed var alt for åbenbar, blev forresten stoppet i kontorerne i Algier.

En meget vittig karikatur, som er tegnet af en kolonist, forekom mig at give et ret godt billede af tilstanden. Det forestillede en gammel, tykmavet og guldskrammereret general, der står lige foran ørkenen. Ganske perpleks stirrer han ud over den uhyre nøgne og bakkede slette, der taber sig i horisonten, og mumler: "De er dér ... et sted!" Så vender han sig øm imod sin ordonnans, der ubevægelig står bagved ham, og siger med fast stemme: "Telegrafer til regeringen, at fjenden befinder sig foran mig, og at jeg forfølger ham."

De eneste, nogenlunde bestemte oplysninger, som man kunne skaffe sig, stammede fra de spanske fanger, der var sluppet bort fra Bou-Amama. Ved hjælp af en tolk har jeg kunnet tale med en af disse mænd, og han fortalte mig følgende:

Han hed Blas Rojo Pelisaire. Sammen med sine kammerater førte han den tiende juni om aftenen et tog, bestående af syv lastvogne, da de på vejen fandt andre sønderslåede vogne, mellem hvis hjul der lå myrdede spaniere. En af dem åndede endnu. De søgte at hjælpe ham, men en flok arabere kastede sig over dem. Spanierne havde kun et gevær og de overgav sig derfor, men blev ikke desto mindre alle hugget ned med undtagelse af Blas Rojo, der formodentlig blev skånet på grund af sin ungdom og sit kønne ydre. Som bekendt er araberne ikke ufølsomme for mandlig skønhed.

Han blev taget med til lejren, hvor han fandt andre fanger. Ved midnat blev to af dem dræbt, uden spor af grund. Det var en *mekanik-mand* (en af dem, hvis hverv det er at passe lastvognenes bremser) ved navn Domingo.

Den næste dag, den ellevte, fik Blas at vide, at andre fanger var blevet dræbte i nattens løb. Det var den dag, det store blodbad fandt sted. Araberne blev i den samme lejr, og om aftenen medbragte rytterne to kvinder og et barn.

Den tolvte brød de op fra lejren og marcherede hele dagen.

Den trettende om aftenen blev der slået lejr ved Dayat Kereb.

Den fjortende marcheredes der i retning af Ksar-el-Krelifa. Det var den dag, Mallaret-affæren foregik. Fangen hørte ikke noget til kanonskuddene, hvad der lader formode, at Bou-Amama kun har ladet en del af sine ryttere defilere forbi det

franske ekspeditions-korps, medens karavanen med byttet, hvori Blas befandt sig, i største tryghed gik over sletten nogle kilometer længere borte.

Otte dage i træk marcheredes der i zig-zag, og da man endelig nåede Tis-Moulins, skiltes de forskellige stammers krigere, og hver stamme drog til sit med sine fanger.

Bou-Amama viste sig meget venlig overfor fangerne, især overfor kvinderne, som han om natten lod sove i et særligt telt, som der holdtes vagt over.

En af dem, et smukt pigebarn på atten år, sluttede sig undervejs sammen med en trafi-høvding, der truede hende med døden, hvis hun gjorde modstand. Men marabut'en nægtede at besegle deres forening.

Blas Rojo blev knyttet til Bou-Amamas egen tjeneste, men han så ham alligevel ikke. Han så kun hans søn, der ledede krigsoperationerne. Han kunne se ud til at være omtrent tredive år. Han var høj, mager, brun og bleg, hans øjne var store og han havde et lille skæg.

Han havde to rødbrune heste, hvoraf den ene var fransk og synes at have tilhørt kommandant Jacquet.

Fangen vidste intet som helst om affæren ved Kreïder.

Blas Rojo flygtede fra araberne i omegnen af Bas-Yala, men da han ikke kendte egnen rigtigt, var han nødt til at følge de udtørrede floder. Efter at have marcheret i tre dage og tre nætter nåede han til Marhoum. Bou-Amama havde fem hundrede ryttere og tre hundrede mand fodfolk og desforuden en række kameler, der var bestemte til at bære byttet.

I fjorten dage efter blodbadene kørte der dag og nat tog på den lille jernbanelinje, som snor sig over højsletterne. Hvert

øjeblik opsamlede man udsultede og lemlæstede spaniere og høje og smukke, skændede og blodige kvinder. Ved en lille smule forudseenhed kunne de militære myndigheder, efter hvad alle egnens beboere siger, have undgået dette slagteri. I hvert fald lykkedes det dem ikke at få bugt med en håndfuld oprørere. Hvad er grunden til denne vore moderne og fuldkomne våbens afmagt overfor arabernes gammeldags bøsser og muskedonnere? Den må andre søge at udfinde og påvise.

Araberne har i alle tilfælde overfor os en fordel, mod hvilken vi forgæves søger at kæmpe. De er landets egne sønner. De kan leve af et par figener og en smule mel, de er utrættelige i et klima, der udmatter alle, som er vant til at færdes under nordligere breddegrader, de rider på heste, der er lige så nøjsomme som de selv og ligesom de ufølsomme overfor varmen, og på én dag tilbagelægger de hundrede eller hundrede og tredive kilometer. Da de hverken har bagage, proviant eller andre nødvendighedsartikler at slæbe rundt med, kan de med en overraskende hurtighed komme fra sted til sted, passere midt imellem to kolonner, der ligger i lejr, for at angribe og udplyndre en landsby, som tror, at den er i sikkerhed, forsvinde uden at efterlade sig spor og lige så pludseligt komme tilbage, bedst som man tror, at de er langt borte.

Hvor hurtig en europæisk armés march end går for sig, kan den dog ikke begive sig fra et sted til et andet, uden at man får det at vide. Den store bagagemasse forsinker nødvendigvis bevægelserne og angiver altid den vej, der er fulgt. En arabisk deling efterlader sig derimod ikke flere spor end en fugleflok.

Disse omstrejfende ryttere dukker frem og forsvinder omkring os med svalernes hurtighed og uventede svingninger.

Når de angribes, kan man overvinde dem, og som oftest bliver de også slået til trods for deres mod. Men det er ikke til nogen nytte at forfølge dem; man kan aldrig nå dem, når de flygter. Derfor undgår de også omhyggeligt alle alvorlige sammenstød og nøjes i almindelighed med at omsværme og drille vore tropper. I rasende galop kommer de som et uvejr af flagrende linned og støv farende lige imod dem på deres magre heste.

Medens de er i fuld galop, affyrer de deres lange damascerede bøsser, så beskriver de pludselig en brat bue og fjerner sig, ligesom de kom, i fuld fart. Hist og her bagved dem efterlader de sig en hvid pakke, der endnu rører sig og ligger som en såret fugl, der har fået blod på sine fjer.

Provinsen Algier

Algiers indbyggere kender af deres land ikke stort andet end Mitidja-sletten. De lever roligt og stille i en af verdens herligste byer og erklærer, at araberne er et folkeslag, som ikke er til at regere, og som kun duer til at slås ihjel eller til at kastes ud i ørkenen.

Af arabere har de i øvrigt kun set det sydlige krapyl, der myldrer i gaderne. I caféerne tales der om Laghouat, om Bou-Saada og om Saïda, som om disse steder lå ved verdens ende. Det er oven i købet ret sjældent, at en officer kender noget til disse tre provinser. Han holder sig næsten altid indenfor det samme distrikt, indtil det øjeblik kommer, da han vender tilbage til Frankrig.

Retfærdigheden byder dog at tilføje, at det sydpå er meget vanskeligt at rejse, så snart man kommer udenfor de kendte veje. Det kan kun gøres, når man har de militære myndigheders velvilje og støtte. Kommandanterne i de fremskudte distrikter betragter sig selv som almægtige monarker, og ingen, som de ikke kender, kan vove sig indenfor deres område uden at risikere en del – fra arabernes side. Enhver enlig rejsende ville øjeblikkelig blive standset af kadi'erne, under eskorte bragt til den nærmeste officer og mellem to spahier ført tilbage til civilt territorium.

Men så snart man kan fremvise den mindste anbefalingsskrivelse, møder man hos alle de officerer, der leder de arabiske administrationskontorer [Note 1)] den allerstørste venlighed. De lever ene, fjernt fra alt europæisk naboskab, og de er henrykte over at få besøg og modtager én på den

elskværdigste måde; de lever ene, og de har læst meget, de er gennemdannede, forstår sig på litteratur og er lykkelige ved at komme til at udveksle tanker med en anden; de lever ene i det vide, trøstesløse land med de uendelige horisonter, og de forstår at tænke som åndens ensomme arbejdere. Da jeg rejste ud, nærede jeg den i Frankrig almindeligt udbredte fordom mod disse administrationskontorer, men jeg kom hjem med en stik modsat anskuelse.

Takket være flere af disse officerer kunne jeg foretage en lang udflugt uden for de kendte veje fra stamme til stamme.

Ramadan'en var lige begyndt. Der var ikke så lidt ængstelse i kolonien, for man frygtede for, at der, så snart den muhamedanske faste var forbi, skulle komme en almindelig opstand.

Ramadan-fasten varer i tredive dage. I dette tidsrum må ingen af Muhameds tjenere drikke, ryge eller spise fra den første morgentime, da solen bryder frem, og til det øjeblik, da øjet ikke længere kan skelne *en hvid tråd fra en rød*. Denne hårde forskrift bliver ikke taget helt bogstaveligt; mere end én cigaret ses gløde, så snart det strålende himmellegeme har skjult sig bag horisonten, og førend øjet endnu har ophørt at skelne en rød eller en sort tråds farve.

Fraregnet dette hastværk overskrider ingen araber den strenge lov, der påbyder faste og fuldstændig afholdenhed. Mændene, kvinderne, drengene fra femten års alderen og de unge piger, så snart de er giftefærdige, det vil sige omtrent mellem elleve og tretten år, tilbringer hele dagen uden at spise eller drikke. Ikke at spise er intet, men at skulle afholde sig fra at drikke i denne forfærdelige hede er frygteligt. For denne

faste kendes ingen fritagelse. Ingen ville i øvrigt vove at bede derom; selv de prostituerede kvinder, oulad-naïl'erne, hvoraf der vrimler i alle araberbyerne, og i de store oaser, faster ligesom marabutpræsterne, ja måske strengere end marabut'erne. Og de arabere, som man tror er civiliserede, og som til daglig brug viser sig meget tilbøjelige til at antage vore skikke, dele vore anskuelser og hjælpe os i vort arbejde, bliver pludselig, lige så snart ramadan'en begynder, vildt fanatiske og idiotisk nidkære.

Det er let at forstå, hvilken rasende ophidselse der i disse indskrænkede og forbenede hjerner bliver resultatet af en så hård religionsøvelse. Hele dagen sidder disse ulykkelige med skrigende tarme og grubler, medens de ser på deres kristne erobrere, der ryger, drikker og spiser lige for næsen af dem. Og de gentager for sig selv, at hvis de dræber en af disse kristne i ramadan-måneden, så går de lige ind i himlen, og at vort herredømme snart er ude, for deres marabut'er lover dem bestandig, at de med musketskud skal jage os alle ud i havet.

Under ramadan'en florerer særligt aïssaoua'erne, skorpionædere og slangeslugere, religiøse gøglere, måske de eneste, der foruden nogle enkelte vantro og et par "adelige" ikke er i besiddelse af denne glødende tro.

Disse undtagelser er uendelig sjældne, jeg kan kun nævne en eneste.

En officer, der fra Boghar-distriktet skulle tilbagelægge tyve dagsmarcher mod syd, bad de tre spahier, som skulle ledsage ham, om ikke at overholde fasten, da han mente, at han med udsultede mænd intet kunne udrette. To af soldaterne nægtede

at adlyde ham, men den tredje svarede: "Hr. løjtnant, jeg holder ikke ramadanen. Jeg er ikke marabut, jeg er adelsbåren."

Han stammede også ganske rigtig fra et *stort telt*, idet han var søn af en af ørkenens ældste og mest ansete familier.

Der findes stadig en mærkelig skik, som må føres tilbage til den tid, da vi besatte landet, og som, når man tænker på de skrækkelige følger, ramadanen kan få for os, forekommer én vidunderlig grotesk. Da man i begyndelsen ville vinde de besejrede, og man mente, at den bedste måde at tage dem på var at smigre dem i deres religion, bestemte man, at de franske kanoner skulle give signalet til, at afholdenheden i den hellige periode skulle indtræde. Om morgenen, så snart det første røde skær viser sig på himlen, forkynder et kanonskud, at fasten tager sin begyndelse; og hver aften, omtrent tyve minutter efter solens nedgang, lyder der fra hver by, fra hvert fort, fra hver militærpost, et andet kanonskud, som er signalet til, at der tændes tusinder af cigaretter og tømmes tusinder af vandkrukker, og at der over hele Algier tilberedes tusinder af cous-cous-gryder.

Jeg har i den store moské i Algier overværet den religiøse ceremoni, der indleder ramadan'en.

Bygningen er ganske enkel med sine hvide, kalkede vægge og de tykke tæpper, der dækker gulvet. Araberne kommer hurtigt ind, de er barfodede og har deres støvler i hånden. De sætter sig i lange regelmæssige rækker; mellem rækkerne, der er mere snorlige end et geled eksercerende soldater, er der en temmelig stor afstand. Deres fodtøj og andre genstande, som de muligvis har i hænderne, anbringer de foran sig på gulvet og bliver

siddende ubevægelige som støtter med ansigtet vendt imod et lille kapel, der angiver den retning, hvori Mekka ligger.

I dette kapel forretter mufti'en gudstjenesten. Hans gamle, blide, brægende og meget ensformige røst fremklynker en slags tungsindig sang, som man aldrig glemmer, når man først én gang har haft lejlighed til at høre den. Intonationen skifter ofte, og i samme øjeblik bøjer alle de tilstedeværende med én og samme hastige, tyste og rytmiske bevægelse sig forover og støtter panden mod gulvet; de bliver liggende nogle sekunder, så rejser de sig atter, uden at man har kunnet høre den svageste støj, og uden at den mindste lyd har sløret mufti'ens spinkle og rystende sang og hele tiden bliver forsamlingen ved med således at lade sig falde ned og atter rejse sig med en næsten eventyrlig hurtighed, stilhed og regelmæssighed. Dér høres ingen skraben med stolene, ingen hosten og ingen hvisken som i de katolske kirker. Man føler, at en urokkelig tro dirrer i rummet, fylder disse mennesker og bøjer dem og retter dem op som marionetdukker; det er en tavs og tyrannisk tro, der behersker legemet, gør ansigtet ubevægeligt og kryster hjertet. En uudsigelig følelse af ærbødighed, blandet med medlidenhed, griber én, når man ser på disse magre fanatikere, som ikke har nogen mave, der kan genere dem i deres smidige bøjninger, og som udøver deres religion med den samme mekaniske præcision, hvormed stive prøjsiske soldater udfører deres øvelser.

Væggene er hvide, tæpperne på gulvet er røde, mændene er hvide, røde, blå eller endnu andre kulører, hvilken de nu har foretrukket til deres gallaklædning, men alle er de rigt

draperede, og deres holdning er stolt. Et mildt lys falder fra kronerne foroven ned over deres skuldre.

En skare marabut'er er placerede på en forhøjning og synger svarene med den samme begyndelsesintonation, som mufti'en har angivet.

Casbah skal ses om aftenen under ramadan'en. Med navnet casbah, der betyder fæstning, er man endt med at betegne hele araberbyen. Da araberne faster og sover om dagen, må de leve og spise om natten. Så vrimler der i disse små gader, der er stejle som bjergstier og ujævne og snævre som hulegange, der stadig snor sig, krydses, løber sammen og er så fantastisk hemmelighedsfulde, at man uvilkårlig taler med dæmpet stemme, en befolkning fra *Tusind og én Nat*. Det er nøjagtig det indtryk, man får af den. Man gør en rejse i det land, som kaliffens hustru Schéhérazade har fortalt os om. Her er lave døre så tykke som fængselsmure og med de skønneste jernbeslag; her er tilslørede kvinder; dér får man et øjeblik et kig ind i en dyb gård og skimter ansigter, og dér lyder inde fra huse, der er stængte som hemmelige skrin, alle mulige ubestemmelige lyde. På tærsklerne ligger hyppigt mænd og spiser og drikker. Til tider danner de en så sammenfiltret gruppe, at de spærrer hele den smalle passage. Man må skræve over nøgne lægge og udstrakte arme, søge et sted til sin fod midt i en bylt hvide klæder, hvorfra hoveder og lemmer stikker ud.

Jøderne lader de huler, der tjener dem til butikker, stå åbne, og de hemmelige glædeshuse, hvorfra der lyder støj og larm, er så talrige, at man knapt kan gå fem minutter uden at støde på to eller tre.

I de arabiske caféer sidder mænd i rækker, tæt sammenklumpede på hug på bænken, der er fastgjort til væggen, eller simpelthen på gulvet og drikker kaffe af mikroskopiske kopper. Stumme og ubevægelige sidder de og holder på koppen, som de af og til med en meget langsom bevægelse fører til deres læber. De sidder så tæt sammen, at der kan være tyve på en plads, hvor vi andre ville føle os generede, hvis vi var ti.

Fanatikerne går og kommer midt imellem alle disse tavse, drikkende mænd, prædiker med den roligste mine af verden oprør og forkynder, at enden på undertrykkelsen er nær.

Det er i Ksa'en (en arabisk by) i Boukhrari, at de første symptomer på de store opstande altid viser sig, siges der. Denne by ligger på vejen til Laghouat. Jeg tager dertil.

Når man nede fra den uhyre Mitidja-slette ser over på Atlasbjergene, får man øje på et kæmpemæssigt indsnit, der i retning mod syd kløver bjerget. Det er, som om det var blevet åbnet med et øksehug. Denne gennemhugning kaldes Chiffa-passet. Derigennem går vejen til Medeah, Boukhrari og Laghouat.

Man kører ind i åbningen og følger den spinkle Chiffa-flod ind i det trange, vilde, skovbevoksede pas.

Overalt er kilder. Træerne vokser op ad de stejle bjergvægge, hager sig fast alle vegne, synes at klatre i vejret.

Passagen bliver endnu snævrere. De lodrette bjerge ser truende ned på én; himlen øjnes kun som en lille blå stribe mellem tinderne. Pludselig, efter en brat omdrejning, åbenbarer sig et lille herberg ved begyndelsen af en kløft, hvis sider er dækkede med træer. *Abebæk-kroen* hedder det.

Foran døren risler vandet ned i vandbeholderne; det springer ned, sprøjter tilbage og fylder den lille krog med en frisk kølighed, der får én til at tænke på Schweiz' stille dale. Der holdes rast, og vi sætter os hen og døser i skyggen. Men pludselig er der en gren, som rører sig oven over vore hoveder. Vi rejser os – og i samme nu bliver løvet rundt omkring levende af springende, hoppende, klatrende, trækkende, tumlende og skrigende abers hastige flugt.

Der er i hundredvis, i tusindvis af aber i alle størrelser, uhyre store og ganske bittesmå. De fylder og befolker skoven, den vrimler af dem. Folkene i herberget holder nogle af dem i fangenskab, de er kælne og rolige. En ganske ung, der blev fanget for en uge siden, er endnu en smule sky.

Så snart man forholder sig rolig, kommer aberne nærmere, udspejder én, iagttager én. Man får indtrykket af, at denne dals hårede indbyggere betragter den rejsende som deres største adspredelse. Der er dog enkelte dage, hvor man ikke kan få øje på en eneste.

Efter *Abebæk-kroen* kommer en ny, indestængt vej og pludselig vælder til venstre for vejen to store vandfald ned næsten helt oppe fra toppen af bjerget: to klare kaskader, to sølvbånd. Hvis De vidste, hvor det gør godt at se sådanne vandfald her på Afrikas jord! Vejen fører opad, længe, længe. Kløften er mindre dyb, mindre skovklædt. Vi kører stadig opad, og bjerget bliver lidt efter lidt barere. Nu er der marker omkring os, og da vi når helt op til det øverste, træffer vi ege, pile og elme, Frankrigs træer. Vi overnatter i Medeah, en lille, hvid by, der aldeles ligner et fransk underpræfektur.

På den anden side af Medeah begynder på ny solens ubarmhjertige ødelæggelser. Vi kommer dog gennem en skov, men det er en mager, afskallet skov, hvor den snart besejrede jordbunds hede overflade allevegne skinner igennem. Derefter er der intet mere levende omkring os.

På venstre side åbner sig en rød og gold dal uden et græsstrå; den strækker sig langt, en fuldstændig sandovn. På én gang går en stor skygge langsomt tværs over den. Fra den ene side af dalen til den anden glider den som en vigende plet over den nøgne jord. Denne skygge er dette triste og øde steds eneste beboer. Som en ond og hemmelighedsfuld ånd synes den at herske over det.

Jeg løfter øjnene mod himlen og højt oppe ser jeg den store ådselsplukker, den magre grib, der med udbredte, ubevægelige vinger sejler hen over sit rige neden under det vidtstrakte lands anden hersker, solen, den hårde, dræbende sol.

Når man kører ned imod Boukhrari, ser man, så langt blikket rækker, ud over den uendelige Chélif-dal. Det er, i hele sin afskrækkende hæslighed, armoden, jordens gule armod. Denne dal, der gennemskæres af en smal flodseng, som ikke er bredere end et hjulspor, og hvis vand lige til dyndet er opsuget af himlens ild, gør et lige så udslidt indtryk som en gammel, fattig araber. Her har den overvundet alt, fortæret alt, forvandlet alt til støv og sammenbrændt alt, denne ild, som indtager luftens plads og fylder rummet!

Noget strejfer hen over éns pande: andetsteds ville det være en luftning, her er det ild. Noget dirrer derhenne over de stenede kamme: andetsteds ville det være tåge, her er det ild eller rettere synlig varme; hvis jorden ikke allerede var forkullet

lige til marven, ville dette underlige dis få én til at tænke på den fine røg, der stiger i vejret fra levende kød, som brændes med et glødende jern. Og alt dette har en ejendommelig farve, blændende og dog sløret, sandets farve, hvori der synes at blande sig en svag violet tone, der sænker sig fra den smeltende himmel.

Af insekter findes der i dette jordens støv kun nogle store myrer. De tusinde små skabninger, som vi kender hjemme hos os, kunne ikke trives i denne ildovn. På visse, særligt lumre dage dør selv fluerne, ligesom når kulden vender tilbage i de nordlige egne. Det er knapt nok, at der kan opdrættes høns. De stakkels dyr vakler rundt med opspærrede næb og letter på vingerne på en komisk og ynkelig måde.

Det er tre år siden, at de sidste kilder tørrede ud, og den almægtige sol synes endnu at triumfere over sin vældige sejr.

På én gang ser vi dog alligevel nogle træer, nogle stakkels, fattige træer. Det er Boghar, der ligger til højre på toppen af et sandet bjerg.

Til venstre i en klippefold, kronende et lille bjerg, hæver en stor by, der næppe er til at skelne fra jorden – til den grad har den fået den samme ensformige farvetone – sig op imod himlen. Det er Boukhraris ksar.

Ved foden af den sandkegle, der bærer den store araberby, ligger nogle huse skjult af en bøjning i terrænet; det er det blandede kvarter.

Boukhraris ksar er en af Algiers største araberbyer. Den ligger lige på sydgrænsen, lidt på den anden side af Tell i overgangszonen mellem det europæiserede land og den store ørken. Dens beliggenhed giver den en fremtrædende politisk

betydning, thi den er som en slags bindestreg mellem kystlandets arabere og Saharas arabere. Derfor har den også altid været oprørets puls. Derhen går parolen og udgår atter derfra. Selv de fjernest boende stammer sender deres folk afsted for at få at vide, hvad der går for sig i Boukhrari. Fra alle dele af Algier er blikket rettet mod dette punkt.

Kun den franske administration bekymrer sig ikke om, hvad der brygges sammen i Boukhrari. Den har lavet den til en fuldstændig fri kommune, nøjagtig med de franske kommuner som mønster. Den styres af en maire, en gammel søvnig bondemand, flankeret af en foged. Hvem der vil, kan frit gå ud og ind. Arabere, som kommer ligemeget hvorfra, kan vandre rundt og snakke og lave intriger, lige så meget de har lyst til, uden at blive i mindste måde generede.

Ved foden af ksar'en, på et område af to eller tre hundrede meter, ligger den blandede kommune, som styres af en civil administrator, der sidder inde med en udstrakt myndighed, som han anvender på et bart territorium, det næsten er overflødigt at våge over. Derimod har han ikke lov til at gøre det mindste indgreb i sin nabo, mairens embedsrettigheder.

Lige overfor, på bjerget, ligger Boghar, hvor distriktets franske overkommandant har sin bolig. Han har alt, hvad der behøves til at kunne tage de kraftigste forholdsregler, men han kan ikke udrette noget i ksar'en, der er en *fuldstændig fri kommune*. Men da ksar'en udelukkende er beboet af arabere, er det altså det farligste punkt, som man respekterer, medens man omhyggeligt holder opsigt med omegnen. Man skrider ind mod ondet i dets virkninger, men ikke i dets årsag.

Hvad bliver følgen? Hvis kommandanten og administratoren står sammen, organiserer de bag mairens ryg et slags hemmeligt politi og forsøger ad snigveje at skaffe sig oplysninger.

Er det ikke forbløffende at se dette araber-centrum, som alle er enige om at finde farligt, være friere end nogen fransk by, medens det ville være umuligt for en hvilken som helst franskmand, der ikke stod under en eller anden indflydelsesrig personligheds beskyttelse, at komme indenfor og gennemrejse de sydlige militærdistrikters territorium!

I den blandede kommune er der en kro. Dér tilbragte jeg natten, en lummerhed nat. Luften syntes at være udbrændt af den synkende sols sidste flammer. Den rørte sig ikke, den var ligesom stivnet af varme.

Ved det første dagskær stod jeg op. Solen gled frem i hårdnakket iver efter sit afsvidende arbejde. Foran mit vindue, der vendte ud imod en allerede stille og brændende horisont, holdt en lille forspændt diligence. På et gult skilt stod der: "Dagvognen sydpå!"

Dagvognen sydpå! Man kunne altså komme endnu længere mod syd i denne forfærdelige august måned. Syd! Hvilket hastigt brændende ord! Syd! Ild!

Jeg stirrede på denne korte stavelse, der forekom mig så overraskende, som om jeg aldrig før havde læst den. Jeg syntes, at jeg pludselig opdagede en hemmelighedsfuld betydning i den, for de mest kendte ord har ligesom de ansigter, man er vant til at se, en skjult mening, som pludselig en dag, uden at man ved hvorfor, går op for én.

Syd! Det betyder ørken, nomader, ukendte egne og negere, en helt ny jord, noget i retning af begyndelsen til en hel anden verden! Syd! Hvor lyder ordet ikke kraftigt her ved grænsen til Sahara!

Om eftermiddagen besøgte jeg ksar'en.

Boukhrari er den første by, hvor man træffer på oulad-naïler. Man bliver grebet af forbløffelse ved synet af disse ørkenens kurtisaner.

De tæt befolkede gader er fulde af arabere, der ligger tværs over dørene, tværs over gaden, sammenkrøbne og sovende eller passiarende med dæmpet stemme. Deres hvide, flagrende klædninger synes at forhøje husenes glatte hvidhed. Der er ingen pletter, alt er hvidt, og pludselig kommer en kvinde med en omfangsrig frisure, der ser ud, som om den var af assyrisk oprindelse og er prydet med et uhyre gulddiadem, frem i en dør.

Hun har en lang, skrigende rød kjole på. Hendes arme og hendes ankler er omsluttede af skinnende ringe, og ansigtet med de lige linjer er tatoveret med blå stjerner.

Der kommer flere, mange flere med den samme monumentale frisure, et firkantet bjerg, hvorfra der på hver side går et tyk fletning ned til det nederste af øret og derpå atter er løftet tilbage og taber sig i hårets tykke masse. De bærer altid diademer, hvoraf mange er meget rige. Deres bryst er begravet under halsbånd, medaljer og tunge juveler, og i to tykke sølvkæder dingler nede over underlivet en stor lås af samme metal, kunstfærdigt ciseleret. Nøglen til låsen hænger ved enden af en anden kæde.

Nogle af disse kvinder har endnu kun tynde arm- og ankelringe. Det er begyndere. De andre, de ældre har undertiden for ti til femten tusinde francs juveler på sig. Jeg så én, hvis halsbånd var dannet af otte rækker tyvefrancs-stykker. På den måde passer de på deres formue, deres møjsommeligt fortjente sparepenge. Ringene om deres ankler er af massivt sølv og af en overraskende tyngde. Så snart de ejer sølvmønter til en værdi af en to-tre francs, giver de dem til de mozarabiske juvelerer, der smelter dem og giver dem dem tilbage som ciselerede ringe, som de symbolske låse, som kæderne eller som de brede armbånd. Diademerne, der kroner dem, har de skaffet sig på samme måde.

Deres monumentale frisure, som er et kunstfærdigt og indviklet stillads af snoede fletninger kræver næsten en hel dags arbejde og en utrolig mængde olie. Derfor lader de sig i reglen også kun frisere en gang om måneden og passer omhyggeligt på, at de ikke under deres elskovsudvekslinger kommer til at ødelægge denne høje og vanskelige hårbygning, som, inden der er gået mange dage, udbreder en uudholdelig stank.

Det er om aftenen, når de danser i de mauriske caféer, at man bør se dem.

Byen er stille. Hvide skikkelser ligger udstrakte ind mod husmurene. Den hede nat er oversået med stjerner, disse Afrikas stjerner, der glimrer i en klarhed, som jeg aldrig før havde set, en skarp, funklende, levende og sitrende diamants ildfulde klarhed.

Pludselig, idet vi drejer om et gadehjørne, slår en støj os i møde, en barbarisk ilfærdig musik, en bjældebesat trommes

stødvise brummen, der overdøver den ubarmhjertige, skarpe, seje, sløvende og døvende klage fra en fløjte, som etablissementets vært, en høj, kraftig fyr med ibenholts lød, fylder med sin utrættelige blæsen.

Foran døren er samlet en hob burnusser, en klynge arabere, som ser til uden at gå indenfor, og som i lysskæret, der falder ud inde fra, danner en stor flimrende lysning.

Indenfor sidder rækker af hvide, ubevægelige væsener på planker langs med de hvide vægge under et meget lavt tag. Og på gulvet sidder oulad-naïlerne med deres flammende klædninger, deres skinnende smykker, deres tatoverede ansigter og deres høje diademprydede frisure, der minder om ægyptiske bas-relieffer, sammenkrøbne og venter.

Vi går indenfor. Ingen rører sig. For at komme til sæde griber vi efter skik og brug fat på araberne, skubber dem til side og kaster dem ned fra deres bænk. De fortrækker, uden at en muskel rører sig i deres ansigter. Andre trykker sig sammen for at give os plads.

På en forhøjning i værelsets baggrund, slår fire trommeslagere, der sidder i ekstatiske stillinger, fanatisk løs på huden, som er udspændt over deres instrumenter, medens værten, den store neger, majestætisk vandrer frem og tilbage og som en rasende blæser i sin fløjte uden at unde sig et sekunds hvile og uden at kende til et sekunds træthed.

Så rejser to oulad-naïler sig, stiller sig hen i udkanterne af den plads, der er ladet fri mellem bænkene, og giver sig til at danse. Deres dans er en sagte gang, hvis rytme understreges af et stød med hælen, der får ankelringene til at klirre. Ved hvert af disse stød bøjer hele legemet sig i en slags regelmæssig halten,

medens deres hænder, som de holder løftede og udstrakte i højde med øjnene, ved hvert af disse tilbagevendende sæt langsomt vender sig med en hastig sitren, et pludseligt spjættende ryk i fingrene.

Ansigtet, der er drejet lidt til den ene side, er stift og roligt, og bliver ved med at være lige forbavsende ubevægeligt, et sfinksansigt, medens blikket skråt er fæstet på håndens bølgen, som om det var hypnotiseret af denne blide bevægelse, der hvert øjeblik afbrydes af fingrenes pludselige sammentrækninger.

Således går de hen imod hinanden. Da de står lige overfor hinanden, mødes deres hænder; de synes at skælve, de bøjer sig tilbage i lænderne, så at deres lange slør, der falder fra frisuren ned til fødderne, slæber på gulvet. I denne tilbagebøjede stilling strejfer de hinanden, ligesom svimle i en skøn bevægelse, der minder om forelskede duer. Det store slør vifter som en vinge. Så retter de sig med ét atter op, og deres ansigter er på ny blevet fuldkommen ubevægelige. De skilles og de fortsætter begge deres langsomme haltende gliden over til den modsatte linje tilskuere.

De er ikke alle smukke, men de er alle højst ejendommelige. Intet kan gengive indtrykket af disse arabere, der sidder på hug, medens de guldsmykkede kvinder i de skrigende stoffer skrider roligt og rytmefast frem mellem dem.

Undertiden varierer de lidt bevægelserne i deres dans.

Disse prostituerede kom i fordums tid fra én og samme stamme, oulad-naïl-stammen. De samlede sig en medgift, og når de havde fået skrabet det fornødne sammen, vendte de tilbage og giftede sig. De var ikke derfor mindre agtede i

stammen; det var skik og brug. Skønt det stadig betragtes som en selvfølge, at pigerne i oulad-naïl-stammen drager ud for på denne måde at tjene sig en formue, forsyner i vore dage også alle de andre stammer arabercentrerne med kurtisaner.

Værten i den café, hvor de viser sig og byder sig frem, er altid en neger. Så snart han ser en fremmed komme ind, trykker han en femfrancsmønt fast mod sin pande, hvor det, uvist ved hvilken fremgangsmåde, bliver siddende fast. Og han vandrer igennem salen stadig spillende på sin ubarmhjertige fløjte og fremviser ihærdigt den mønt, han således har tatoveret sig med, for at opfordre den besøgende til at byde ham lige så meget.

Kvinderne fra Oulad-Naïl, der hører til *de store telte*, udviser i deres optræden overfor deres gæster den gavmildhed og den finfølelse, som deres oprindelse forlener dem med. Det er tilstrækkeligt blot et sekund at beundre det tykke tæppe, der tjener til seng, for at den adelsbårne prostitueredes tjener, så snart hendes flygtige elsker er kommet hjem, bringer ham den genstand, der havde tiltalt hans blikke.

Ligesom de offentlige fruentimmere i Frankrig har de deres "beskyttere", som lever af deres arbejde. Det hænder af og til, at man om morgenen på bunden af en kløft finder en af dem med overskåret strube og plyndret for alle sine smykker. En mand, som hun elskede, er forsvundet og man ser ham aldrig mere.

Stedet, hvor de tager imod, er et snævert værelse med lervægge. I oaserne er taget simpelthen lavet af siv, som er dynget oven på hinanden, og som gemmer på en masse skorpioner. Lejet består af flere lag tæpper.

Rige arabere eller franskmænd, der vil tilbringe en nat i overdådige orgier, lejer indtil daggry det mauriske badetablissement med dets tjenere. De spiser og drikker i badesalen og anvender hviledivanerne på en noget anden måde, end de er bestemt til.

Disse sædelighedsspørgsmål fører mig ind på et meget vanskeligt emne.

Vore anskuelser, vore skikke, vore instinkter er til den grad forskellige fra dem, man i disse egne støder på, at man hos os knapt nok tør tale om en last, som dernede er så udbredt, at end ikke europæerne længere forarges, over den. I stedet for at føle sig oprørt ler man ad den. Det er som sagt et meget delikat område, men man kan ikke forbigå det i tavshed, når man vil søge at skildre arabernes liv og belyse dette folks ejendommelige nationalkarakter.

Ved hvert skridt træffer man her på de unaturlige elskovsforbindelser mellem væsener af samme køn, som Sokrates, Alkibiades' *ven*, anbefalede.

Der findes i historien hyppige eksempler på denne besynderlige og uskønne lidenskab, som Cæsar hengav sig til, som romerne og grækerne til stadighed dyrkede, som Henrik den Tredje bragte i mode i Frankrig, og som mange store mænd er blevet mistænkte for at være tilhængere af. Men disse eksempler er dog alligevel kun undtagelser, man har lagt så meget desto mere mærke til, som de er temmelig sjældne. I Afrika har denne naturstridige elskov slået så dybe rødder i arabernes sædelige liv, at de synes at betragte den som lige så naturlig som den anden.

Hvorfra kommer denne afvigelse i instinktet? Der er uden tvivl flere årsager. Den mest iøjnefaldende er det sparsomme antal kvinder, idet de rige arabere, der har fire legitime hustruer og lige så mange konkubiner, som de kan underholde, omhyggeligt holder deres kvinder gemte bag lås og slå. Måske har også det glødende klima, der hidser den sanselige attrå, hos disse mænd med det voldsomme, lidenskabelige temperament afstumpet den finfølelse og åndelige renhed, der beskytter os mod den art hæslige vaner og berøringer.

Måske er det også en slags tradition, en fortsættelse af Sodomas sæder, en last, der er nedarvet hos dette barbariske nomadefolk, som næsten er uimodtagelig for al civilisation, og som den dag i dag er uforanderlig det samme som i den bibelske tid.

Tør jeg nævne nogle nyligt forefaldne og meget karakteristiske eksempler på den magt, som denne lidenskab har hos araberne?

Den store badeanstalt Hammam havde i begyndelsen blandt sine bademestre en lille neger fra Algier. Efter i nogen tid at have opholdt sig i Paris kom den unge fyr tilbage til Afrika, og en skøn morgen fandt man i en af kasernerne to myrdede soldater. Undersøgelsen viste hurtigt, at morderen ikke var nogen anden end Hammams forhenværende bademester, der på én gang havde dræbt begge sine elskere. Mellem de to mænd, som gennem ham havde lært hinanden at kende, var der opstået et intimt forhold; han havde opdaget deres forbindelse, og da han var skinsyg på dem begge to, havde han skåret struben over på dem.

Den slags begivenheder er meget hyppige.

Et andet eksempel, ligeledes et drama:

En ung araber fra *et stort telt (?)* var i mange miles omkreds kendt for sine elskovsvaner, som affødte en illoyal konkurrence til oulad-naïlerne.

Hans brødre havde adskillige gange bebrejdet ham, ikke at han var lastefuld, men at han var til salgs. Da han ikke forandrede noget i sine vaner, gav de ham otte dages frist til at give afkald på denne sin indtægtskilde. Han agtede ikke på denne advarsel.

Den niende dag om morgenen blev han fundet død, kvalt, nøgen og med tilhyllet hoved, på den arabiske kirkegård. Da man blottede hans ansigt, opdagede man et pengestykke, der med et spark var slået ind i huden på hans pande, og på dette pengestykke en lille sort sten.

Ovenpå disse dramaer et lystspil:

En spahi-officer søgte forgæves en oppasser. Alle de soldater, han havde prøvet, var dårligt påklædte, snavsede, urenlige og umulige at beholde. En morgen fremstiller sig en meget smuk, intelligent arabisk kavalerist med en elegant holdning. Løjtnanten tog ham på prøve. Det var et fund; han var dygtig, proper, tavs, opmærksom og behændig. I otte dage gik alt godt. Da løjtnanten den niende dag om morgenen kom hjem fra sin daglige spadseretur, fik han foran sin dør øje på en gammel spahi, der var i færd med at børste hans støvler. Han gik ind i vestibulen, en anden spahi fejede. I hans soveværelse stod en tredje og redte hans seng. Ovre i stalden hørte han en fjerde synge, medens den rigtige oppasser, den unge Muhamed, lå på et tæppe og røg cigaretter.

Den forbløffede løjtnant kaldte på en af disse uventede stedfortrædere og spurgte, idet han pegede på hans kammerater:

"Hvad satan bestiller I her?"

Araberen havde øjeblikkelig sin forklaring parat:

"Undskyld, hr. løjtnant, det er den indfødte løjtnant, som har sendt os herhen."

(Bag enhver fransk løjtnant står nemlig en indfødt officer, der er hans underordnede).

"Nå, så det er den indfødte løjtnant! Hvorfor har han gjort det?"

Soldaten svarede:

"Ja, se, hr. løjtnant, han sagde til os: "Gå hen til løjtnanten og gør alt Muhameds arbejde. Muhamed må ingenting gøre, fordi han er løjtnantens kone.""

Denne fintfølende opmærksomhed kostede i øvrigt den indfødte officer to måneders arrest.

Hvad der beviser, i hvor høj grad denne last er trængt ind i arabernes sædelige liv, er den kendsgerning, at enhver fange, som falder i deres hænder, straks bruges til at tilfredsstille deres lyst. Hvis de er talrige, kan denne vellyststraf hidføre den ulykkeliges død.

Når øvrigheden bliver tilkaldt for at konstatere et mord, konstaterer den næsten lige så ofte, at morderen efter døden har skændet sit offer.

Der findes endnu mange andre misbrug af samme art, men de er så hæslige, at jeg ikke her kan omtale dem.

Da jeg en aften, henimod solnedgang, gik ned imod Boukhrari, så jeg tre oulad-naïler, to i rødt og en i blåt, stå midt

imellem en skare mænd, der lå eller på orientalsk vis sad på hug omkring dem. De lignede barbariske guddomme, der rager op over et tilbedende folk.

Alle holdt øjnene stift fæstede på Boghars fæstning på det store højdedrag lige overfor på den anden side af den støvede dal. Alle forholdt de sig ubevægelige og deres ansigter udtrykte en spændt opmærksomhed, som om de ventede på en eller anden overraskende begivenhed. Alle havde de i hånden en endnu utændt cigaret, som de lige havde rullet.

Pludselig vældede en lille hvid sky ud fra toppen af fæstningen, og i samme nu fo'r cigaretten ind i alle munde, medens en fjern og dump lyd fik jorden til at sitre svagt. Det var den franske kanon, som forkynder de overvundne, når tiden for den daglige afholdenhed er udløbet.

Zar'ez

En formiddag, da jeg spiste frokost i Boghar-fæstningen hos chefen for det arabiske administrationskontor, efter kompetente folks sigende en af de elskværdigste og dygtigste officerer, der findes sydpå, faldt talen på en mission, som skulle udføres af to unge løjtnanter. Det gjaldt om at gøre et langt strejftog på Boghar-, Djelfa- og Bou-Saada-distrikternes territorier for at fastslå beliggenheden af de steder, hvor der fandtes vand. Man var stadig bange for, at det ved ramadan'ens slutning skulle komme til en almindelig opstand, og man ville derfor forberede et ekspeditionskorps' march rundt til de stammer, der befolker denne del af landet.

Der eksisterer endnu ikke noget nøjagtigt kort over disse egne. Der er kun små, topografiske rids, der skyldes de få officerer, som fra tid til anden rejser derigennem, tilnærmelsesvise betegnelser af kilder og brønde, noter, der hastigt er kradset ned til hest, flygtige tegninger, tegnet på øjemål uden nogen slags instrumenter.

Jeg bad øjeblikkelig om tilladelse til at følges med den lille trop, og den blev straks givet mig på den elskværdigste måde af verden.

To dage senere tog vi afsted.

Klokken var tre om morgenen, da en spahi, der kom for at vække mig, bankede på døren til Boukhraris beskedne herberg.

Jeg lukkede døren op for manden med den røde, sortbroderede trøje og de vide, rynkede benklæder, som ender ved knæet dér, hvor ørkenrytterens karmosinrøde lædergamacher begynder. Det var en araber af middelstørrelse.

Hans bøjede næse var blevet kløvet af et sabelhug og det venstre næsebor var et gabende ar. Han hed Bou-Abdallah. Han sagde til mig:

"Din hest er parat, herre."

Jeg spurgte:

"Er løjtnanten kommet?"

Han svarede:

"Kommer straks."

Snart voksede en fjern støj frem i den mørke og øde dal; så dukkede skygger og skikkelser frem og passerede forbi. Jeg skelnede kun tre underlige, langsomme kroppe. Det var de tre kameler, der bar bagagen, vore feltsenge og de få genstande, som vi havde med til en tyve dages rejse i ensomme egne, som selv officererne knapt kendte.

Snart efter rungede, stadig i retning af Boghar-fortet, en flok rytteres hastige galop, og de to løjtnanter, der skulle lede ekspeditionen, kom til syne med deres eskorte, som bestod af endnu en spahi og en arabisk rytter ved navn Dellis, en mand fra *et stort telt*, en ætling af en berømt og anset, indfødt familie.

Jeg steg øjeblikkelig til hest, og vi red afsted. Det var endnu dyb nat, en nat så stille, at den næsten kunne kaldes ubevægelig. Efter at vi i nogen tid gennem Chélif-dalen havde redet mod nord, drejede vi lige i det øjeblik, dagen gryede, til højre ind i en mindre dal.

I dette land findes der ikke tusmørke hverken morgen eller aften. Man ser næsten heller aldrig de smukke drivende, purpurfarvede, takkede, brogede, sære, blodige eller flammende skyer, der farver vore nordlige horisonter, når solen står op, og når solen går ned.

Her er der først et meget svagt skær, der på få øjeblikke vokser, breder sig og fylder hele rummet. Så pludselig bag toppen af et bjerg eller ved kanten af en uendelig slette dukker solen frem, således som den stiger højere op på himlen uden at have det rødlige, ligesom endnu slumrende udseende, vi kender fra solopgangen i vore tågede lande.

Men hvad der er det mærkeligste ved disse ørkenmorgener, er stilheden. Hvem kender ikke hos os det første fugleskrig, der lyder endnu før dagen er brudt frem, så snart den første, blege lysning spreder sig over himlen, så det andet skrig, som svarer fra træet ved siden af, og så endelig det uophørlige virvar af kvidder, af fløjten, af skingrende toner, som blander sig med hanernes fjerne og vedvarende galen, hele denne larm, denne støj af dyr, der vågner, alle løvets mange lystige stemmer.

Her er intet. Den uhyre sol hæver sig over denne jord, som den har hærget, og den synes allerede at stirre ned på den som en hersker som for at overtyde sig om, at der intet mere levende findes. Ikke et dyreskrig, undtagen af og til en vrinsken fra en hest, ikke en bevægelse, der røber liv, undtagen, hvis man har slået lejr i nærheden af en brønd, kamelhjordernes lange, langsomme og tavse forbidefilering hen mod vandet.

Det er straks en brændende hede. Ovenpå uldhætten og den hvide tropehjelm sætter man den uhyre *médol*, en stråhat med en mægtig skygge.

Vi red langsomt videre gennem dalen. Lige så langt vi kunne se, var alt nøgent, gulliggråt, glødende, blændende; hist og her, hvor en lille rest vand rådnede i en fordybning i de udtørrede flodlejer, dannede nogle grønne siv en ganske lille, skingrende plet, og nu og da betegnede to eller tre træer i en bugtning af

bjerget, at her var en kilde. Vi var endnu ikke nået til den udbrændte egn, som vi snart skulle igennem.

Vi red stadig videre. Andre små dale mundede ud i vor, og efterhånden som vi kom længere mod syd, svandt synskredsen bort i en let varmedis, i røgen fra den stegte jord, der slørede alt fjernt i toner, som næppe var blå, næppe lyserøde, næppe hvide, men som alligevel var lidt af det alt sammen, og som i modsætning til de nærmere omgivelsers blændende glans besad en uendelig mildhed, et blidt og sart trylleri.

Endelig kom vi op på toppen af bjerget, og høvdingen El-Akhedar-ben-Yahia, hos hvem vi skulle slå lejr, kom ridende os i møde, ledsaget af nogle ryttere. Han tilhørte en berømt arabisk slægt, idet han var en søn af bach'agha'en Yahia-ben-Aïssa med tilnavnet: Bach'agha'en med træbenet.

Han førte os hen til lejren, som var gjort i stand til os ved siden af en kilde under fire kæmpestore træer, det eneste grønne, der var at se mellem de tørre og stenede bjergtinder, som strakte sig, lige så langt øjet kunne række, rundt omkring os.

Der blev straks serveret en frokost, i hvilken ramadan'en forbød høvdingen at tage del. Men for at våge over, at intet manglede, satte han sig lige overfor os, ved siden af sin broder El-Haoués-ben-Yahia, høvdingen for Oulad-Alane-Berchieh-stammen.

En dreng på tolv år, lidt spinkel, men med en stolt og indtagende ynde, kom hen imod os. Jeg havde allerede for nogle dage siden lagt mærke til ham i den mauriske café i Boukhrari, midt imellem oulad-naïl'erne.

Jeg var blevet slået af hans klæders finhed og blændende hvidhed, af hans ædle holdning og af den ærbødighed, som alle syntes at vise denne lille spæde araber. Da jeg udtalte min forundring over, at man gav ham lov til i så ung en alder at færdes sammen med disse skøger, blev der svaret mig: "Det er bach'agha'ens yngste søn. Han kommer her for at lære livet og kvinderne at kende!!!" Hvilken uendelig afstand fra vore franske moralbegreber!

Drengen kendte også mig igen og kom hen og rakte mig alvorlig hånden. Da han endnu ikke var gammel nok til at underkaste sig fasten, satte han sig ved siden af os og gav sig til med sine fine og slanke, små fingre at flå i det stegte lammekød. Jeg troede at forstå, at de to høvdinger, der omtrent måtte være fyrretyve år, spøgte med ham om hans rejse til ksar'en og spurgte ham, hvorfra han havde fået det silketørklæde, han bar om halsen, om det var en gave fra en kvinde?

Den dag tillod skyggen fra træerne os at få en middagslur. Jeg vågnede, da aftenen begyndte at falde på, og kravlede op på en lille høj i nærheden for at kaste et blik ud over landet.

Solen, der var lige ved at forsvinde, farvedes rød midt på den orangegule himmel. Og overalt, fra nord til syd, fra øst til vest, hævede sig, lige så langt mine øjne kunne skelne, kæder af rosenrøde bjerge, lige så udpræget rosenrøde som flamingoens fjer. Denne overraskende og fantastiske farve gjorde det samme indtryk på mig som slutningsapoteosen i en eventyr-opera. Den havde noget kunstigt, noget lavet, noget naturstridigt ved sig, men var alligevel af en ejendommelig skøn virkning.

Den næste dag nåede vi ned på sletten på den anden side af bjerget, en uendelig slette, som det skulle tage os tre dage at ride over, skønt vi ganske tydeligt så Djebel-Gada-kæden, der begrænsede den lige foran os.

Det var snart triste strækninger af sand eller rettere af jordstøv og snart et hav af alfa-totter, som syntes planløst stukket ned i jorden, og som tvang vore heste til at gå i zig-zag.

Disse Afrikas sletter er forunderlige.

De gør indtryk af at være bare og flade som et stuegulv. Men de er tværtimod bestandig bølgende ligesom et hav, der efter en storm på afstand ser ud, som om det var ganske stille, fordi overfladen er glat, men som alligevel bevæges af lange, roligt glidende bølger. Man mærker ikke disse jordbølgers skråninger; man taber aldrig horisontens bjerge af syne, men i den følgende parallelle sænkning, kun to kilometer fra én, kunne en hel hær skjule sig og den ville ikke være til at se.

Det var disse forhold, der gjorde forfølgelsen af Bou-Amama på de sydoranske, alfabevoksede højsletter så vanskelig.

Hver morgen, så snart det gryer ad dag, rider man videre ud over denne ensformige og uendelige slette, og hver aften kommer nogle hviddraperede ryttere én i møde og fører én til et lappet telt, under hvilket der er udbredt tæpper. Man spiser hver dag de samme ting, man passiarer lidt, så sover man eller man drømmer.

Hvis De vidste, hvor man er langt borte, langt fra alle mennesker, langt fra alt under dette lille lave telt, gennem hvis huller man ser stjernerne, og hvis optrukne sider åbner én udsigt over de endeløse, golde sandsletter!

Den er altid den samme, altid ens, altid udbrændt og altid død, denne jord, og dog ønsker man intet og længes ikke. Dette stille, skinnende og trøstesløse landskab er alt, hvad øjet, hvad tanken begærer; det tilfredsstiller både ens sanser og ens drømme, fordi det er helt, *ubetinget*, fordi man ikke kunne tænke sig det anderledes. Selv det sparsomme grønsvær støder som noget falsk, skærende og grelt.

Hver dag på de samme tider er det det samme skuespil: ilden, der fortærer en verden; og så snart solen er gået ned, er det månens tur til at lyse over den uendelige ensomhed. Men for hver dag, der går, får lidt efter lidt den tavse ørken magt over én, gennemsyrer ens tanker, ligesom det hårde lys gennembrænder ens hud; man ønsker, at man kunne blive nomade på samme måde som disse mænd, der drager fra sted til sted, uden nogensinde at komme udenfor deres fædreland, midt i disse uendelige vidder, som næsten altid er ganske ens.

Hver dag sender den udsendte officer en indfødt rytter i forvejen for at melde sin ankomst til den høvding, hos hvem han vil spise den påfølgende dag, for at denne i sin stamme forud kan indkræve føden til mennesker og dyr. Denne skik, der svarer til indkvarteringssedlerne, som borgerne får tilstillede hjemme i Frankrig, bliver ved den måde, hvorpå den udføres i praksis, meget kostbar for stammerne.

Når man siger araber, kan man lige så godt sige tyv, uden undtagelse. Tingene går for sig på følgende måde:

Høvdingen henvender sig til en af underhøvdingene og fordrer denne afgift af hans mænd. For at slippe over beskatningen og besværet, betaler underhøvdingen. Høvdingen stikker summen i lommen og henvender sig til en anden, der

også ofte lader sig udnytte på samme måde. Kort sagt, én af dem må i alle tilfælde ud med pengene.

Hvis høvdingen har en fjende, falder forpligtelsen gerne på denne, som derefter overfor sine underordnede går frem på samme vis, som høvdingen overfor sheikerne.

Således går det til, at en afgift, der ikke burde koste hver stamme mere end en tyve-tredive francs, ufravigelig kommer til at koste den en fire-fem hundrede.

Af en mængde grunde, som det ville føre alt for langt nærmere at udvikle, er det endnu umuligt at få dette forhold forandret.

Så snart man nærmer sig en lejr, ser man allerede på lang afstand en flok ryttere, der kommer ridende hen imod én. En af dem rider foran alene. De rider i skridt eller i trav, indtil de på én gang slår over i galop, en rasende galop, som vore heste oppe mod nord ikke ville kunne udholde i mere end to minutter. Det er en væddeløbsgalop, som får én til at tænke på et iltog, der farer forbi. Men araberen sidder med sine flyvende, hvide klæder næsten lige oprejst i sadlen, og med et eneste ryk standser han dyret, så at dets ben krummer sig. Med et sæt er han af sadlen og går ærbødigt hen imod officeren, som han kysser på hånden.

Uanset sin titel, sin afstamning eller sin rigdom kysser enhver araber altid de officerer, han træffer, på hånden.

Derpå svinger høvdingen sig atter i sadlen og rider i spidsen for de rejsende hen til det telt, som han har ladet lave i stand til dem. Man forestiller sig i almindelighed, at de arabiske telte ligger blændende hvide i solskinnet. De er tværtimod smudsigbrune med gule striber. De er vævet af kamel- og

gedehår og gør et tykt og klodset indtryk. Teltet er meget lavt (det er med nød og næppe, at man kan stå oprejst derinde), men det er meget rummeligt. Pælene, der støtter det, er rammet temmelig vilkårligt ned, og alle teltets sider er trukket op, for at luften frit kan strømme ind under det.

Til trods for denne foranstaltning er heden om dagen knugende i teltet; til gengæld er nætterne herlige, man sover ganske vidunderligt på de tykke og pragtfulde Djebel-Amour-tæpper, og det skønt de vrimler af insekter.

Disse tæpper udgør de rige araberes eneste luksus. De stuves sammen og dynges oven på hinanden, og araberne har den dybeste ærbødighed for dem; ligesom ved indgangen til moskéerne tager hver eneste mand sit fodtøj af, inden han træder på dem.

Så snart høvdingen har fået sine gæster bragt til sæde eller rettere lagt udstrakte, lader han bringe kaffe. Denne kaffe er fortræffelig, og dog er opskriften meget simpel. Bønnerne males ikke, men knuses og blandes med ikke så lidt ambra, hvorefter de koges i vand.

Der kan ikke tænkes noget pudsigere end det arabiske service. Når De bliver modtaget hos en rig høvding, finder De hans telt prydet med uvurderlige tæpper, skønne puder og kostbare forhæng, hvorefter De ser en gammel blikbakke blive bragt ind med fire sprukne, skårede og hæslige kopper, der ser ud, som om de var købt i en eller anden godtkøbsbasar på Paris' ydre boulevarder. Der er imiteret japanesisk porcelæn, tarveligt Creil-fajance, alt det grimmeste og mest klodsede, der af den art fabrikeres rundt i verden.

Kaffen kommer ind i en gammel tepotte, i en soldaterspølkum eller i en ubegribelig bulet, skæv og sygelig bly-kaffekande.

Et mærkeligt, barnligt folk, der er blevet ved at være lige så primitivt, som ved racernes første begyndelse! De drager fra sted til sted uden at slå rod, uden at skabe sig noget hjem. Deres huse består kun af et stykke tøj, der er udspændt over pæle, og de ejer ikke en af de genstande, uden hvilke livet ikke ville forekomme os muligt at leve. De har ingen senge, ingen lagener, ingen borde, ingen stole, ikke en eneste af de små uundværlige ting, som gør tilværelsen bekvem. De har intet møbel, hvori de kan gemme noget hen, ingen industri, ingen kunst, ingen kundskab om noget som helst. Det er knapt nok, at de kan sy de gedehuder sammen, hvori de medfører deres vand, og under alle forhold er deres fremgangsmåder så plumpe, at man overvældes af forbavselse.

De kan ikke en gang bøde deres telt, når vinden har flået det i stykker, og hullerne i det brunlige væv er så talrige, at regnen af hjertens lyst pisker lige igennem. De synes hverken at bryde sig om jorden eller om livet, disse ridende vagabonder, der sætter en eneste sten over det sted, hvor deres døde sover, en eller anden ligegyldig stor sten, som de henter fra det nærmeste bjerg. Deres kirkegårde ser ud som marker, hvor en gang i fordums tid et europæisk hus er styrtet sammen.

Negrene har deres stråhuse, laplænderne deres huller, eskimoerne deres hytter, ja, selv de mest barbariske af alle barbariske folkeslag har en bolig, som de har udhulet i jorden eller rejst oven på den, de føler sig alle knyttede til deres moder, jorden. Men araberne drager videre, stadig videre, uden bånd

og uden kærlighed til denne jord, som vi andre betragter som vor ejendom, som vi gør frugtbar, som vi elsker med hver fiber af vort hjerte; de galoperer bare videre, ude af stand til at udføre noget af vore arbejder, uden forståelse af vore bekymringer, som om de var undervejs til et sted, de aldrig når.

Deres skikke er famlende og uudviklede. Vor civilisation glider af på dem, uden at de synes at føle berøringen.

De drikker af selve åbningen i gedeskindet, men til de fremmede hældes altid vandet i en samling af de utroligste beholdere. Der er alle mulige slags, lige fra en almindelig kasserolle til en bulet konservesdåse. Hvis de på et af deres plyndringstog fik fat på en af vore høje hatte, ville de utvivlsomt gemme den for at lade den første general, der kom til deres stamme, drikke af den.

Hele deres køkkenkunst består af fire eller fem retter, der ufravigelig bliver anrettet i samme rækkefølge.

Måltidet begynder med en bede, der er stegt i fri luft. En mand kommer med hele dyret på en stang, som har tjent til spid, og som han bærer over skulderen. Dette flåede dyr, der svæver højt oppe i luften, får én til at tænke på en eller anden middelalderlig henrettelse. Om aftenen, når den alvorsfulde, hviddraperede skikkelse således kommer bærende med det, aftegner det sig på en uhyggelig og burlesk måde mod den røde himmel.

Beden bliver lagt i en flad kurv, der er flettet af alfagræs, midt imellem de spisende, som med benene krydsede på tyrkermaner sidder i en rundkreds. En gaffel er noget ukendt, kødet flås i stykker med fingrene og med en lille arabisk kniv med hornskaft. Den stegte hud, som ilden har gjort sort og

sprød, går for at være det lækreste. Den rives af i lange skorper og knases mellem tænderne; dertil drikker man enten noget af det altid grumsede vand, eller kamelmælk, som er spædt halvt op med vand, hvis man da ikke foretrækker sur mælk, som er løbet sammen i en gedehud, og som af denne har fået en stærk moskussmag. Araberne kalder denne sørgelige drik for "leben".

Efter den første ret kommer snart i en skål, snart i en kumme og snart i en gammel gryde en slags nudelpostej. På bunden af denne postej er en gullig saft, hvori spansk peber slås med rødt peber i en blanding af tørrede abrikoser og dadler, der er stødt sammen.

Det er ikke en ret, som jeg vil anbefale lækkermunde.

Når høvdingen, som man er gæst hos, vil vise sig særlig storslået, serveres derefter *hamis'en*, en virkelig velsmagende ret, som det måske ville glæde nogen at høre opskriften på.

Den laves enten af hønsekød eller bedekød, der skæres i småstykker og vendes i smør på en pande.

Ved at dryppe kødet med varmt vand (jeg tror, at det er bedre at bruge tynd suppe) får man derefter en let suppe, hvori man kommer en masse rødt peber, en lille smule spansk peber, almindeligt peber, salt, løg, dadler og tørrede abrikoser; man lader det hele koge, indtil dadlerne og abrikoserne er kogt ud, hvorpå man hælder det over kødet. Det er fortræffeligt.

Måltidet ender med nationalretten cous-cous eller couscoussou, det er en stående regel. Araberne tillaver cous-cous'en ved med hånden at rulle mel til små kugler, der ligner hagl. Disse runde gryn koges i en særlig suppe. Jeg vil imidlertid ikke indlade mig på at give flere opskrifter for ikke at få skyld for kun at tale om mad.

Af og til får man også små honningkager, der er meget gode.

Hver gang, man har drukket, siger høvdingen, som er éns vært: "*Saa!*" (på Deres sundhed!). Man skal svare: "*Allah y selmeck!*", hvad der svarer til vort: "Gud velsigne Dem!" Disse formler gentages en halv snes gange under hvert måltid.

Hver eftermiddag henad klokken fire lægger vi os til rette under et nyt telt, snart ved foden af et bjerg og snart midt på en endeløs slette.

Da efterretningen om vor ankomst har spredt sig i stammen, varer det ikke længe, førend vi i det fjerne fra alle sider, ude fra de øde volde eller oppe fra højderne, ser en mængde små hvide punkter, som kommer nærmere. Dét er araberne, der kommer for at se officeren og forebringe ham deres klager. Næsten alle er til hest, enkelte til fods og en del på ganske små æsler. De sidder overskrævs på de trippende dyr, helt nede ved halen, og deres lange nøgne fødder slæber på jorden på hver side.

Så snart de er stået af, kommer de hen og sætter sig på hug omkring teltet og bliver siddende og venter ubevægelige og med nedslagne øjne. Endelig gør høvdingen et tegn og klagerne fremstiller sig.

Enhver udsendt officer holder nemlig rettergang og afsiger kendelser efter forgodtbefindende.

De kommer med de utroligste klager, for intet folkeslag er så chikanøst, så stridbart, så kivagtigt og så hævngerrigt som det arabiske. Det kan aldeles ikke nytte at tænke på at få sandheden frem eller at afsige en retfærdig dom. Hver part møder med et fantastisk antal falske vidner, som ved deres fædres og mødres støv sværger på de frækkeste løgne.

Her er nogle eksempler.

En *kadi* (disse muselmanske øvrighedspersoners bestikkelighed er – og på ingen måde ufortjent – blevet til ordsprog) lader en araber kalde for sig og gør ham følgende forslag:

"Du giver mig femogtyve douros, og du bringer mig syv vidner, der i min nærværelse skriftlig bevidner, at X... skylder dig femoghalvfjerds douros, så skal jeg nok sørge for, at du får dem."

Manden kommer med vidnerne, som afgiver deres vidnesbyrd og skriver under. Så kalder kadien X... til sig og siger:

"Giv mig halvtreds douros og bring mig ni vidner, som bevidner, at B... (den første araber) skylder dig hundrede og femogtyve douros, så skal jeg sørge for, at du får dem."

Den anden araber kommer med sine vidner. Så kalder kadien den første for sig og dømmer i kraft af hans syv vidner den anden til at betale ham fem og halvfjerds douros, hvorefter den anden fremsætter sin fordring og kadien som følge af hans ni vidners forsikringer giver den første befaling til at rykke ud med de hundrede og femogtyve douros.

Kadiens part er altså fem og halvfjerds douros (375 francs), for hvilke de to ofre har måttet bløde.

Det er virkelig passeret.

Alligevel henvender araberne sig så godt som aldrig til den franske fredsdommer, fordi han ikke er til at bestikke, medens kadien gør alt, hvad man vil, for penge.

De nærer også en uovervindelig modvilje overfor vor rettergangs indviklede former. Al skriftlig procedure indgyder dem rædsel, thi de har en til sygelighed dreven overtroisk skræk

for papir, hvorpå der kan sættes navne eller males forheksede og uheldbringende tegn.

I det franske herredømmes første tid bemægtigede muselmændene sig hver en stump papir, de traf på deres vej, førte det andægtigt til deres læber og gravede det derpå ned i jorden eller puttede det ind i et eller andet hul i en mur eller i et træ. Denne skik hidførte imidlertid så mange og så ubehagelige overraskelser, at muhamedanerne snart blev vænnet af med den.

Endnu et eksempel på arabernes kæltringestreger.

I en stamme tæt ved Boghar var der blevet begået et mord. Mistanken faldt på en araber, men beviserne manglede. I bemeldte stamme var en stakkels mand, som nylig var kommet fra en anden stamme og havde slået sig ned hos dem for at varetage sine pekuniære interesser. Et vidne beskylder ham for at være morderen. Et andet vidne slutter sig til det første og endnu et. De blev til halvfems, der alle med de højtideligste forsikringer aflagde det samme vidnesbyrd. Manden blev dømt til døden og henrettet. Snart efter kom den halshuggedes uskyldighed for dagen. Araberne havde simpelt hen villet skille sig af med en fremmed, som faldt dem til besvær, og forhindre, at en af deres egen stamme skulle blive *kompromitteret*!

Processerne varer årevis, uden at det mindste skær af sandheden kan trænge igennem de falske vidners forsikringer. Man tager da gerne sin tilflugt til et meget simpelt middel, idet man sætter de to procesførende parter med alle deres vidner i fængsel. Når der er gået nogle måneder, slipper man dem atter løs, og i almindelighed forholder de sig så rolige i et årstid, hvorefter de begynder forfra.

I Oulad-Alane-stammen, som vi har besøgt, føres en proces, der har varet i tre år, uden at det har været muligt at skaffe lys i sagen. De to stridende får med passende mellemrum et lille ophold under lås og slå, men så snart de atter kommer ud, begynder de igen.

I øvrigt tilbringer de deres liv med at stjæle og snyde hinanden, når de da ikke ligefrem skyder på hinanden. Men de dækker så meget som muligt over alle de affærer, hvori krudtet spiller en rolle.

Under besøget hos Oulad-Mokhtar'erne står en meget høj mand frem og beder om at blive indlagt på det franske hospital.

Officeren spørger ham ud om hans sygdom. Araberen slår sin klædning til side og viser os et skrækkeligt, allerede gammelt og bullent sår i højde med leveren. Vi opfordrer ham til at vende sig om og opdager på hans ryg i lige linje med det første sår et andet, et hul af størrelse som et barnehoved. Når der blev trykket omkring såret, trådte bensplinter frem. Manden var åbenbart blevet ramt af et geværskud, og ladningen, som var gået ind i brystet, var gået ud igennem ryggen efter at have knust et par ribben. Men han benægtede det kraftigt, protesterede og svor på, at det var "Guds værk".

I dette tørre sand er det for øvrigt sjældent, at sårene bliver ondartede. Gæring og råddenskab, der skyldes mikrober, eksisterer ikke, da alle den slags infusionsdyr kun kan leve i et fugtigt klima. Med mindre et skud er øjeblikkelig dræbende, eller et eller andet vigtigt organ bliver ødelagt, helbredes sårene altid.

Den næste dag kommer vi til høvdingen Abd-el-Kader-bel-Hout, en parvenu. Hans stamme, som han styrer med klogskab,

er mindre urolig og mindre kivagtig end de andre. Måske må der dog søges en anden grund til denne forholdsvise besindighed.

Da egnen ikke har andre kilder end dem, som udspringer på Djebel-Gadas sydlige skråning, der ikke er beboet, er den naturlige vandforsyning udelukkende de brønde, som er fælles for hele stammen. Der kan altså ikke være tale om at *aflede vandet*, hvad der her mod syd er en af de væsentligste årsager til kiv og strid.

Også her kom en mand og bad om at blive optaget i et fransk hospital. Da der blev spurgt ham, hvilken sygdom han havde, løftede han sin *gandoura* og fremviste sine ben. De var marmorerede med blå pletter, laskede, slatne og svulne som en overmoden frugt; kødet var så blødt og slapt, at man kunne stikke en finger ned i det ligesom i en dej, hvori mærket af trykket længe blev siddende. Kort sagt, den stakkels fyr havde alle tegn på en forfærdelig syfilis. Da han blev spurgt, hvorledes han havde fået sygdommen, rakte han hånden i vejret og svor ved sine forfædres minde, at "det var Guds gerning".

I sandhed, arabernes Gud øver de besynderligste gerninger!

Når alle klager og fordringer er blevet hørt, prøver vi på at sove lidt i teltets frygtelige hede.

Så bliver det aften, og vi spiser vort hovedmåltid. En dyb ro sænker sig over den forbrændte jord. Beduinernes hunde begynder at hyle langt borte, og sjakalerne svarer dem.

Vi strækker os på tæpperne under himlen, der er oversået med stjerner, som tindrer med en næsten fugtig klarhed, og vi passiarer længe, meget længe. Alle minder dukker frem, blide, tydelige og fristende at fortælle i disse lune, stjernefyldte

nætter. Rundt omkring officerens telt ligger araberne på den bare jord; i én lang linje står hestene, hvis forben er lænkede sammen, og ved hver hest står en mand på vagt.

De har ikke lov til at lægge sig, de skal altid stå oprejste, disse heste; en høvdings ganger bør ikke kende til træthed. Så snart en af dem prøver på at strække sig ud, styrter straks en araber til og tvinger den til at rejse sig.

Men natten skrider frem. Vi synker helt ned i de tykke uldtæpper, og nu og da, når vi pludselig vågner op, ser vi på den bare jord omkring os hvide skikkelser, der ligger og sover som døde i deres ligklæder.

En dag, da vi efter en ti timers march igennem det brændende støv var nået til en lejr ved en brønd, hvis grumsede, halvrådne vand forekom os lifligt, rykkede løjtnanten i mig, ligesom jeg var ved at lægge mig til hvile under teltet, og sagde, idet han pegede mod syd:

"Kan De ikke se noget der ovre?"

Jeg fulgte retningen af hans finger og svarede:

"Jo, en ganske lille, grå sky."

Løjtnanten smilede:

"Det er godt, så sæt Dem ned og bliv ved med at se på den."

Overrasket spurgte jeg hvorfor, og han svarede:

"Fordi det, hvis jeg ikke tager fejl, er en sandorkan, som er under opsejling."

Klokken var omtrent fire, og varmen inde i teltet holdt sig på otte og fyrretyve grader. Luften syntes at sove under solens uudholdelige, skrå flammer. Ikke en vind rørte sig, og der hørtes ikke en lyd ud over de bundne hestes gumlen på deres

byg og den sagte hvisken mellem araberne, som hundrede skridt længere borte havde travlt med at lave maden til os.

Alligevel havde jeg en fornemmelse af, at der rundt omkring os var en anden slags varme, som ikke kom fra luften, men som var mere fortættet, mere kvælende, noget i retning af den knugende hede, der slår én i møde, når man kommer i nærheden af en stor ildebrand. Det var ikke de stadigt tilbagevendende, pludselige og glødende vindpust, der som et kærtegn af ild går forud for sciroccoen og bebuder dens ankomst, det var en hemmelighedsfuld opheden af alle atomer, af alt, hvad der eksisterer.

Jeg så på skyen, som stadig voksede, men på samme måde som alle andre skyer. Den var nu smudsigbrun og nåede meget højt op på himlen. Derpå tog den til i bredde ligesom vore tordenskyer mod nord. Ærlig talt fandt jeg ikke, at den havde noget som helst særlig mærkeligt ved sig.

Omsider havde den bredt sig over hele horisonten. Forneden var den tyk og sort, foroven let, ligesom gennemsigtig kobberfarvet.

En stærk uro bag ved mig fik mig til at vende mig om. Araberne havde lukket vort telt og lagde tunge sten på dets nederste kant. De fo'r frem og tilbage og råbte og skreg i den febrilske travlhed, der er egen for en lejr, som hvert øjeblik venter at blive angrebet.

Jeg fik pludselig en følelse af, at det begyndte at mørkne, og jeg så op mod solen. Den var dækket af et gult slør og var allerede ikke længere andet end en bleg, rund plet, der hurtigt viskedes ud.

Og så blev jeg vidne til et forunderligt skuespil! Hele den sydlige horisont var forsvundet, og en tåget masse, der nåede lige op til zenith, voksede hastigt hen imod os, opslugte alt, rykkede fra sekund til sekund synsgrænsen nærmere ind på os og svøbte sig om alt.

Instinktmæssigt trak jeg mig tilbage til teltet. Det var på høje tid. Som en umådelig gul mur var orkanen lige inde på os. Den kom med en hastighed som et tog i fuld fart og pludselig indhyllede den os i en rasende hvirvel af sand og vind, i en storm af fint, brændende, raslende, blændende og kvælende grus.

Vort telt, der holdtes fast af de vældige stene, blev rusket som et sejl, men det holdt. Vore spahiers telt, som ikke var så solidt fastgjort, svingede i nogle sekunder frem og tilbage, gennempisket af orkanen, så blev det pludselig revet løs fra jorden, flagrede op og forsvandt øjeblikkelig i den hvirvlende støvnat, der omgav os.

Det var ikke muligt at se ti skridt frem for sig i dette sandmørke. Vi indåndede sand, vi drak sand, vi spiste sand. Vore øjne var fyldt med det, vort hår overpudret med det, det gled ned ved halsen, op gennem ærmerne og fandt vej ind i vore støvler.

Det varede hele natten. Vi pintes af en brændende tørst. Men vandet, mælken, kaffen, alt var fuldt af sand, der knasede under vore tænder. Den stegte bede var indpebret med det, cous-cous'en syntes kun at bestå af sammentrillede gruskugler og melet til brødet var ikke længere andet end fint stødte stene.

En stor skorpion aflagde os et besøg. Dét er rigtig et vejr, dyrene synes om, det lokker dem frem af alle deres huller.

Hundene hylede slet ikke den nat.

Da morgenen kom, var det alt sammen forbi, og Afrikas store, dødbringende despot, solen, stod i al sin pragt på en klar himmel.

Vi fortsatte først noget senere rejsen, da sandoversvømmelsen havde forstyrret vor nattesøvn.

Foran os hævede sig Djebel-Gada-kæden, som vi skulle over. Til højre for os åbnede sig et pas, vi fulgte bjerget hen til dette indsnit, hvori vi drejede ind. Vi traf atter på alfagræsset, det skrækkelige alfagræs. På én gang troede jeg at opdage næsten udviskede spor af en landevej og af hjulspor. Jeg holdt overrasket min hest an. En landevej her, hvilket mysterium! Jeg fik forklaringen på det.

En af stammens forhenværende høvdinge havde ladet de i Algier boende europæeres eksempel stige sig til hovedet, og ville skænke sig selv den luksus at holde køretøj i ørkenen. Men når man skal have en vogn, må man også have veje, den kan køre på, hvorfor den opfindsomme potentat måneder igennem satte alle de arabere, som var hans undersåtter, i arbejde med et større vejanlæg. De ulykkelige, som hverken havde skovle, spader eller andet værktøj, og som i de fleste tilfælde måtte grave med de bare hænder, endte ikke desto mindre med at få planeret flere kilometer vej. Det var tilstrækkeligt for deres hersker til at kunne foretage køreture gennem Sahara i en mærkelig ekvipage og i selskab med nogle indfødte skønheder, som han havde ladet sin yndling, en ung araber på seksten år, hente i Djelfa.

Man må have set dette afskallede, afgnavede, afbrændte land og kende araberne og deres uforstyrrelige alvor for ret at forstå

det uendelig komiske, der er over denne udhaler med gribbehovedet, denne ørkenens levemand, som kører afsted i fuld fart med sine barfodede kokotter i en uhøvlet trækasse med skæve hjul og med hans … hjertensven som kusk. Denne tropiske elegance, denne Sahara'ske udsvævelse, denne "chic" midt i det indre Afrika forekom mig at være uforglemmelig pudsig.

Vor flok var den morgen temmelig talrig. Foruden høvdingen og hans søn bestod vort følge yderligere af to indfødte ryttere og en gammel mager araber med spidsskæg og en kroget næse i et ejendommeligt rottefysiognomi; hans væsen var krybende, hans rygrad krummet og hans øjne falske. Det var en anden forhenværende høvding for den stamme, der havde opløst sig på grund af udsugelse. Han skulle være vor fører den næste dag, da den vej, vi skulle ride, endog af araberne selv var grumme lidt befærdet.

Langt om længe nåede vi op til passets øverste punkt. En stejl bjergtop spærrede for udsigten, men så snart vi var kommet uden om den, blev jeg holdende som lamslået, betaget af en umådelig overraskelse, sikkert den største på hele rejsen.

Foran os strakte sig en uhyre slette og derefter kom en sø, en vældig sø, som lå blændende blank i det skarpe solskin. Jeg kunne ikke se dens modsatte bred, der forsvandt ude i synskredsen til venstre.

En sø? Her i denne egn? Midt i Sahara? En sø, som ingen havde talt til mig om, som ingen rejsende havde afmærket? Var jeg blevet gal?

Jeg vendte mig om imod løjtnanten.

"Hvad er det for en sø?" spurgte jeg.

Han gav sig til at le og svarede:

"Det er ikke vand, det er salt. Men De har ret, enhver ville lade sig skuffe, så fuldkommen er illusionen. Denne *sebkra*, som man her kalder Zar'ez (Zar'ez-Chergui) er omtrent halvtredstres kilometer lang og på de forskellige steder tredive til fyrretyve kilometer bred. Disse tal er selvfølgelig kun tilnærmelsesvis rigtige, da denne del af landet kun har haft få og flygtige besøg, således som vort nu. Disse saltsøer – der er nemlig to, den anden ligger længere vest på – har i øvrigt givet hele egnen navn, den kaldes Zar'ez. På den anden side af Bou-Saada hedder den Hodna, således døbt efter saltsøen ved Msila."

Med betaget forbløffelse stirrede jeg på den mægtige skinnende flade under den fanatiske sol. Hele denne glatte, krystalliserede overflade lyste som et umådeligt spejl, som en stålplade; mine ophedede øjne kunne ikke tåle glansen af denne forunderlige sø, skønt den endnu lå i en afstand af tyve kilometer fra os, hvad jeg havde ondt ved at tro på, så nær forekom den mig.

Vi red ned ad Djebel-Gadas anden side hen imod den forladte, befæstede stilling, den såkaldte Fontæne-stilling (Bordj-el-Hammam), hvor vi skulle slå lejr, da denne rast mod sædvane skulle været meget kort.

Bygningen med de takkede murtinder, der blev opført umiddelbart efter erobringen, for at vi i tilfælde af opstand kunne besætte denne afsides egn og efterlade en deling i nogenlunde sikkerhed, er nu meget medtaget. Ydermuren er dog i ret god stand, og nogle af værelserne er blevet holdt så meget vedlige, at de er beboelige.

Ligesom de foregående dage blev araberne, der kom for at forklare "officeren" deres uendelig indviklede affærer og fremsætte besværinger, som de havde opdigtet for at komme til at tale med den franske høvding, ved med at defilere forbi lige til aften.

En vanvittig kvinde, som kom Gud ved hvorfra, og som levede Gud ved hvorledes i denne trøstesløse ensomhed, luskede bestandig rundt om os. Så snart vi gik uden for fortet, sad hun i vejen for os, sammenkrøbet i de underligste stillinger, næsten nøgen, skrækindgydende.

Poetisk anlagte rejsende har talt en hel del om den ærbødighed, araberne skal have for deres gale. Denne ærbødighed giver sig hos deres familie udslag i, at man dræber dem! Flere høvdinge har på mine indtrængende spørgsmål endt med at tilstå det for mig. Nogle enkelte af disse stakkels åndssvage ender ganske vist med i kraft af deres idioti at få ry for hellighed, men disse eksempler er ikke ubetinget ejendommelige for Afrika. I almindelighed skiller en familie sig af med sine sindssyge, og da stammerne, takket være de indfødte høvdinges system, vedbliver at være en lukket verden for os, har vi som oftest ikke en gang så meget som en anelse om disse operationer.

Da vi kun havde redet lidt den dag, skrev jeg en del af aftenen. Da klokken var blevet henad elleve, og det var meget varmt, gik jeg ud for at lægge et tæppe udenfor døren og sove under åben himmel.

Fuldmånen fyldte rummet med en lysende klarhed, der syntes at gøre alt skinnende. Bjergene, som allerede i solen lyste

gult, det gule sand, den gule horisont, alt syntes endnu mere gult under dette safranskærs kærtegn.

Dernede, foran mig, lå Zar'ez, den uhyre, stivnede saltsø, og lyste. Det var, som om et fantastisk lysskær steg op fra den, svævede over den, en eventyrlig lyståge, noget så overnaturligt, så åndeagtigt betagende for øjne og tanker, at jeg ikke kunne bekvemme mig til at lukke øjnene, men blev liggende over en time for at se på det. Og alle vegne rundt omkring mig lå, lige så skinnende under månens kærtegn, de sovende arabere, hvis burnusser lignede vældige, nyfaldne sneflokke.

Vi brød op ved solopgang.

Sletten, der førte hen imod sebkra'en, skrånede svagt og var oversået med tyndt og rødsvedet alfa. Den gamle araber med rotteansigtet red i spidsen, og vi fulgte i skarpt trav bagefter. Jo nærmere vi kom, des mere fuldkommen blev illusionen af, at det var vand, vi havde foran os. Hvorledes var det muligt, at det ikke var en sø, en kæmpemæssig sø? Til venstre for os indtog dens bredde hele afstanden mellem de to bjerge, der lå en tredive-fyrre kilometer fra hinanden. Vi red lige henimod dens yderkant, for vi skulle igennem den på den kortest mulige strækning.

På den anden side af Zar'ez skelnede jeg et slags højdedrag eller rettere en ophøjet linje, der syntes at skille søen fra bjerget. Til venstre fulgte denne linje, så langt øjet kunne række, saltets hvide linje og til højre, hvor en uendelig, bar slette bredte sig mellem de to bjerge, kunne jeg også tydeligt følge den samme gule stribe, indtil den forsvandt i synskredsen.

Løjtnanten sagde til mig:

"Det er klitter. En sandbanke, der er over to hundrede kilometer lang og af meget forskellig bredde. I morgen skal vi over den."

Jordbunden begyndte at blive underlig, dækket af en skorpe af salpeter, der brast under hestenes hove. Enkelte græsstrå dukkede frem, siv; man mærkede, at der lige under jorden strakte sig en vandflade. Denne af bjerge indesluttede slette, som inddrikker fire floder (periodiske floder), og som om vinteren gennemblødes af rasende byger, ville være en uhyre mose, hvis ikke den forfærdelige sol trods al denne væde udtørrede dens overflade. Hist og her stod i en hulning en lille pyt grumset vand, og foran os fløj bekkasiner op i hastige sving.

Endelig var vi ved bredden af sebkra'en og red ud i det udbrændte ocean.

Alt var hvidt foran os, luftigt, flimrende hvidt. Og selv nu, da vi red hen over denne krystalliserede overflade, der er overpudret med et lag saltstøv, som ligner fint sne, og hvori dyrenes hove synker lidt ned som i blød is, var det ejendommelige indtryk af, at vi havde en vandflade foran os, lige levende. Kun en eneste ting kunne til nød for et øvet øje røbe, at det ikke var en sø: horisonten. I almindelighed er den linje, der adskiller vandet fra himlen, temmelig tydelig, da den ene af delene altid er mørkere end den anden. Ganske vist ser det undertiden ud, som om de løb sammen, idet havet kan antage en egen farvetone, en ubestemmelig, henflydende, skyblå nuance, der næsten umærkeligt glider over i det uendelige tommes blegnende azur. Men man behøver alligevel altid kun nogle øjeblikkes opmærksom betragtning for at kunne skelne skillelinjen, hvor svag og hvor udvisket den end er. Her

så man derimod intet. Horisonten var fuldstændig sløret i en hvid tåge, et uudsigelig blødt mælkeagtigt dis; snart søgte man jordgrænsen midt ude i himmelrummet og snart troede man at se den alt for lavt nede, midt på solsletten, hvorover de underlige, flødelignende dunster svævede.

Så længe vi endnu var så højt oppe, at vi havde udsigten ud over Zar'ez fri, havde vi et nøjagtigt indtryk både af afstande og former, men så snart vi var kommet ned på selve saltsletten, kunne vi ikke længere stole på vort syn, men var et bytte for luftspejlingernes gøglespil.

Snart mente vi at se horisonten i en uendelig afstand, og snart fik vi pludselig midt i den stivnede sø, der for lidt siden havde syntes at være fuldkommen glat, øde og blank som et spejl, øje på vældige og besynderlige klipper, kæmpemæssigt rørgræs, øer med stejle bredder. Men når vi så nåede længere frem, forsvandt disse mærkelige syner som ved et teaterfif, og i stedet for klippeblokkene fandt vi nogle ganske små sten. Det høje rørgræs forvandledes, når vi kom nærmere, til nogle lave strå, som ikke var større end en finger, men som ved dette besynderlige optiske bedrag var blevet uforholdsmæssigt forstørrede. De stejle bredder blev til en let opsvulmen af saltskorpen, og horisonten, som vi troede lå en tredive kilometer borte, var hundrede meter fra os lukket af dette slør af dirrende tåge, som ørkenens sol lokker frem af det brændende hede saltlag.

Det varede omtrent en time, så nåede vi den anden bred.

Først var der en lille, furet slette, dækket med en tør lerskorpe, som endnu var blandet med salpeter.

Så red vi op ad en næsten umærkelig skråning, græsstrå kom til syne, derefter en slags siv og derpå en lille blå blomst, som lignede en landlig forglemmigej; den sad på en lang stilk, der var lige så tynd som en tråd, og udsendte en duft så stærk, at den fyldte hele luften. Denne vidunderlige duft gjorde på mig det samme friske indtryk som et bad; jeg trak vejret dybt, og mit bryst ligesom udvidede sig for at inddrikke den liflige blomsterånde.

Endelig fik vi øje på en række poppeltræer, nogle andre træer og derefter vore telte, som var rejste lige ved grænsen til sandklitterne, hvis ulige bølger, der nåede en otte-ti meters højde, ledte tanken hen på et hav i storm.

Heden blev næsten uudholdelig, genskinnet fra sebkra'en gjorde den endnu stærkere. Der var ikke til at være i teltene, som var forvandlet til rene svedekamre. Så snart vi var steget af hestene, søgte vi hen under træerne for at komme i skygge. Vi måtte først igennem en skov af rørgræs. Jeg gik i forvejen og pludselig gav jeg mig til at danse, idet jeg udstødte høje glædesskrig. Jeg havde fået øje på vinstokke, abrikostræer, figentræer og granatæbletræer, dækkede med frugter, en hel række af haver, som tilhørte agha'en af Djelfa, og som tidligere havde været blomstrende, men som mere og mere oversvømmedes af sandet. Ingen stegt bede til frokost! Hvilken lykke! Ingen cous-cous! Hvilken vanvittig fryd! Druer! Figner! Abrikoser! Det var alt sammen ikke rigtig modent, men det ænsede vi ikke. Vi fejrede et sandt orgie, som jeg nok tror bagefter hævnede sig ved flere små upasseligheder. Vandet lod derimod adskilligt tilbage at ønske. Det var ikke andet end dynd, vrimlende af larver. Vi drak ikke noget videre af det.

Vi gik alle ind under træerne og lagde os til at sove. Jeg blev vækket ved en pludselig kuldefornemmelse og fo'r op med et sæt; det var en vældig stor tudse, som havde spyttet mig en vandstråle lige i ansigtet. I denne del af sandet må man være på sin post, og det er ikke altid klogt at lægge sig til at sove under de sparsomme træer, især ikke i nærheden af sandet, hvor det vrimler med lefaa'er, de såkaldte hornslanger, hvis stik er så giftige, at de hidfører en næsten øjeblikkelig død. Dødskampen varer ofte kun en time. Lefaa'en er i øvrigt meget langsom i sine bevægelser, og bliver kun farlig, når man, uden at se den, kommer til at træde på den eller når man lægger sig til at sove i nærheden af den. Møder man den på sin vej, kan man, når man er vant til det og er tilstrækkelig forsigtig, tage den op i hånden ved hurtigt at gribe den bag ørene.

Jeg har aldrig kunnet bekvemme mig til at prøve denne sport.

Dette lille, uhyggelige dyr bor også i alfagræsset, under stene eller på ethvert andet sted, hvor det kan finde ly. Når man første gang lægger sig til at sove på jorden, kan man ikke lade være med at frygte for lefaa'en, men senere tænker man ikke mere på den. Hvad skorpionerne angår, da foragter man dem. De er forresten lige så almindelige derovre som edderkopperne hjemme hos os. Når vi fik øje på en i nærheden af lejren, omgav vi den med en kreds af tørre grene, som vi derefter stak ild på. Det forskræmte dyr, der følte, at det var fortabt, løftede halen, bøjede den bagover i en bue og dræbte sig selv ved et stik i hovedet. Det blev i det mindste forsikret mig, at den dræbte sig selv, og jeg har altid set den omkomme i flammerne.

Mit første bekendtskab med lefaa'en skete på følgende måde.

En eftermiddag, da vi red over en uhyre stor alfaslette, viste min hest gentagne gange tegn på uro.

Den sænkede hovedet, snusede, standsede og syntes at betragte hver tot græs med stor mistænksomhed. Jeg må tilstå, at jeg er en meget mådelig rytter, og disse pludselige standsninger gjorde mig det temmelig vanskeligt at bevare ligevægten, foruden at jeg ved hver af dem fik et stød i maven af den høje arabiske saddel. Min ledsager, løjtnanten, lo af fuld hals. På én gang gjorde min hest et spring til siden og blev stående og stirrede ned på jorden mod noget, jeg ikke kunne se; det var ikke muligt at få den til at gå et skridt videre. Da jeg forudså en katastrofe, foretrak jeg at stå af og gav mig til at lede efter årsagen til denne skræk. Foran mig stod en mager tot alfagræs. Rent tilfældig slog jeg på den, og en lille slange fo'r frem, flygtede hen til den næste plante og forsvandt.

Det var en lefaa.

Samme dags aften, da vi red over en bar og stenet slette, kastede min hest sig atter til side. Jeg sprang af sadlen, overbevist om at finde endnu en lefaa. Men jeg så intet. Jeg skubbede lidt til en sten, og en tynd højbenet edderkop, der var lige så lys som sandet og forbløffende hurtig, flygtede ud og forsvandt under en klippeblok, inden jeg kunne nå den. En spahi, som havde indhentet mig, kaldte den "stormedderkoppen", et billedligt udtryk for at illustrere dens snarhed. Jeg tror, det var en tarantel.

En nat mærkede jeg i søvne, at noget koldt rørte ved mit ansigt. Med et forskræmt spring fo'r jeg op, men sandet og teltet var helt opslugt af mørket og jeg kunne kun skelne nogle store hvide pletter; det var araberne, som lå og sov omkring os.

Var jeg blevet bidt af en lefaa, der var krøbet forbi mit ansigt? Eller var det en skorpion? Hvorfra kom denne kolde berøring? Meget angst tændte jeg vor lygte. Jeg lyste på jorden, medens jeg holdt den ene fod løftet, parat til at træde til, og jeg fik øje på en kæmpemæssig tudse, en af den slags fantastiske hvide tudser, som man kun træffer i ørkenen. Med oppustet vom og skrævende ben sad den og gloede på mig. Det hæslige dyr havde formodentlig fundet mig på sin sædvanlige vej og var stødt imod mit ansigt.

Som hævn tvang jeg den til at ryge en cigaret. Den døde forresten af det. Man bærer sig ad på følgende måde: man åbner med magt den snævre mund, stikker den ene ende af et stykke fint papir, hvori der er rullet noget tobak, ind i den og tænder den anden ende. Dyret, som er lige ved at kvæles, puster af fuld kraft for at slippe af med dette marterinstrument, hvorpå det, enten det vil eller ej, er nødt til at indånde! Så puster det på ny, opsvulmet, halvkvalt, latterligt, og lige til det sidste må det blive ved med at ryge, med mindre man har medlidenhed med det. I almindelighed dræbes det af mangel på luft og oppustet som en ballon.

En meget yndet sport i Sahara er at lade de fremmede overvære en kamp mellem en lefaa og en ouran.

Hvem af os har ikke, når vi var på rejse i syden, lagt mærke til de mange stakkels små firben, som med afskåret hale piler langs med de gamle mure? I begyndelsen spørger man sig selv, hvilket mysterium der knytter sig til disse manglende haler. Så en dag, når man sidder og læser i skyggen af en hæk, ser man pludselig en snog springe frem af en revne og hvisle hen imod det uskyldige og nydelige dyr, der ligger og soler sig på en sten.

Firbenet flygter, men snogen, som er hurtigere, griber det i halen, den lange, bevægelige hale, og halvdelen af dette lem bliver tilbage mellem fjendens spidse tænder, medens det lemlæstede dyr forsvinder i et hul.

Ouran'en, som ikke er andet end den såkaldte landkrokodille, Herodot omtaler, et slags stort ørkenfirben, der her i Sahara hævner sin race på den forfærdelige lefaa.

Kampen mellem de to dyr er i øvrigt i højeste grad interessant. Den finder som oftest sted i en gammel sæbekasse. Firbenet bliver sat derned og giver sig med en besynderlig hurtighed til at løbe frem og tilbage for at finde et hul, hvorigennem det kan slippe ud, men i samme øjeblik, sækken med slangen bliver tømt ud i kassen, bliver det ganske ubevægeligt, kun dets øje bevæger sig hurtigt. Hastigt går det et par skridt frem, som om det gled, for at komme nærmere til fjenden, og så venter det. Lefaa'en på sin side stirrer på firbenet, vejrer faren og forbereder sig på kampen. På én gang kaster den sig med et pludselig sæt over det. Men det er allerede langt borte, det piler afsted som et lyn, så hastigt, at det knapt er til at øjne. Nu er det dets tur til at angribe, med en forbløffende fart vender det og farer tilbage. Lefaa'en har også vendt sig og strækker sit lille, åbne gab frem imod det, parat til at dræbe det med et dødbringende bid. Men firbenet er allerede løbet forbi, så tæt, at det har strejfet den, og på ny står det uden for rækkevidde og stirrer på den fra den anden side af kassen.

Således bliver det ved et kvarter, tyve minutter, sommetider mere. Lefaa'en, der bliver rasende, kryber hen imod ouran'en, der bestandig flygter, hurtigere end blikket, kommer tilbage, vender sig, standser, iler frem igen, udmatter og forvirrer sin

frygtelige modstander. Så på én gang vælger den det rette øjeblik og skyder frem så hurtigt, at man kun ser slangen ligge krampagtigt sammenkrympet, kvalt under firbenets stærke, trekantede kæber, der sidder ned om dens hals lige bag ved ørene, akkurat på det samme sted, hvor araberne griber om den.

Når man ser på disse små dyrs kamp i sæbekassen, kommer man uvilkårligt til at tænke på Spaniens tyrefægtninger på de majestætiske arenaer. Men det ville være langt farligere at forstyrre disse to kæmpende smådyr end at trodse en af de store tyres brølende vrede og skarpe horn.

Man træffer ofte i Sahara en slange, som er hæslig at se på; den er tit over en meter lang, men ikke tykkere end en lille finger. I omegnen af Bou-Saada indgyder dette uskadelige krybdyr araberne en overtroisk frygt. De påstår, at den som en kugle kan bore sig lige igennem de hårdeste legemer, at intet kan standse dens angreb, så snart den får øje på en blank genstand. En araber fortalte mig, at et af disse dyr var faret lige igennem hans broder og med det samme havde vredet hans stigbøjle skæv. Det er selvfølgelig gået således til, at manden netop i samme øjeblik han fik øje på dyret, fik en kugle i livet.

I omegnen af Laghouat indgyder slangen tværtimod ingen rædsel, selv børnene betænker sig ikke på at tage den op i hænderne.

Tanken om disse ørkners frygtindgydende beboere var ikke fri for at hindre mig i at falde i søvn under træerne ved Raïane Chergui. Den mindste raslen i nærheden af mine øren fik mig til at fare op.

Dagen begyndte at tage af, og jeg vækkede mine ledsagere for at få dem med ind mellem klitterne og prøve på at fange en lefaa eller en eller anden sandfisk.

Det dyr, som kaldes sandfisk, og som araberne kalder *dwb* (udtales: *dob*) er en anden art stort firben, der lever i sandet, hvori det graver sig et hul. Der siges, at dets kød skal smage ret godt. Vi fulgte tit dets spor, men det lykkedes os ikke at få fat på et eneste. I sandet findes endvidere et ganske lille insekt, hvis levevis er højest besynderlig; det er myreløven. Den udhuler sig en tragt, som er lidt bredere end en fem francs mønt, og lægger sig i baghold inderst inde i tragten. Så snart et eller andet dyr, en edderkop, en larve eller andre kommer hen til kanten af det, udslynger den gang på gang en ladning sand, der bedøver og blænder dens bytte og får det til at tumle ned ad tragtens sider! Så kaster den sig over det og æder det.

Myreløven var den dag vor største adspredelse. Om aftenen genså vi atter den stegte bede, cous-cous'en og den sure mælk. Når måltiderne nærmede sig, tænkte jeg ofte på *Café Anglais* og dens udsøgte middage.

Da vi havde spist, lagde vi os på tæpper foran teltene, for heden var alt for overvældende, til at vi kunne udholde at være inde i dem. Og foran og bagved var to lige ejendommelige skuespil: sandtoppene, der bølgede som et hav i oprør og saltfladen, der lå blank som et hav i vindstille.

Den næste dag red vi over klitterne. Det var som et ocean, der midt i en storm var blevet til støv, et tavst uvejr med vældige, ubevægelige bølger, uéns, forskellige, rejste fuldstændig som oprørte vande, men endnu større og riflede som moiré. Og

sydens grådige sol øser sine ubarmhjertige flammer lige ned over det rasende, ophidsede, stumme og livløse hav.

Vi må arbejde os helt op på toppen af disse dønninger af gylden aske for at tumle ned på den anden side og straks efter atter kravle op og atter tumle ned uden ophør, uden hvile og uden skygge. Hestene stønner, synker i lige til knæene og glider, medens de af alle kræfter stemmer imod, ned på den anden side af disse vanskelige sandbanker.

Vi talte ikke mere, vi var alt for overvældede af varme og lige så udtørrede af tørst som den glødende ørken.

Undertiden, siges der, bliver man i disse sanddale overrasket af et uforklarligt fænomen, som araberne betragter som et sikkert dødsvarsel.

Et eller andet sted, ganske tæt ved, men i en ubestemmelig retning, lyder det, som om nogen slog på tromme, klitternes hemmelighedsfulde tromme. Det lyder ganske tydeligt, snart stærkere og snart svagere, snart standser lyden helt, og snart ruller igen den fantastiske hvirvel.

Det lader virkelig til, at ingen kender årsagen til denne mærkelige lyd. I almindelighed tilskrives den et ekko, som efter en ganske uforholdsmæssig målestok forstørres og mangfoldiggøres af klitternes bølgeformationer, af sandskorn, der bæres af vinden og slår imod de tørre græstotter; for man har lagt mærke til, at fænomenet altid fremkommer i nærheden af visse små planter, der af solen er brændt hårde og tørre som pergament.

Denne trommen skulle med andre ord ikke være andet end en slags lyd-spejling.

Da vi var nået gennem klitterne, så vi tre ryttere komme galoperende hen imod os. Da de var kommet os på omtrent hundrede skridt nær, steg den første af sadlen og gik, lidt haltende, videre hen til os. Det var en mand på omtrent en tresindstyve år, temmelig svær (hvad der er en stor sjældenhed i dette land) og med et hårdt, ægte arabisk ansigt med skarpe, furede, næsten grusomme træk. Han bar Æreslegionens kors. Det var Si Cherif-ben-Vhabeizzi, høvdingen for Oulad-Dia stammen.

Med en rasende mine holdt han en lang tale for os for at indbyde os til at træde ind i hans telt og nyde en forfriskning.

Det var første gang, at jeg var inde i en nomadehøvdings bolig.

Flere lag rige og tykke tæpper dækkede jorden, andre tæpper var hængt op for at skjule det nøgne lærred og atter andre var bredt ud over vore hoveder, så at de dannede et tæt og uigennemtrængeligt loft. En slags divaner eller rettere troner var ligeledes dækkede med de skønneste tæpper, og en skillevæg, bestående af et orientalsk forhæng, der delte teltet i to lige halvdele, skilte os fra den del, som beboedes af kvinderne, hvis hviskende stemmer vi af og til kunne skelne.

Vi satte os. Høvdingens to sønner tog plads ved siden af deres fader, som selv med mellemrum rejste sig og råbte noget over forhænget ind til teltets anden halvdel; en usynlig hånd rakte straks et dampende fad ind, og høvdingen bød os deraf.

Vi hørte småbørn lege og skrige inde hos deres mødre. Hvem var disse kvinder? Rimeligvis betragtede de os gennem usynlige åbninger, men vi kunne ikke se dem.

Den arabiske kvinde er som oftest lille, hvid som mælk, med et ansigt, der minder om en ung bede. Hele hendes blufærdighed sidder i ansigtet. Man kan møde lavere stående kvinder, som går til deres arbejde med omhyggeligt tilsløret ansigt, medens deres legeme kun er dækket af to stykker uld, hvoraf det ene hænger lige ned foran og det andet lige ned bagved, således at man fra siden kan se hele skikkelsen.

I femtenårsalderen er disse stakler, som kunne være smukke, allerede misdannede og udslidte af de hårdeste arbejder. De slider og slæber fra morgen til aften, mange gange må de med et barn på ryggen hente vand i flere kilometers afstand. Når de er fem og tyve år, er de gamle.

Deres ansigter, som man undertiden kan få et glimt af, er tatoverede med blå stjerner på panden, på kinderne og på hagen. Af renlighedshensyn bliver hårene på deres legeme rykket ud.

Det er meget sjældent, at det lykkes én at komme til at se de rige araberes kvinder.

Så snart vi havde indtaget høvdingens forfriskninger, fortsatte vi vort ridt og kom om aftenen til saltklippen Khang-el-Melah.

Det er en slags gråt, grønt og blåt bjerg med metallignende reflekser og med de mærkeligste formationer, et bjerg af salt! Små strømme, hvis vand er saltere end havets, risler frem ved dets fod, fordamper i den vanvittige solhede og efterlader sig et hvidt skum, som minder om bølgernes fråden, et skum af salt! Man ser slet ikke jorden, der er skjult under dette lette pulver, som om en eller anden kæmpe havde moret sig med at kradse

det øverste lag af bjerget og strø det rundt omkring det. Store løsrevne blokke hviler i nogle fordybninger, blokke af salt!

Under denne vidunderlige klippe skal der være dybe brønde, som omsværmes af tusinder af duer.

Den næste dag var vi i Djelfa.

Djelfa er en grim lille by, som er helt fransk, men den er beboet af nogle meget elskværdige officerer, som gør den i høj grad tiltrækkende.

Efter en kort hvile begav vi os på ny på vej.

Vi er atter begyndt på de lange ridt over de nøgne sletter. Fra tid til anden mødte vi nogle dyreflokke. Snart var det en hær af geder, der havde samme farve som sandet, og snart aftegnede sig i horisonten de underligste dyr, som afstanden gjorde små, og som man med deres puklede rygge, deres lange, bøjede halse og deres langsomme bevægelser, kunne antage for at være store kalkunflokke. Men når man kom nærmere, forvandlede de sig til kameler, hvis maver var udspilede til begge sider som en dobbelt ballon, som en uforholdsmæssig stor lædersæk, disse maver, der kan indeholde indtil tres liter vand. Også de har samme farve som ørkenen, ligesom alle de skabninger, der er født i denne gule ensomhed. Løverne, hyænerne, sjakalerne, tudserne, firbenene, skorpionerne, ja, selv mennesket får alle den udbrændte jords farvetoner, lige fra flyvesandets brændende røde til bjergenes stenagtige grå. Og den lille slettelærke ligner til den grad jordens støv, at man først får øje på den, idet den flyver bort.

Hvoraf lever nu alle disse dyr i disse golde egne, for de lever jo?

I regntiden dækkes disse sletter i løbet af nogle uger med græs, hvorefter solen på nogle dage udtørrer og afsvider denne hastigt fremspirede plantevækst. Planterne får igennem denne forbrændingsproces selv samme farve som jordbunden; de brister, smuldrer hen og spredes ud over sletten som en slags fint hakket halm, der for det menneskelige øje ikke er til at skelne. Dyrene finder det derimod og ernærer sig af det. De vandrer langsomt frem, søgende efter det tørre plantestøv. Det ser ud, som om de spiste stenene.

Hvad mon en normannisk forpagter ville tænke, hvis han blev stillet overfor disse mærkelige græsgange?

Vi kom derefter igennem et strøg, hvor der næsten heller ikke mere fandtes fugle. Brønde var ikke til at opdage.

I det fjerne så vi af og til nogle underlige små støvsøjler, som lignede røg; snart var de lige og snart skrå eller forvredne; de ilede hastigt hen overjorden og var nogle meter høje, brede foroven og tynde forneden.

Det er luftens strømninger, der danner som en slags sugning, der rejser og fører med sig disse gennemsigtige og fuldkomment eventyrlige skyer, som er det eneste, der skaber nogen bevægelse i disse sørgeligt øde egne.

Fem hundrede meter foran vor lille flok red rytteren, som tjente til fører, og viste os vej gennem den endeløse, ensformige ensomhed. I en halv snes minutter red han i skridt, ubevægelig og stiv i sadlen, medens han på sit eget sprog sang en slæbende sang i arabernes ejendommelige rytmer. Vi fulgte ham, ligeledes i skridt. Så på én gang slog han over i trav, stående i sine stigbøjler med kroppen næsten urørlig og den store burnus

flagrende efter sig. Og vi satte afsted efter ham, indtil han standsede for atter at vende tilbage til en roligere gangart.

Jeg spurgte min sidemand:

"Hvorledes bærer han sig ad med at finde vej gennem disse golde egne, hvor der ikke findes spor af mærkepunkter?"

Han svarede mig:

"Der er jo da altid kamelknoglerne."

Ganske rigtigt, omtrent hvert kvarter plettedes sandet af nogle uhyre store knogler, som lå helt hvide, rengnavede af dyrene og kogte af solen. Snart var det et stykke af et ben, snart resten af en kæbe og snart en stump af rygsøjlen.

"Hvor kommer alle de levninger fra?" spurgte jeg. Min sidemand svarede:

"Karavanerne lader altid de dyr, som ikke længere kan følge med, blive liggende tilbage, og sjakalerne slæber ikke det hele bort!"

Flere dage i træk fortsattes dette ensformige ridt i samme orden, bagefter den samme araber, som sad lige ubevægelig på sin hest, så godt som uden at mæle et ord.

En eftermiddag, netop som vi samme aften skulle nå Bou-Saada, fik jeg i lang afstand fra os øje på en stor, brun masse, som luftspejlingen i øvrigt gjorde endnu større, og som jeg ikke kunne begribe, hvad var. Da vi kom nærmere, fløj to gribbe op fra den. Det var et kamelådsel, som endnu, trods varmen, drev af rød, glinsende råddenskab. Kun brystet var endnu tilbage, lemmerne var allerede ført bort af de griske dødsædere.

"Der er rejsende foran os," sagde løjtnanten.

Nogle timer senere red vi ind i en slags kløft, et pas, en skrækkelig ildovn, indesluttet af spidse, næsten savtakkede

klipper, der ligesom i oprør rasende rejste sig mod den ubarmhjertigt grådige himmel. Dér lå et andet ådsel; en sjakal, som var i færd med at fortære det, flygtede, da den fik øje på os.

I samme øjeblik, vi atter red ud på sletten, lå foran os en grå masse, og langsomt ved enden af en umådelig lang hals, så jeg en døende kamel løfte sit hoved imod os. I to-tre dage måske havde den ligget dér på siden, døende af træthed og tørst. Dens lange lemmer hvilede som knuste, slappe og opgivne på den brændende jord. Men da den hørte os komme, havde den rejst hovedet som et fyrtårn. Dens pande, der var gennemsvedet af den ubønhørlige sol, var kun et væskende sår. Med et resigneret blik fulgte den os. Den udstødte ikke en klage, gjorde ikke en eneste anstrengelse for at rejse sig. Det var, som om den vidste besked, som om den på sine lange vandringer gennem ørkenens ensomhed havde set så mange af sine brødre dø på samme måde, at den vidste, hvad den kunne vente sig af menneskenes ubarmhjertighed. Nu var turen kommet til den, det var det hele!

Vi red forbi.

Da jeg længe efter vendte mig om, så jeg endnu, ragende op over sandet, det forladte dyrs lange hals; lige indtil vi forsvandt i horisonten, fulgte den med sit blik de sidste levende, som den skulle se.

En time senere var det en hund, som med åbent gab, lysende tænder og ude af stand til at røre en pote lå sammenkrøbet op mod en klippe og angst stirrede på to gribbe, der et lille stykke fra den stod og pudsede deres fjer, medens de ventede på, at den skulle dø. Den var så betaget af sin rædsel for disse dyr, som i glubsk tålmodighed ventede på dens kød, at den ikke

drejede hovedet og ikke en gang følte de sten, som en af vore spahier, idet vi red forbi, kastede efter den.

På én gang, da vi kom ud fra et nyt pas, så jeg oasen ligge foran mig.

Det er et uforglemmeligt syn. Man har redet over endeløse sletter, over skarpe, afskallede og afsvedne bjerge uden at møde et træ, en plante, et græsstrå, et grønt blad, og så ser man på én gang lige foran sig, for éns fødder, en tæt og mørk masse af grønt løv, noget i retning af en næsten sort løvsø midt i sandet, for på den anden side af denne store plet begynder ørkenen igen og fortsættes i det uendelige, helt ud i den fjerne, vigende horisont, hvor den går i ét med himlen.

Byen går skråt nedad, helt ned til haverne.

Hvilke stæder, disse Saharas byer! En sammendyngning, en ophoben af skarnkuber, tørrede i solen. Alle disse firkantede hytter af hærdet dynd er klistrede op ved siden af hinanden, så tæt, at der mellem deres lunefulde rækker knapt er plads til nogle snævre gallerier, gyder, som ligner minegange, og som er stampede til af de forbigående dyrs hove.

Hele byen, denne stakkels by, klistret op af udrørt jord, får i øvrigt én til at tænke på dyrenes bygningsmåder, på bæverrotternes boliger, på den slags uformelige arbejder, som er opført uden værktøj, alene ved de midler, naturen har overladt sine ringere skabninger.

Hist og her udfolder en pragtfuld palme sin krone, tyve fod over jorden. Så kommer man pludselig ind i en skov, hvis alléer er lukket inde mellem to høje lermure. Til højre og til venstre åbner et helt folk af daddelpalmer sine vide parasoller over haven og værner med sin tætte og kølige skygge over

frugttræernes sartere skarer. Under disse kæmpemæssige palmer, der af vinden bevæges frem og tilbage som brede vifter, vokser vin, abrikostræer, figentræer, granatæbletræer og de herligste grøntsager.

Flodvandet, som opbevares i store beholdere, bliver udmålt til de forskellige ejendomme ligesom gassen hos os. En meget streng administration foretager udlejningen til hver enkelt indbygger, som ved hjælp af afledningsrender udnytter sin ret til at råde over kilden en eller to timer om ugen i forhold til hans ejendoms udstrækning.

Formuerne regnes efter antallet af palmetræer. Disse træer, der er lige så mange livsbetingelser, bader bestandig deres fod i vandet, medens deres tinding omstråles af ilden.

Bou-Saada dalen, hvorigennem floden ledes ned til haverne, er skøn som et eventyrlandskab. Fuld af daddelpalmer, figentræer og pragtfulde store planter, snor den sig mellem to bjerge med røde tinder. Langs hele den rivende strøm vrimler det med arabiske kvinder, som med tilsløret hoved og bare ben vasker deres linned ved at danse på det. De ruller det sammen i en dynge og lægger det ud i floden, hvorpå de yndefuldt gyngende tramper på det med deres nøgne fødder.

Floden risler og mumler gennem hele kløften. Hvor den kommer uden for oasen, er den endnu fuld af vand, men ørkenen, som venter den, den gule, fortørstede ørken, tømmer den i ét drag lige uden for haverne, sluger den ned i sit gule sand.

Når man om aftenen ved solnedgang stiger op på moskéens tag for at se ud over byen, udfolder sig det ejendommeligste skue. De flade og firkantede tage danner som en kaskade af

dyndterner eller snavsede tørklæder. Oven på dem myldrer hele befolkningen, der, så snart aftenen falder på, kravler op på hytterne. På jorden ser man ingen og hører ingen; men så snart som man fra et eller andet højtliggende tag kaster et blik ned over byen, bliver man vidne til en usædvanlig bevægelse. Aftensmåltidet laves til. Klynger af børn i hvide pjalter vrimler i krogene; og de uformelige pakker snavset linned, som forestiller den laverestående arabiske kvinde, er i færd med at koge cous-cous'en eller har travlt med andet arbejde.

Natten kommer. Djebel-Amour tæpperne bredes ud på taget, efter at skorpionerne, hvoraf der myldrer i disse usle huller, først omhyggeligt er jaget bort, og så lægger hele familien sig til at sove i fri luft under den flimrende stjernevrimmel.

Skønt Bou-Saada oasen kun er lille, er den dog en af de mest bedårende i Algier. I omegnen af den kan man jage gazeller, hvoraf der findes en mængde. Der er også fuldt op af de berygtede lefaa'er og selv af den hæslige tarantel med de lange ben, hvis uhyre skygger man om aftenen ser løbe hen over hytternes vægge.

Der drives en ret betydelig handel i denne ksar, fordi den ligger næsten lige på vejen til Mzab.

Mozabiterne og jøderne er de eneste handlende, de eneste forretningsmænd, de eneste industridrivende i hele denne del af Afrika.

Så snart man kommer syd på, åbenbarer den jødiske race en hæslighed, som gør andre folkeslags ubarmhjertige had og endogså de nyligt forefaldne massakrer forståelige. Jøderne i Europa, jøderne i Algier, de jøder, som vi kender og som vi daglig omgås, vore naboer og vore venner, er kundskabsrige,

kloge og ofte yderst indtagende verdensmænd. Vi bliver derfor oprørte og forfærdede, når vi får at vide, at indbyggerne i en lille fjern og ukendt by har druknet eller skåret halsen over på nogle hundreder af Israels børn. Men nu bliver jeg ikke mere forbavset, for vore jøder har såvist ikke nogen lighed med jøderne herovre.

I Bou-Saada ser man dem sidde sammenkrøbne i deres skidne huler, oppustede af fedt, lasede og lurende på araberne som en edderkop lurer på fluerne. De kalder på den, de har udset til deres bytte, og prøver på at få ham til at låne fem francs, mod at han skriver sit navn under på et stykke papir. Manden kender faren, betænker sig og vil ikke. Men lysten til at drikke og endnu andre lyster får magten over ham. Fem francs betyder så mange nydelser for ham!

Endelig giver han efter, tager pengestykket og skriver under på det fedtede papir.

Når der er gået tre måneder, skylder han ti francs, om et år hundrede francs, om tre år to hundrede. Så lader jøden hans jord sælge, hvis han har nogen, og ellers hans kamel, hans hest, hans æsel, kort sagt, alt hvad han ejer.

Høvdingerne, caïd'erne, agha'erne eller bach'agha'erne, falder ligeledes i kløerne på disse rovfugle, som er vor kolonis værste svøbe, den store hindring for arabernes civilisation og velvære.

Når en fransk kolonne foretager et straffetogt til en eller anden oprørsk stamme, følges den af en sværm af jøder, som for en spotpris køber byttet og atter sælger det til araberne, så snart hærkorpset er draget bort.

Hvis man for eksempel hos en stamme lægger beslag på seks tusinde får, hvad skal man så gøre med disse dyr? Drive dem

ind til byerne? De ville dø undervejs, for hvorledes skulle man bære sig ad med at skaffe dem noget at spise og drikke på de to eller tre hundrede kilometer, som man skal igennem? Desuden måtte man for at drive og vogte en sådan hjord kunne råde over dobbelt så meget mandskab, som der er i kolonnen.

Men dræbe dem da? Hvilket blodbad og hvilket tab? Og så er jøderne dér, parate til at betale to francs for hvert af lammene, som er tyve francs værd. Det er altid tolv tusinde francs i regeringens kasse, kort sagt, handelen går i orden.

Otte dage senere har de første ejere fået deres lam tilbage for tre francs stykket. Frankrigs hævn er ikke dyr.

Jøderne er herrer over hele den sydlige del af Algier. Der findes nemlig næppe nogen araber, som ikke har gæld, for araberne holder ikke af at betale tilbage. De foretrækker at forny deres veksler til hundrede eller to hundrede procent. De tror altid, at de er reddet, når de blot vinder tid. Der måtte en særlig lov til for at forandre noget i denne sørgelige tingenes tilstand.

Overalt her mod syd beskæftiger jøderne sig i det hele taget så godt som ikke med andet end åger, som de driver med den størst mulige uredelighed. De virkelige handlende er mozabiterne.

Når man kommer til ligegyldig hvilken landsby i Sahara, lægger man straks mærke til, at det er en ganske særlig race mænd, som har bemægtiget sig stedets forretningsliv. De alene har butikker, hvori de handler både med europæiske varer og med den stedlige industris frembringelser. De er kløgtige, virksomme, forretningsmænd lige til marven. Det er beni-

mzab'erne eller mozabiterne. De har fået tilnavnet "ørkenens jøder".

Araberne, de ægte arabere, mændene fra teltene, for hvem alt arbejde er vanærende, foragter den mozabitiske handelsmand, men de indfinder sig dog med regelmæssige mellemrum i hans butik for at gøre indkøb og de betror ham de kostbare genstande, som de ikke kan føre med under deres omflakkende liv. En slags gensidig og stedsevarende kontrakt er oprettet imellem dem.

Mozabiterne har ligeledes tilranet sig al handelen i det nordlige Afrika. Det findes lige så mange af dem i vore byer som i Saharas. Når den mozabitiske handelsmand har tjent tilstrækkelig mange penge, vender han tilbage til Mzab, hvor han må underkaste sig en art renselse, inden han atter kan overtage sine politiske rettigheder.

Mozabiterne, som kan kendes på deres vækst, idet de er mindre og mere undersætsige end de andre arabiske stammer, på deres ofte flade og meget brede ansigt, på deres stærkt udviklede læber og deres i almindelighed dybtliggende øjne under de lige og meget fyldige bryn, er muselmanske skismatikere. De tilhører den ene af de tre af Nordafrikas afvigende sekter og er efter enkelte lærdes formening de virkelige efterkommere af Kharedjisimes sidste tilhængere.

Mozabiternes land er måske det mærkeligste på hele den afrikanske jord.

Deres fædre, der med Profetens våben blev jaget ud af Syrien, drog ud og bosatte sig ved Djebel-Nefoussa, vest for Tripolis i Berberiet.

Men da deres kløgt og industri overalt vakte misundelse og de ydermere på grund af deres kætteri blev betragtet med mistænksomme øjne, blev de efterhånden fortrængt fra alle de steder, hvor de havde slået sig ned. Endelig standsede de i den goldeste, den hedeste, den skrækkeligste egn. Den kaldes på arabisk Hammada (den ophedede) og Chebka (nettet), fordi den ligner et uhyre net af sorte klipper og stenhøje.

Mozabiternes land ligger omtrent hundrede og halvtreds kilometer fra Laghouat.

Kommandant Coÿne, den mand, der bedst kender hele det sydlige Algier, skildrer i en overordentlig interessant brochure sin ankomst til Mzab på følgende måde:

"Omtrent i midten af Chebka findes et slags amfiteater, dannet af et bælte af stærkt skinnende kalkklipper, som falder meget stejlt af mod det indre. Mod nordvest og sydvest åbnes bæltet af to gennemskæringer, hvorigennem Ouled-Mzab løber. Dette amfiteater, der er henved atten kilometer langt og to kilometer bredt, indeslutter fem af Mzab-forbundets byer og den jord, der af dalens indbyggere udelukkende dyrkes som haver.

Set ude fra, fra nord- og østsiden, tager dette klippebælte sig ud som en sammenhoben af koubba'er, der er dynget etagevis oven på hinanden uden nogen som helst plan eller orden. Man har nærmest indtrykket af at stå overfor et kæmpemæssigt arabisk begravelsessted. Selv naturen synes at være død. Intet spor af vegetation hviler øjet, selv rovfuglene synes af være flygtet bort fra disse øde regioner. Kun den ubarmhjertige sols stråler bager ned over de gråligthvide klippevægge, hvis skygger danner de mest fantastiske tegninger.

Hvor stor er derfor ikke den rejsendes forundring, ja, jeg må vel snarere sige begejstring, når han er nået op til toppen af klippelinjen og indenfor opdager fem stærkt befolkede byer, der, omgivne af haver med en ødsel plantevækst, aftegner sig i mørkt grønt mod Oued-Mzabs rødlige flodbund.

Omkring ham den øde ørken, døden, for hans fødder livet og åbenbare tegn på en fremskreden civilisation."

Mzab er en republik eller rettere en kommune i genre med den, som de parisiske revolutionære prøvede på at oprette i 1871.

Ingen har i Mzab ret til at forblive uvirksom, selv børnene hjælper, så snart de kan gå, deres fader med at vande haverne, hvad der er indbyggernes stadige og største beskæftigelse. Fra morgen til aften drager muldyr eller kameler læderspande op, hvorefter deres indhold hældes ud i en drænrende, som er så sindrigt indrettet, at ikke en dråbe af den kostbare væske går til spilde.

Mzab har yderligere en stor del opdæmninger til magasinering af regnvandet. Det er altså langt mere fremskredent end vort Algier.

Regn! Det betyder for mozabiterne lykke, en sikret velstand, en reddet høst. Så snart det begynder at regne, bliver derfor alle landets indbyggere som gale. De løber ud på gaderne, affyrer geværskud, iler ned til haverne, til floden, som atter giver sig til at flyde, til dæmningerne, hvis vedligeholdelse påhviler hver enkelt borger. Så snart en dæmning er truet, skal alle møde og tage fat.

Ved et stadigt arbejde, ved deres industri og ved deres kløgt har mozabiterne forvandlet den mest ufrugtbare og mest

trøstesløse del af Sahara til et beplantet, opdyrket og levende land, hvor syv blomstrende byer breder sig i solen. Derfor våger mozabiterne også med ængstelig skinsyge over deres land og gør, hvad de kan, for at holde europæerne ude. Der er enkelte byer, som for eksempel Beni-Isguem, hvor ingen fremmed har lov til at tilbringe blot en eneste nat.

Polititjenesten besørges af alle. Ingen ville afslå at yde en kraftig håndsrækning, hvor det krævedes. Der er hverken fattige eller tiggere i dette land. Enhver trængende får tilmålt føde.

Næsten alle kan læse og skrive.

Overalt ses skoler og betydelige kommunale anstalter. Mange af de mozabiter, som har tilbragt nogen tid i vore byer, vender hjem og kan fransk, italiensk og spansk.

Kommandant Coÿnes brochure indeholder en masse overraskende enkeltheder om dette mærkelige lille folk.

I Bou-Saada, som i alle ørkenens byer, er det mozabiterne, der besørger alle forretninger, de har butikker af enhver art og har alle mulige professioner.

Efter at have tilbragt fire dage i den lille Sahara-stad, tiltrådte jeg tilbagerejsen til kysten.

De bjerge, man træffer på på vejen til kystlandet, ser højst mærkelige ud. De ligner kæmpemæssige forter med kilometerstore murkroner. De er regelmæssige, firkantede, fuldstændig matematisk tilskårne. Det største af dem er helt fladt og gør et aldeles utilgængeligt indtryk. På grund af sin form har det fået tilnavnet "Billardet". Kort før min ankomst var det for første gang blevet besteget af to officerer, der oppe på toppen fandt to mægtige romerske cisterner.

Kabylien-Bougie

Vi er i den rigeste og mest befolkede del af Algier.

Kabylernes land er bjergrigt, dækket med marker og skove.

Når man kommer fra Aumale, går vejen nedad mod den store Sahel-dal.

Nede i dalen knejser et vældigt bjerg, Djurjura. Dets højeste tinder er grå, som om de var dækket med aske.

Overalt på de mindre høje tinder ses landsbyer, der på afstand ligner en dynge hvide sten. Andre hager sig fast til skråningerne. I hele denne frugtbare egn føres der mellem europæerne og de indfødte en skrækkelig kamp om jordens besiddelse.

Kabylien er stærkere befolket end det mest befolkede departement i Frankrig. Kabylerne er ikke nomader, men et fast bosiddende og arbejdsomt folkefærd, som algiererne ikke har andet mål end at udplyndre.

Der er forskellige systemer, der bringes til anvendelse for at bortjage og bestjæle de stakkels indfødte ejendomsbesiddere.

Et eller andet individ, som ønsker at forlade Frankrig, går hen på det kontor, der foretager fordelingen af kolonijord, og beder om at få et stykke jord i Algier. Man præsenterer ham en hat med nogle papirer, og han trækker et nummer, som svarer til en jordlod. Denne jord tilhører fremtidig ham.

Han rejser. Da han kommer derover, finder han i en lille landsby en hel indfødt familie installeret på den jordlod, som man har tildelt ham. Den har renset, opdyrket og frugtbargjort den jord, den lever på. Den ejer intet andet. Den fremmede jager dem bort. De går, resignerede, eftersom det er fransk lov,

men disse mennesker, som for fremtiden er blottede for alt, drager ud i ørkenen og bliver oprørere.

Andre gange ordnes sagen i mindelighed. Den europæiske kolonist, som er blevet forskrækket over varmen og landets udseende, går ind på at forhandle med kabyleren, der bliver hans forpagter.

Den indfødte får lov til at blive på sin jord, mod at han årlig, hvad enten året har været godt eller dårligt, sender tusinde, femten hundrede eller to tusinde francs til europæeren, som er vendt tilbage til Frankrig.

En jordlod i Algier er med andre ord lige så god som en koncession på et tobaksudsalg.

En anden metode.

Deputeretkammeret vedtager en sum på fyrre eller halvtreds millioner, der skal anvendes til Algiers kolonisering.

Hvad bliver der nu gjort med de penge? Der bliver vel bygget dæmninger, plantet skove på bjergtoppene for at holde på vandet og gjort alt, for at gøre de golde sletter frugtbare?

På ingen måde. De bruges til ekspropriation af arabernes ejendomme.

I Kabylien er jorden efterhånden blevet meget værdifuld. På de bedste steder har den en værdi af seksten hundrede francs pr. hektar, og den sælges gennemsnitlig for otte hundrede francs.

De kabyliske ejendomsbesiddere fører en rolig tilværelse på deres jord. Da de er rige, har de ingen grund til at gøre oprør, de forlanger bare at få lov til at være i fred.

Hvad sker nu? Man råder over halvtreds millioner. Kabylien er det smukkeste land i Algier, altså eksproprierer man

kabylernes jord til fordel for ukendte kolonister.

Men hvorledes eksproprieres der? Man betaler *fyrre francs for en hektar*, som har en minimumsværdi af *otte hundrede francs*.

Og familiens overhoved drager bort uden at sige noget (det er jo loven), lige meget hvorhen med hele sin slægt, arbejdsløse mænd, kvinder og børn.

Kabylerne er hverken handlende eller industridrivende, de er udelukkende agerdyrkere.

Det vil altså sige, at familien kan leve, så længe der endnu er noget tilbage af den latterligt ringe sum, man har givet den. Når den er opspist, indfinder nøden sig. Så tager mændene deres bøsse og følger med en eller anden Bou-Amama for endnu en gang at vise, at Algier ikke kan styres af en militærperson.

Følgende betragtning gøres gældende: vi lader de indfødte blive på de frugtbare steder, så længe vi mangler europæere, men når de kommer herover, borteksproprierer vi den første ejer. – Lad gå! Men når der ikke er flere frugtbare steder tilbage, hvad gør I så? – Så frugtbargør vi selvfølgelig nye egne! – Meget vel, men hvorfor gør I ikke det til at begynde med, da I dog har halvtreds millioner?

Hvad for noget! I ser private selskaber lave kæmpestore dæmninger for at skaffe vand til hele egne; I ved, takket være dygtige ingeniørers fortræffelige arbejder, at det er tilstrækkeligt at beplante nogle tønder med skov, for at indvinde milelange strækninger nedenunder til agerland, og I kan ikke finde nogen anden udvej end at fortrænge kabylerne!

Retfærdigheden skylder dog at tilføje, at jorden, når man først kommer på den anden side af Tell, bliver gold og nøgen og

næsten umulig at opdyrke. Kun araberne, som kan leve af to håndfulde mel og et par figener om dagen, kan holde livet oppe i disse tørre egne. Europæerne kan ikke skaffe sig deres udkomme. Det er altså i virkeligheden kun på ret indskrænkede områder, at der kan anbringes kolonister, med mindre at man vil … jage de indfødte bort. Det er det, der bliver gjort.

Når derfor lige undtages de lykkelige ejendomsbesiddere på Mitidja-sletten, de, der ved en af de her nævnte fremgangsmåder har opnået at få jord i Kabylien, og i almindelighed de, der er bosatte langs havet på den smalle jordstrimmel, som afgrænses af Atlasbjergene, jamrer alle kolonisterne sig. Algier kan i virkeligheden endnu kun modtage et ubetydeligt antal fremmede. Det kan ikke ernære dem.

Denne koloni er af let forståelige grunde umådelig vanskelig at styre.

Algier, der er lige så stort som et europæisk kongerige, består af uhyre forskellige områder, som bebos af fuldstændig væsensforskellige folkefærd. Det er netop det, som ingen regering hidtil har syntes at kunne forstå.

Der må et indgående kendskab til hver egn for at kunne styre den, thi hver enkelt trænger til stik modsatte love, anordninger, forholdsregler. Ulykken er imidlertid, at guvernøren, hvem han end er, uundgåeligt er komplet uvidende om alt, hvad der vedrører befolkningens sæder og skikke. Han kan derfor ikke gøre andet end at henvende sig til det underordnede personale, der repræsenterer ham.

Hvem er da disse underordnede? Er det kolonister? Folk, som er opvoksede i landet, og som ved, hvad det trænger til? Aldeles

ikke. Det er simpelthen nogle unge mennesker, der i vicekongens følge er fulgt med fra Paris.

Det er altså en af disse unge og ganske uvidende embedsmænd, som styrer halvtreds eller hundrede tusinde mennesker. Han begår dumhed på dumhed og ødelægger landet. Det kan ikke være andet.

Der findes selvfølgelig undtagelser. Undertiden arbejder guvernørens udsending virkelig, søger at sætte sig ind i forholdene og forstå dem. Men han kunne bruge ti år for at danne sig en grundig mening, og efter et halvt års forløb bliver han forflyttet. Af familiegrunde eller af personlige eller andre hensyn bliver han sendt fra grænsen af Tunis til grænsen af Marokko, og dér giver han sig straks til i fuld tillid til sin begyndende erfaring at administrere med de samme midler, som han benyttede på sin første post, og han udsteder de samme reglementer, de samme forskrifter og de samme anordninger til en befolkning, som i et og alt er aldeles forskellig.

Det er altså ikke så meget en god guvernør, det frem for alt gælder om at få, som gode underordnede til den samme guvernør.

For at bøde lidt på denne sørgelige tingenes tilstand og disse forholds uheldige følger har man prøvet på at oprette en administrationsskole, hvori de første uundværlige principper, hvorefter dette land burde styres, skulle indpodes en hel klasse unge mennesker. Det blev ikke gennemført. Albert Grévys omgivelser fik planen til at ryge i lyset. Favoritregimentet bragte endnu en gang sejren hjem.

Det administrerende personale bliver altså udfyldt på den mærkeligste måde, selv om der ganske vist også deriblandt findes nogle dygtige og arbejdsivrige mænd. Når regeringen er kommet til kort med sine kandidater til disse poster, viser den sig imødekommende overfor de officerer, der tidligere har været ansatte ved de arabiske kontorer. De kender i det mindste rigtig godt de indfødte, men det er vanskeligt at gå ud fra, at forandringen i deres påklædning øjeblikkelig skal medføre en forandring i de principper, de administrerer efter; man bør derfor ikke rasende jage dem bort, når de har uniform på, for straks igen at antage dem, så snart de atter har taget en sort frakke på.

Siden jeg har ladet mig forlede til at berøre et så vanskeligt emne som Algiers styrelse, vil jeg endnu sige nogle ord om et af de allervigtigste spørgsmål, der hurtigst muligt burde finde en løsning. Det er spørgsmålet vedrørende de store indfødte høvdinger, som i virkeligheden er de eneste ledere, de almægtige ledere af hele den del af vor koloni, som ligger imellem Tell og ørkenen.

I den første tid efter at Frankrig havde besat Algier, blev de høvdinger, som frembød de største garantier for troskab, under titel af agha'er eller bach'agha'er udrustet med en meget udstrakt myndighed over stammerne på en del af territoriet. Vor egen indgriben ville have været virkningsløs, i stedet for os satte vi derfor de arabiske høvdinger, som var vundet for vor sag, idet vi på forhånd væbnede os med tålmodighed overfor mulige forræderier, og det blev ikke så få. Det var en klog politisk forholdsregel, som i det store og hele har givet udmærkede resultater. Visse agha'er har gjort os betydelige

tjenester, og takket være dem er måske tusinder af franske soldater blevet skånet.

Men fordi en forholdsregel i et givet øjeblik har været udmærket, er det ikke derfor sagt, at den bliver ved med at være lige fortræffelig på trods af de forandringer, som tiden fører med sig i et land, der er på vej til at blive koloniseret.

Nu er disse potentater, de eneste, som stammerne respekterer og adlyder, en stadig fare for os og en uovervindelig hindring for arabernes civilisation. Alligevel synes det militære parti kraftigt at forsvare systemet med de indfødte høvdinger mod det civile partis bestræbelser for at få dem afskaffet.

Jeg er ikke i stand til at behandle dette alvorlige spørgsmål til bunds, men det er tilstrækkeligt, således som jeg har gjort det, at foretage en lille rejse rundt til de forskellige stammer for klart at se de uhyre ulemper, der klæber ved den nuværende tingenes tilstand. Jeg vil indskrænke mig til simpelthen at nævne nogle kendsgerninger.

Bou-Amamas lange modstand skyldtes næsten udelukkende agha'en af Saïda.

Ved opstandens begyndelse begav denne agha med sine ryttere sig på vej for at støde til den franske kolonne. Undervejs traf han på trafi'erne, der havde samme mål, og sluttede sig til dem.

Men agha'en af Saïda er belemret med en hel del gæld, som han ikke kan betale, og han fik derfor den idé i nattens løb at foretage en lille indbringende razzia. Han samlede sine ryttere og kastede sig over trafi'erne, som blev slået i første omgang, men derefter fik overtaget, så at agha'en blev nødt til at flygte med sine mænd.

Da agha'en af Saïda imidlertid er vor allierede og vor ven, og da han repræsenterer den franske myndighed, følte trafi'erne sig overbeviste om, at vi havde en hånd med i spillet, og i stedet for at drage til den franske lejr svigtede de os og opsøgte Bou-Amama, som de ikke mere forlod, og hvis hovedstyrke de udgjorde.

Det er et karakteristisk eksempel, ikke sandt? Og agha'en af Saïda er fremdeles vor trofaste ven, der marcherer under vore faner!

En anden agha har ligeledes vidst at gøre sig berømt. Hans indflydelse er betydelig, overfor et stort antal stammer er han almægtig, og som følge deraf bliver han af vore militære autoriteter behandlet med den største agtelse.

Snart hjælper han os og snart forråder han os, når han kun finder sin egen fordel derved. Han er åbenlyst allieret med franskmændene, som har gjort ham til en autoritet, og hemmeligt begunstiger han oprørerne. Jeg skylder dog sandheden at sige, at han, når det gælder om at plyndre, er lige parat til at svigte begge parter.

Efter at han først bevisligt har taget del i mordet på oberst Beauprétre, står han nu officielt på vor side; men man har ham stærkt mistænkt for at have haft ikke så lidt at gøre med mange af de fortrædeligheder, der har ramt os.

Vor urokkeligt trofaste allierede, agha'en af Frenda, har utallige gange advaret os mod denne potentats dobbeltspil. Vi har imidlertid vendt det døve øre til, fordi han gør de militære myndigheder tjenester, ganske vist i sin egen interesse. Samtidig er han som sagt parat til at gøre vore fjender andre.

Denne ejendommelige situation og den åbenlyse beskyttelse, vi viser bemeldte høvding, sikrer ham strafløshed for en mængde forbrydelser, som han dagligt har på samvittigheden.

Følgende går nemlig for sig:

Hele Algier over stjæler araberne fra hinanden. Der går ikke en dag, uden at vi får bud om, at der om natten er blevet stjålet tyve kameler her og hundrede får dér eller ranet okser i nærheden af Biskra og heste ved Djelfa. Det er aldrig muligt at finde tyvene. Og dog er der i kontorerne ikke én officer, som ikke ved fuld. Besked med, hvor det stjålne kvæg er kommet hen. Det er hos denne samme agha, der er hæler for alle ørkenens banditter. De bortførte dyr bliver blandede ind mellem hans uhyre store hjorder; en del af dem beholder han som løn for sin villighed og de andre giver han tilbage til tyvene, når der er gået tilstrækkelig lang tid til, at faren for videre forfølgelser er overstået.

I hele den sydlige del af Algier findes ingen, som er uvidende om dette forhold.

Men man trænger til denne mand, som man har ladet tiltage sig en vældig indflydelse, der hver dag vokser gennem den hjælp, han yder alle røverne, og man lukker øjnene.

Derfor er denne høvding også umådelig rig, medens agha'en af Djelfa for eksempel delvis har ruineret sig for kolonisagen ved at oprette forpagtergårde, opdyrke jordstrækninger osv.

Foruden alle disse ulemper er der en mængde andre og endnu alvorligere vanskeligheder, som er en følge af de indfødte potentaters tilstedeværelse. For rigtigt at forstå disse vanskeligheder, må man have det rette kendskab til det nuværende Algier.

Både koloniens territorium og befolkning falder i to skarpt afgrænsede dele.

Der er først byerne ved kysten, som ikke har synderlig større forbindelse med det indre af Algier end byerne hjemme i Frankrig med denne koloni.

Beboerne af Algiers kystbyer holder sig i allerhøjeste grad indenfor deres egne grænser. De mærker eftervirkningerne af de begivenheder, som går for sig i det indre, men står ellers fuldstændig fremmede for det arabiske territorium.

Den anden zone, Tell, er til dels beboet af europæiske kolonister, som i araberen kun ser en fjende, som det gælder om at fravriste jord. Instinktmæssigt hader kolonisten ham, forfølger ham bestandig og udplyndrer ham, når han kan komme til det. Araberen betaler ham tilbage med samme mønt.

Den fjendtlighed, der hersker imellem araberne og kolonisterne, er selvfølgelig en hindring for, at disse sidste kan få den fjerneste civiliserende indflydelse på de første. Alligevel ser det i denne region kun halvvejs galt ud. Det europæiske element stræber bestandig hen imod at udslette det indfødte element, og der kræves kun en begrænset tidsperiode, for at araberne, ruinerede og ejendomsløse, skal søge tilflugt længere mod syd.

Men det er ganske nødvendigt, at disse vore overvundne naboer holder sig rolige, og for at det skal kunne opnås, må vor myndighed hvert øjeblik mærkes, og vor overlegenhed uophørligt gøre sig gældende, men frem for alt må vor indflydelse være den største.

Hvorledes er nu det virkelige forhold?

Stammerne, der er spredt over et vældigt landområde, får aldrig besøg af europæere. Kun officererne fra administrationskontorerne foretager af og til en lille rundrejse for at inspicere, hvad der indskrænker sig til, at de udspørger caïd'erne om, hvad der går for sig inden for stammerne.

Men caïd'erne står under den indfødte høvding, agha'ens eller bach'agha'ens overhøjhed, og hvis denne høvding stammer fra *et stort telt* og tilhører en familie, som er anset og agtet i ørkenen, er hans indflydelse ubegrænset. Alle caïd'erne adlyder ham, aldeles på samme måde som før den franske okkupation, og intet af hvad der foregår kommer nogensinde til de militære myndigheders kundskab.

Stammen er med andre ord en lukket verden, som beherskes af ærbødigheden og frygten for agha'en, der i fortsættelse af sine forfædres traditioner på alle mulige måder udsuger araberne, hans undersåtter. Han er herren og forlanger udleveret, hvad han finder for godt, snart hundrede får, snart to hundrede, kort sagt, han optræder som en lille tyran, og det er os, der har udrustet ham med hans myndighed. I virkeligheden er det kun det gamle arabiske regimente, som under den franske regerings beskyttelse fortsættes med alle sine skavanker, tyverierne, der vokser opefter osv., osv. uden at regne, at vi intet som helst betyder, og at vi står ganske uvidende overfor tilstanden i landet.

Det er ene og alene dette forhold, det skyldes, at vi aldrig har den fjerneste anelse om, at en opstand er i gæring førend i det øjeblik, den bryder ud.

De store indfødte høvdinger forhaler altså i det uendelige al virkelig og direkte indflydelse fra de franske autoriteters side

på stammerne, som vedbliver at være en lukket verden for os.

Midlet imod dette uvæsen? Det ligger lige for. Næsten alle disse høvdinger – når undtages to eller tre – er i pengetrang. Man kunne derfor sikre dem en årlig indtægt på ti, tyve, tredive tusinde, i forhold til deres indflydelse og til de tjenester, som de tidligere har gjort os, mod at de var tvunget til at leve enten i Algier eller i en anden af kystbyerne. Visse militære påstår, at en sådan forholdsregel ville blive efterfulgt af et oprør. De har deres grunde … der ikke er nogen hemmelighed. Andre officerer, som lever i det indre, forsikrer derimod, at den ville bringe ro.

Det er imidlertid ikke alt. Høvdingene måtte erstattes med civile embedsmænd, som til stadighed levede mellem stammerne og udøvede en direkte myndighed på caïd'erne. På denne måde kunne civilisationen, når først den store hindring var ryddet til side, lidt efter lidt vinde indgang i denne del af landet.

Men i Algier som i Frankrig er alle nyttige reformer længe om at indfinde sig.

Da jeg rejste igennem Kabylien, fik jeg et bevis på vor fuldstændige afmagt selv overfor de stammer, der lever midt imellem europæerne.

Jeg kørte i retning mod havet gennem den lange dal, der fører fra Beni-Mansour til Bougie. Foran os, i det fjerne, lukkedes horisonten af en underlig tæt sky. Over vore hoveder havde himlen den mælkeagtige blå farve, som den om sommeren har i disse varme egne, men dér forude dækkede en brun sky med gule reflekser, som hverken så ud til at være optrækkende torden eller tåge eller en af de frygtelige

sandstorme, der raser med en orkans voldsomhed, med sin grå skygge over hele jorden. Denne tykke og tunge sky, som forneden var næsten sort, men som højere oppe på himlen blev lettere og mere gennemsigtig, spærrede som en mur den brede dal. På én gang syntes jeg, at jeg i den ubevægelige luft kunne spore en ubestemmelig lugt af brændt træ. Men hvilken kæmpemæssig ildebrand måtte der ikke til for at frembringe et sådant bjerg af røg?

Det var ikke desto mindre røg. Alle Kabyliens skove stod i brand.

Snart nåede vi ind i det kvælende halvmørke. Det var ikke muligt at se hundrede meter frem for sig. Hestene prustede stærkt. Det var, som om det pludselig var blevet aften, og en næsten umærkelig brise, en langsom vind, der sagte rørte bladene, drev den svævende nat ud imod havet.

Vi ventede to timer i en landsby for at få nærmere efterretninger, så satte vor lille vogn sig atter i bevægelse, medens natten, den rigtige nat denne gang, bredte sig ud over jorden.

Et svagt, endnu fjernt skær oplyste himlen som et meteor. Det voksede, voksede, skød op foran horisonten, snarere blødende end skinnende. Og pludselig, ved en omdrejning af vejen, troede jeg, at der foran mig lå en vældig, oplyst by. Det var et helt bjerg, som allerede var brændt; alt krattet var slukket og blevet koldt, medens egenes og oliventræernes stammer endnu stod hvidglødende som tusinder af mægtige kulblokke; de røg ikke mere, som en mængde kæmpemæssige lys stod de, snart i række og snart spredte, og dannede ligesom umådelige boulevarder, pladser og krumme gader i den samme planløse

tilfældighed, sammenblanding eller orden, om man vil, som man lægger mærke til, når man langt borte ser en oplyst stad i natten.

Efterhånden som vi kørte og kom nærmere til det store bål, blev klarheden blændende. På denne ene dag havde flammerne ædt sig igennem tyve kilometer skov.

Da jeg fik øje på selve ildlinjen, blev jeg på én gang rædselsslagen og betaget over dette det forfærdeligste og mest gribende skuespil, jeg nogensinde har set, ilden skyllede frem som en bølge af uberegnelig bredde. Den raserede skoven foran sig og skred stadig videre, meget hastigt. Skovbunden flammede op og sluktes. De store træer brændte langsomt, ligesom fakler, og bevægede deres høje ildkroner, medens småkrattets korte flammer galoperede i forvejen.

Hele natten kørte vi langs med det kæmpemæssige bål. Ved daggry nåede vi havet.

Stængt inde i en ring af mærkelige bjerge med løjerlige, takkede og bedårende tinder og skovklædte sider runder Bougie-bugten, der er blå, flødeagtig blå og dog lys og næsten ufattelig gennemsigtig, sig under himlens forunderlige, ligesom størknede azur.

Ved enden af kysten til venstre risler byen gennem en flade af grønt som en bæk af hvide huse over den stejle bjergskrænt ned imod floden.

Når man kommer ind i den, får man det samme indtryk som af en af de idylliske og fantastiske operabyer, man sommetider drømmer om i eventyrlige syner.

Der er mauriske huse, franske huse og ruiner alle vegne, ruiner, som man ellers kun ser dem på scenen i forgrunden,

overfor et lærredspalads.

Ligesom man kører ind i byen ser man, knejsende midt i et sandt eventyrlandskab, tæt ved vandet, på kajen, hvor de transatlantiske skibe lægger til, og hvor fiskerbådene, hvis sejl ligner en vinge, er bundet fast, en fortidslevning så pragtfuld, at den ikke synes at være naturlig. Det er den gamle Saracener-port, der er helt dækket af vedbend.

Også i bjergskovene omkring staden findes overalt ruiner, fløje af romerske mure, brudstykker af saraceniske bygninger, rester af arabiske huse.

Dagen skred frem, rolig og brændende hed, natten kom, og rundt om bugten udfoldede sig et overraskende skue. Efterhånden som mørket blev tættere, bredte et andet lys end dagskæret sig over horisonten. Som en belejrende hær indesluttede ilden byen og snoede sig sammen omkring den. Nye bål, antændte af kabylerne, flammede gang på gang op og spejlede sig vidunderligt i det stille vand, der lå omgivet af de brændende kyster. Snart så ilden ud som en guirlande af venetianske lygter, som en slange med glødende ringe, der snoede og bugtede sig hen over bjergenes bølgeformige skråninger, og snart vældede den pludselig frem som et vulkansk udbrud med et blændende centrum eller med en uhyre fjerbusk af rød røg, alt eftersom den fortærede strækninger med ungskov eller store, gamle træer.

Seks dage blev jeg i dette flammende land, så kørte jeg videre ad den uforlignelig skønne vej, der runder omkring bugten, og går hen over bjergene med skov foroven, skov forneden og endeløst sand, gyldent sand, der bades af Middelhavets rolige bølger.

Snart nåede ilden selve vejen. Vi måtte stå af vognen for at kaste de glødende træer, som var styrtet hen over den, til side eller måtte køre så hurtigt, de fire heste kunne galopere, mellem to ildbølger, hvoraf den ene skyllede ned mod bunden af en kløft, hvori der flød en stor strøm, og den anden slikkede op ad bjerget og afdækkede dets rødsvedne overflade. Afbrændte, slukkede og afkølede skrænter så ud, som om et sort slør, et sørgeslør, var kastet over dem.

Af og til kom vi igennem egne, der endnu var uskadte. De skrækslagne kolonister stod uden for deres døre og spurgte os ud om ilden på samme måde, som man i Frankrig under krigen med Tyskland forhørte sig om fjendens fremmarch.

Vi så sjakaler, hyæner, ræve, harer, hundreder af forskellige dyr, flygte for ilden, rædselskræmte af flammerne.

Da vi drejede ind i en dal, lagde jeg pludselig mærke til de fem telegraftråde, der var så overlæssede med svaler, at tyngden bøjede dem ned i en bue og således mellem hver pæl dannede fem fugleguirlander.

Men kusken slog et knald med sin store pisk og en sky af dyr fløj op og spredtes i luften; de tykke jerntråde, der pludselig befriedes for deres vægt, vippede op og spændtes som strengen på en bue. Endnu længe efter hang de og sitrede, gennemrystede af lange svingninger, der lidt efter lidt faldt til ro.

Snart kom vi ind i passerne ved Chabet-el-Akhra. Vi drejede af til højre, bort fra havet og kørte ind i den snævre bjergåbning. Det er den mest storslåede passage, man kan tænke sig. Ofte snævrer indsnittet sig sammen, de stejle, bare, rødlige, blå eller brune granittinder nærmer sig til hinanden, så at kun en smal

stribe, hvori vandet flyder, er tilbage, medens vejen ikke længere er andet end en smal gesims, der er hugget ud i selve klippen oven over den brusende bjergstrøm.

Hvert øjeblik skifter den golde, ville og pragtfulde kløft udseende. De to klippevægge, der lukker den, hæver sig til tider til henved to tusinde meter, og solen når kun ned til bunden af denne brønd i det øjeblik, den står lige over den.

Ved udgangen på den anden side ligger landsbyen Kerrata, hvis indbyggere i otte dage havde set den sorte røg fra branden slå ud gennem det mørke pas som gennem en kæmpemæssig skorsten.

Den algierske regering har bagefter villet påstå, at denne katastrofe, som den med en lille smule kraft og forudseenhed let kunne have forhindret, ikke skyldtes kabylerne. Der er også blevet sagt, at de brændte skove ikke strækker sig over mere end halvtreds tusinde hektarer.

Her er først en beretning fra underpræfekten i Philippeville:

"Jeg har gennem mairen og bestyreren i Jemmapes fået underretning om, at alle skovdistrikterne er ødelagte, og at ilden har hærget alle douar'erne i den blandede kommune. Landsbyerne Gastu, Aïn-Cherchar og Djendel er truede.

I Philippeville er alle skovtykningerne brændte.

Stora, Saint-Antoine, Valée og Damrémont har været lige ved at blive et bytte for flammerne.

I El-Arrouch er der ikke sket store ødelæggelser, ud over at fem hundrede hektarer er brændte i douar'erne Oulad-Messaoud, Hazabra og El-Ghedir.

I Saint-Charles er seks hundrede hektarer *brændte omtrent mellem Oued-Deb og Oued-Goudi og* otte hundrede hektarer *mod*

nordøst og sydvest.

I Collo og Attia har ilden fortæret alt.

Teissiers, Lesseps, Levats, Lefebvres, Siders, Bessins og mange andres skovdistrikter er helt eller delvis ødelagte. Over fyrre tusinde hektarer *statsskov, forpagtergårdene og husene i Zériban er blevet opslugt af flammerne. Talrige menneskeliv er gået tabt.*

I morges begravede vi tre zouaver, som ved Valée blev ofre for deres redningsiver.

Den skade, ilden har anrettet, er uberegnelig og de værdier, som er gået tabt, kan end ikke tilnærmelsesvis angives.

Faren er nu overstået, for en stor del som følge af alle skovenes tilintetgørelse. Vinden har også vendt sig, og jeg tænker, at det skal lykkes at blive herre over de sidste bål, fremfor alt over ilden i ejendommene i Bessons og Collo og i Estaya, tæt ved Robertville.

Jeg har i går lagt beslag på en passagerdamper, der midlertidigt havde kastet anker her, og sendt en troppestyrke på hundrede og halvtreds mand til Collo."

Hertil må føjes skovbrandene ved Zeramna, Fil-Fila, Fendeck og flere andre steder.

Bisern, der for fjorten år har fået tilstået skovene ved El-Milia, skrev følgende:

> *"Mine underordnede har aflagt beviser på den største energi, de har ikke taget i betænkning at udsætte sig for alvorlig fare, og to gange endte vi med at blive herrer over ilden.*
>
> *Det var dog ganske forgæves. Medens vi bekæmpede den på den ene side, antændte araberne den på ny på den anden side og på flere forskellige steder."*

Følgende brev er fra en ejendomsbesidder:

"Jeg har den ære at meddele Dem, at min forpagter Ripeyre, som natten mellem søndag og mandag holdt "vagt på min ejendom, der ligger lige over militærfælleden, har iagttaget fire brandstiftelsesforsøg: på det kommunale terræn, nogle hundrede meter fra min ejendom, et tredje forsøg overfor Damrémont og et fjerde overfor Vale. Der var imidlertid ingen vind, og ilden kunne derfor ikke forplante sig."

Endelig er her en rapport fra Djidjelli:

"Djidjelli, d. 23. august kl. 3:16, eftm.

Ilden raser i skovdistriktet ved Beni-Amram, der tilhører hr. Edouard Carpentier fra Djidjelli.

Afvigte nat er der på tyve forskellige steder blevet stukket ild på. En opsynsmand, der kom fra Cavalhominen, så tydeligt alle bålene.

I morges blev der næsten lige for øjnene af caïd Amarben-Habilés af Beni-Foughal stammen sat ild på Mezrech-distriktet, og et kvarter efter slog flammerne op fra et andet punkt af det samme distrikt i modsat retning af vinden.

Endelig brød i samme øjeblik, kun fire hundrede skridt fra en gruppe, bestående af caïd'en og et halvt hundrede arabere af hans stamme, et nyt bål frem; stadig modsat vindretningen.

Det er altså ganske åbenbart, at ilden er blevet påsat af den indfødte befolkning og som følge af en given parole."

Yderligere kan jeg tilføje, at jeg, der tilbragte seks dage midt i det af branden hærgede land, selv med mine egne øjne på en eneste nat samtidig så ilden bryde frem på otte forskellige steder, midt inde i skoven, ti kilometer fra enhver menneskelig bolig.

Det er udenfor al tvivl, at hvis vi førte et virksomt tilsyn med stammerne, så ville den art katastrofer, der gentager sig hvert fjerde eller femte år, ikke finde sted.

Regeringen tror, at den har gjort alt, hvad der behøves, ved, når den stærke hede nærmer sig, at forny anordningen vedrørende den vagttjeneste, der er indført i følge paragraf 4 af loven af 17. juli 1874. Denne paragraf er således affattet:

> "Den indfødte befolkning i skovegnene er i perioden fra 1. juli til 1. november mod at være hjemfalden til den i paragraf 8 fastsatte straf pligtig at gøre en af de stedlige myndigheder nærmere reguleret vagttjeneste."

Man mistænker de indfødte for at ville afbrænde skovene … og man sætter dem til at passe på dem!

Vidner det ikke om en monumental naivitet?

Bemeldte paragraf bliver sikkert punktligt bragt til udførelse. Hver indfødt var på sin post … men … han stak bare ild på!

Ganske vist er der en anden paragraf, som anordner et særligt overopsyn, der skal besørges af en årlig af generalguvernøren udpeget officer.

Denne paragraf bliver imidlertid aldrig eller næsten aldrig bragt til udførelse.

Hertil kommer endvidere, at den administration, under hvilken skovene sorterer, og som måske er den mest drilagtige

af samtlige algierske administrationer, i almindelighed gør alt, hvad den kan, for at bringe de indfødte til raseri.

Kort sagt, for i få ord at sammenfatte hele kolonispørgsmålet: regeringen benytter sig, for at begunstige europæernes indvandring overfor araberne, af de mest uretfærdige midler. Og hvorfor skulle kolonisterne ikke følge et eksempel, der så godt falder sammen med deres interesser?

Det bør dog slås fast, at dygtige og landbrugskyndige mænd i de senere år synes at have fået kolonien ledet ind på en kendelig bedre vej. Takket være disse sidstankomnes bestræbelser, vil Algier med tiden blive en indbringende koloni. Den befolkning, der er i færd med at danne sig, arbejder ikke alene i sin personlige interesse, men også i Frankrigs.

Det er sikkert, at jorden under disse mænds hænder vil give, hvad den aldrig ville være kommet til at give under arabernes hænder. Det er også sikkert, at den oprindelige befolkning lidt efter lidt vil forsvinde. Det er hævet over enhver tvivl, at denne forsvinden vil være meget nyttig for Algier, men det er oprørende, at den skal gå for sig under forhold som de, under hvilke den finder sted.

Constantine

Fra Chabet til Sétif tror man, at man kører igennem et land af guld. Kornet, der afskæres i toppen og ikke som i Frankrig mejes tæt af, knuses under hjordenes fødder, blander sit fintstødte lyse gule halm med markjordens mørkere røde farve og giver jorden den samme rige og varme tone som gammel forgyldning.

Sétif er en af de grimmeste byer, man kan se.

Derfra og til Constantine kører man over endeløse sletter. Hist og her findes små trægrupper, som får dem til at ligne et fyrretræsbord, hvorpå der er opstillet spredte nürnberger-træer.

Og så kommer vi til Constantine, vidunderstaden, Constantine, den forunderlige, der som af en slange, der ruller sig for dens fødder, bevogtes af Roumel, sagnfloden, som Dante kunne have skabt i sine drømme, Helvedesfloden, der flyder på bunden af en rød afgrund, som om de evige flammer havde druknet sig i den. Den gør sin by til en ø, den ufattelige, skinsyge flod; den omgiver den med et skrækkeligt, bugtet svælg med skinnende og besynderlige klipper med stejle og takkede vægge.

Staden selv, siger araberne, ligner en udbredt burnus. De kalder den Belad-el-Haoua, luftens stad, kløftens stad, lidenskabernes stad. Den ser ud over skønne dale, den pranger med romerske ruiner, akvædukter med kæmpestore buer, og med en vidunderlig yppig vegetation, og den beherskes af Mansoura- og Sidi-Mecid-højderne.

Som en dronning knejser den på sin klippe, bevogtet af sin flod. Et gammelt ordsprog forherliger den. "Velsign eders forfædres minde", siger det til dens indbyggere, "fordi de har bygget eders by på en klippe. Ellers sender ravnene deres gødning ned over mennesker, men I spreder eders over ravnene."

I de stærkt befolkede gader udfolder sig et endnu mere myldrende liv end i Algiers. Der færdes de mest forskellige væsener, arabere, kabylere, biskri'er, mzabie'r, negre, tilslørede maurerkvinder, blå infanterister, alvorsfulde kadi'er, glimrende officerer. Og de handlende driver foran sig deres æsler – de små afrikanske æsler, som ikke er større end hunde – deres heste og deres langsomme og majestætiske kameler.

Ære være jødinderne! Her er de af en pragtfuld, streng og dårende skønhed. Snarere draperede end klædte i skinnende stoffer med en uforlignelig sikker sans for virkninger, for farver og for hvad der skal til for at gøre dem smukke, skrider de frem. Deres arme er blottede lige til skulderen, statueskønne arme, som de dristigt, ligesom deres rolige ansigt, med de lige og rene linjer, udsætter for solens stråler. Og solen synes at være afmægtig overfor deres glatte hud.

Men lystigheden i Constantine skabes af småpigernes, de ganske små pigers, yndefulde vrimmel. Udpyntede som til en kostumefest, klædte i røde eller blå, slæbende silkekjoler med lange guld- eller sølv-slør på hovedet, med malede øjenbryn, der som en bue er trukket kop over øjnene, farvede negle, kinderne og panden til tider tatoveret med en stjerne, med dristige og allerede udfordrende blikke og på vagt for at

undfange ethvert beundrende øjekast, tripper de afsted med en eller anden stor araber, deres tjener, i hånden.

De ser ud som et folk, hentet ud af et eventyr, et folk, bestående af lutter små galante kvinder. For de er allerede kvinder, disse småpiger, kvinder ved deres dragt, ved deres tidligt vågne koketteri, ved deres ansigters kunstige tillavning. De lader deres øjne spille ligesom de voksne, de er fortryllende, ængstende og æggende som små tilbedelsesværdige uhyrer. De er som en skole af tiårs kurtisaner, elskovsfrø, der lige er spiret frem.

Men nu er vi foran Hadj-Ahmeds palads, en af de mest fuldstændige prøver på arabisk bygningskunst, siges der. Alle rejsende har sunget dets pris og sammenlignet det med paladserne fra Tusind og én Nat.

Der ville ikke være noget som helst bemærkelsesværdigt ved det, hvis ikke haverne inden i bygningen gav det en meget smuk orientalsk karakter. Der måtte et helt bind til for at udmale den rå griskhed, den plumpe bortødslen, alle de skændigheder, den mand har gjort sig skyldig i, som har opført dette palads med kostbare materialer, røvede og bortrevne fra byen og omegnens rige boliger.

Constantines araberkvarter indtager den ene halvdel af staden. De skrå og stejle gyder, der er endnu snævrere og endnu mere sammenfiltrede end Algiers, går lige til kanten af svælget, hvori Oued-Roumel flyder.

I fordums tider førte otte broer over denne afgrund. Seks af disse broer ligger nu i ruiner. En eneste, der er af romersk oprindelse, giver endnu et indtryk af, hvad den en gang var. Nogle steder forsvinder Roumel-floden under kolossale buer,

som den selv har udboret. På én af disse blev broen bygget. Den naturlige hvælving, hvorunder floden løber, er hævet en og fyrre meter og dens tykkelse er atten meter; grundlaget for den romerske bygning ligger altså *ni og halvtreds* meter over vandet, og broen havde selv to etager, to rækker buer over hinanden, ovenpå naturens kæmpemæssige bue.

Nu fører kun en jernbro med en eneste bue ind i Constantine.

Men jeg må videre til Bône, en smuk hvid by, der minder om byerne på den franske middelhavskyst.

Kléber ligger ved kajen med dampen oppe. Klokken er seks. Ligesom skibet sætter sig i bevægelse, går solen ned, langt borte, bag ørkenen.

Og lige til det bliver helt mørkt, bliver jeg stående på dækket med blikket vendt mod landet, der forsvinder i en purpursky, i solnedgangens apoteose, i den rosenrøde, gyldne aske, der er sået ud over den stille himmels blå azurkåbe.

En baderejse

Af marquis de Roseveyres dagbog

12. juni 1880. – I Loëche! Man forlanger, at jeg skal tilbringe en måned i Loëche! Barmhjertige Himmel! En hel måned i en by, som efter sigende skal være den mest bedrøvelige, den mest døde, den mest kedsommelige af alle badesteder! Hvad er det, jeg siger: en by? Nej, det er et hul, knapt nok en landsby! Jeg er med andre ord dømt til en måneds forvisning.

13. juni. – Hele natten har jeg tænkt på denne baderejse, der fylder mig med rædsel. Der er kun en eneste ting at gøre, jeg må tage en kvinde med! Det vil måske kunne adsprede mig? Desuden vil jeg betragte det som en prøve på, hvorvidt jeg er moden til ægteskabet.

En måned på tomandshånd, en måneds samliv, et fuldstændig samliv, hvor man på alle tider af dagen og natten er henvist til hinanden. – Ja, hvad Fanden!

At vælge en kvinde for en måned er ganske vist ikke så alvorligt som at vælge én for hele livet, men det er dog allerede langt alvorligere end at vælge én for en aften. Jeg ved nok, at jeg kan sende hende hjem igen med nogle hundrede louisdorer, men så bliver jeg alene tilbage i Loëche, og det er ikke grinagtigt!

Nej, det er ikke noget let valg. Jeg vil hverken have én, der er koket, eller én, der er ubegavet. Hun må være således, at jeg ikke bliver latterlig, og at jeg ikke behøver at skamme mig over hende. Jeg har ikke noget imod, at der bliver sagt: "Marquis de

Roseveyre har et pikant lille eventyr!" Men jeg vil ikke have, at der skal hviskes: "Stakkels marquis de Roseveyre!" Kort sagt, jeg må hos min midlertidige livsledsagerinde søge alle de egenskaber, som jeg ville fordre hos min definitive livsledsagerinde. Den eneste forskel imellem dem er den, der er mellem en genstand, man køber, og én, man lejer. Nå, det kan vel findes – jeg vil tænke over det!

14. juni. – Berthe! … det er netop, hvad jeg skal bruge. Tyve år, nydelig, lige kommet ud af Konservatoriet, venter på sin første rolle, en fremtidig stjerne, rejsning, stolthed, vid og … lidenskab. Absolut intet "lejet" præg.

15. juni. – Hun er fri, uden spor af forpligtelser, hverken med hensyn til engagementer eller i anden retning. Hun er gået ind på mit forslag, og jeg har selv bestilt hendes kjoler, for at hun ikke skal se for tvivlsom ud.

20. juni. – Basel. Hun sover. Jeg vil begynde på mine rejseoptegnelser.

Hun er aldeles henrivende. Da hun kom mig i møde på banegården, kendte jeg hende ikke igen, til den grad lignede hun en virkelig dame. Der er ikke tvivl om, at hun har en fremtid for sig … ved teatret.

Det forekom mig, at hendes manerer, hendes gang, hendes holdning, hendes bevægelser, hendes smil, hendes stemme, alt var forandret. Hun var kort sagt korrekt til det yderste. Og med en frisure! Åh, en ganske guddommelig frisure, på én gang indtagende og beskeden, således som den kvinde friserer sig, som ikke længere behøver at drage alles øjne til sig, som ikke længere skal tækkes alle, hvis opgave det ikke længere er ved

første øjekast at bedåre enhver, der ser hende, men som uden at vække opsigt ønsker at behage en eneste. Det viste sig i hele hendes væsen. Det fremgik tydeligt og dog diskret; forvandlingen var så fuldstændig og så gennemført, at jeg uvilkårligt bød hende min arm, ligesom jeg ville have gjort, hvis hun havde været min hustru. Og hun tog den lige så utvungent, som om hun var det.

Vi blev alene i kupéen, og vi sad først lidt, ubevægelige og tavse. Så trak hun sit slør op og smilede … intet mere – et fuldkommen velopdragent smil. Gudskelov! Jeg sad i en skræk for kys og klap og hele den sædvanlige ømheds-komedie, som den slags kvinder plejer at give til bedste. Men nej, hun holdt sig. Hun er klog.

Derpå gav vi os til at passiare, halvt som et par nygifte og halvt som et par fremmede. Det var meget fornøjeligt. Hun smilede flere gange, når hun kom til at se på mig, og nu var det mig, som fik lyst til at kysse hende, men jeg blev alligevel siddende rolig.

Ved grænsen lukkede en uniformeret embedsmand pludselig døren op og spurgte mig:

"Deres navn?"

Jeg blev overrasket og svarede:

"Marquis de Roseveyre."

"Hvor skal De hen?"

"Til badestedet Loëche, i Wallis."

Han skrev det ind i en bog og spurgte videre:

"Er den dame Deres hustru?"

Hvad skulle jeg gøre? Hvad skulle jeg svare?

Jeg så tøvende over på hende. Hun var bleg og stirrede lige ud for sig … Jeg følte, at jeg stod i begreb med at tilføje hende en overflødig krænkelse. Og desuden – gjorde jeg hende ikke til min hustru – for en måned?

Jeg svarede:

"Ja, det er."

Hun rødmede, og jeg var tilfreds.

Men da vi kom her til hotellet, rakte værten hende fremmedbogen. Hun lod den gå videre til mig, og jeg forstod, at hun ville iagttage mig, mens jeg skrev. Det var den første aften, vi skulle tilbringe fortroligt sammen! … Og når først bladet var vendt, hvem ville så nogensinde læse, hvad der stod i bogen? Jeg skrev: "Marquis og marquise de Roseveyre, på vej til Loëche."

21. juni. – Klokken seks om morgenen. Basel. Vi rejser videre til Bern. Jeg har ganske afgjort været overordentlig heldig.

21. juni. – Klokken ti aften. En mærkelig dag. Jeg er en smule bevæget. Det er dumt og løjerligt.

I toget talte vi kun lidt sammen. Hun var kommet temmelig tidligt op, hun var træt og hun halvsov.

Da vi kom til Bern, ville vi straks se udsigten til Alperne, som jeg længtes efter at lære at kende, og som to unge nygifte skyndte vi os igennem byen.

Og pludselig så vi foran os en uhyre slette og derude, langt borte, gletsjerne. Således på afstand tog de sig ikke så vældige ud, og dog fik synet af dem det til at risle mig koldt gennem årerne. En strålende solnedgang gød sit skær over os, og det var en forfærdelig hede. Men isbjergene var lige kolde og hvide. Højt op over sine brødre ragede Jomfruen med sin brede sneside, og rundt omkring det, så langt øjet kunne række,

knejste de alle, kæmperne med de hvide isser, de evigt frosne tinder, der i det døende dagslys tegnede sig endnu lysere, ligesom forsølvede, mod den mørke, dybtblå aftenhimmel.

Den kæmpemæssige, livløse skov skabte en forestilling om en begyndelse til en ny og overraskende verden, et stejlt, dødt og stivnet rige, men alligevel dragende som havet, i besiddelse af en hemmelighedsfuld lokkende magt. Luften, der havde kærtegnet disse altid isklædte tinder, syntes at bæres over det idylliske blomstersmykkede landskab henimod os, en helt anden luft end den, der befrugtende svæver over lavlandene. Den havde noget bidsk, krast og goldt ved sig, som et pust fra utilgængelige højder.

Berthe stod aldeles betaget uden at kunne sige et ord.

Pludselig tog hun min hånd og trykkede den. Jeg var selv grebet af den samme feber, den dirrende begejstring, der kan fylde én, når man står overfor et eller andet uventet skue. Jeg tog den lille sitrende hånd, jeg førte den til mine læber, og jeg kyssede den, sandt for dyden, kærligt.

Jeg føler mig endnu lidt forvirret over det. Over hvad? Over hende eller over ismasserne?

24. juni. – Loëche. Klokken ti, aften.

Hele rejsen har været henrivende. Vi tilbragte en halv dag i Thurn foran den barske bjerggrænse, som vi den følgende dag skulle over.

Ved solopgang blev vi satte over søen, måske den skønneste af alle Schweiz' søer. På den anden side stod muldyrene og ventede på os. Vi satte os op på deres ryg og red afsted. Efter at vi havde spist frokost i en lille by, begyndte vejen at gå opad og førte os langsomt ind i en jævnt stigende skovklædt kløft, på

begge sider omsluttet af høje tinder. Hist og her skelner man på bjergskråningerne, der synes at skråne ned fra selve himlen, nogle hvide punkter; det er hytter, der, guderne må vide hvorledes, er skudt frem dér oppe. Vi kom over bjergstrømme og fik undertiden mellem to slanke og granbevoksede toppe øje på en uhyre stor snepyramide, der syntes at ligge så nær, at vi ville have sværget på, at vi på tyve minutter kunne nå hen til den, men som vi i virkeligheden måske knapt nok kunne have nået på fireogtyve timer.

Af og til red vi over hele kaos af sten, smalle flade strækninger, oversåede med nedstyrtede klippestykker, som om to bjerge var stødte sammen i en kamp og på deres turneringsplads havde efterladt resterne af deres granitlemmer.

Berthe sad udmattet og sov på sit dyr, men lukkede alligevel med mellemrum øjnene op for at se endnu mere af den skønhed, der omgav os. Hun endte dog med at falde helt i søvn, og jeg støttede hende med min hånd, lykkelig over denne berøring, der lod mig føle hendes legemes milde varme gennem kjolen.

Det blev nat. Vi red stadig opad. Endelig gjorde vi holdt foran et lille herberg, midt imellem bjergene.

Vi sov, nej, hvor vi sov!

Da dagen begyndte at gry, løb jeg hen til vinduet og udstødte et skrig. Berthe skyndte sig hen til mig og blev stående, overvældet og henrykt. Vi havde sovet midt i sne.

Rundt omkring os hævede sig så højt, at de syntes ubestigelige, uhyre, golde bjerge, hvis grå knogler sprang frem

under deres hvide kappe, bjerge uden et eneste nåletræ, frosne og døde.

En time efter at vi atter havde begivet os på vej, fik vi på bunden af denne sne- og granittragt øje på en sort og dyster sø uden en eneste krusning. Vi red længe langs med den. En af førerne bragte os nogle edelweiss, gletsjernes blege blomst. Berthe stak dem i brystet på sit kjoleliv.

På én gang udvidede kløften sig foran os og åbenbarede et vidunderligt panorama: de piémontesiske alpers lange kæde på den anden side af Rhônedalen.

Hist og her rager nogle store toppe op over de mindre tinders vrimmel. Der er Mont-Rose, alvorsfuld og knugende, Cervin, den stejle pyramide, hvor så mange mennesker har fundet døden, Dent-du-Midi og hundrede andre hvide spidser, der lyser som diamanter i solen.

Men ganske brat ender stien, vi er kommet ad, ved kanten af en afgrund, og nede i svælget, nede på bunden af det sorte hul, der er to tusinde meter dybt, skelner vi på en græsflade, indesluttet mellem fire stejle, brune og barske klippevægge, nogle hvide punkter, der nærmest ligner en flok får på en eng. Det er husene i Loëche.

Vi måtte stå af muldyrene, da vejen er farlig. Stien snor sig ned ad bjerget i utallige krumninger og bugtninger, stadig med udsigt ned over afgrunden og landsbyen dernede, der efterhånden, som vi kommer længere ned, bliver større og større. Det er Gemmi-passet, et af de skønneste, om ikke det skønneste i Alperne.

Berthe støttede sig til mig og udstødte afvekslende små skrig af rædsel og af glæde; hun var lykkelig og ængstelig som et

barn. Da vi et øjeblik var kommet nogle skridt bagefter førerne og skjultes af et klippestykke, kyssede hun mig. Jeg trykkede hende ind til mig.

Jeg havde sagt til mig selv:

"Når jeg først er i Loëche, vil jeg sørge for at lade forstå, at det ikke er min hustru, jeg er med."

Men overalt havde jeg behandlet hende, som om hun var det, overalt havde jeg ladet hende gå for marquise de Roseveyre. Nu kunne jeg derfor ikke uden at krænke hende dybt, skrive hende på fremmedlisten under et andet navn. Det ville være synd, hun var henrivende.

Men jeg sagde til hende:

"Kære lille ven, du bærer mit navn, og folk tror, at jeg er din mand. Jeg håber, at du overfor alle vil optræde med den største forsigtighed og den yderste diskretion. Ingen indladenhed, ingen snakken med andre, ingen bekendtskaber. Det gør ikke noget, at man tror, du er stolt, sørg blot for, at jeg aldrig kommer til at bebrejde mig selv, hvad jeg har gjort."

Hun svarede:

"Du behøver ikke at være bange, kære René."

26. juni. – Loëche er ikke trist. Nej. Her er vildt, men smukt. Den to tusinde meter høje klippevæg, hvor hundreder af bjergstrømme flyder ned som sølvtråde, den evige mumlen af det rislende vand, landsbyen, som ligger begravet midt i Alperne, og hvorfra man som fra bunden af en brønd ser solen højt oppe vandre over himlen, den nærliggende gletsjer, som lyser helt hvid bag udsnittet i bjergene, og dalen, der fuld af bække, fuld af friskhed og liv sænker sig ned mod Rhônen og i det fjerne lader skimte Piémonts sneklædte tinder – alt det

begejstrer og fortryller mig. Måske jeg – – – – hvis Berthe ikke var her? – –

Hun er fuldendt, tilbageholden og stilfuld i hele sin optræden. Hvert øjeblik hører jeg nogen sige:

"Hvor er hun dog nydelig, den lille marquise!"

27. juni. – Det første bad!

Fra afklædningsværelset kommer man lige ned i bassinet, hvor der allerede befinder sig en snes badegæster i lange uldne kapper, herrer og damer sammen. Nogle spiser, andre læser og andre passiarer. Man skyder små flydende borde foran sig. Set oppe fra galleriet, der løber rundt om bassinet, ligner vi store tudser i en balje.

Berthe satte sig på dette galleri for at snakke lidt med mig. Der blev set meget på hende.

28. juni. – Andet bad. Fire timer i vandet. Om otte dage skal badet vare otte timer.

Til badekammerater har jeg fyrsten af Vanoris (Italien), grev Lövenberg (Østrig), baron Samuel Vernhe (Ungarn eller et andet sted) og desuden en femten andre personer af ringere betydning, men alle adelige. På et badested er alle adelige.

Den ene efter den anden kommer de og beder mig om at blive forestillet for Berthe. Jeg svarer: "Ja!" og undgår det. De tror, jeg er skinsyg. Det er dumt!

29. juni. – Føj! Føj! Fyrstinden af Vanoris kom selv hen til os, da vi var på vejen hjem til hotellet og udtrykte ønsket om at gøre bekendtskab med min hustru. Jeg forestillede Berthe, men indprentede hende omhyggeligt at undgå oftere at træffe sammen med fyrstinden.

2. *juli.* – Fyrsten tog os i går bogstavelig talt i kraven og trak os med op i sine værelser, hvor alle de mere fremragende badegæster var samlede til te. Berthe var ubetinget den eleganteste af alle damerne, men hvad skal jeg gøre?

3. *juli.* – Nå, herregud, når alt kommer til alt! Er der mellem disse tredive adelsmænd ikke mindst ti, som ikke er ægte? Og er der blandt disse seksten-sytten damer flere end tolv, som er rigtigt gifte, og er der flere end seks af disse tolv, som er uangribelige? Så meget desto værre for dem! De har selv villet det!

10. *juli.* – Berthe er Loëches dronning! De er alle tossede efter hende, de feterer hende, forkæler hende, tilbeder hende! Hun er i øvrigt indbegrebet af ynde og fornemhed. Jeg bliver misundt.

Fyrstinden af Vanoris spurgte mig:

"Men kære marquis, hvor har De dog fundet en sådan skat?"

Jeg havde lyst at svare:

"Første karakter i Konservatoriet, engageret til *Odéon*, står til fri rådighed fra den 5. august dette år!"

Hvilket ansigt hun havde stillet op! Ih, du gode Gud!

20. *juli.* – Berthe er virkelig overraskende. Hun begår ikke den ringeste fejl. Hun har takt og hun har smag! Hun er et fænomen!

---

10. *august.* – Paris. Det er forbi. Det gør mig helt ondt. Den dag vi skulle rejse, troede jeg, at alle ville have givet sig til at græde.

Det var blevet bestemt, at vi skulle tage op på Torrenthorn for at se solopgangen og først komme tilbage ved det klokkeslæt, vi skulle rejse.

Vi begav os på vej henimod midnat, ridende på mulæsler. Førerne bar lygter på stænger, og den lange karavane rullede sig op gennem fyrreskovens bugtede stier. Derfra kom vi over græsgange, hvor køerne strejfede løse omkring, op i stenregionerne, hvor selv græsset forsvinder.

Nu og da skelnede vi i mørket, snart til højre og snart til venstre, en hvid masse, en snedrive i et hul i bjerget.

Kulden blev bidende og stak i øjnene og i huden. Den sløvende bjergvind, der bragte det kolde åndepust fra hundrede mile af istinder, sved i halsen.

Da vi nåede op til toppen, var det endnu nat. Vi pakkede maden ud for at være parate til at drikke et glas champagne i det øjeblik, solen stod op.

Himlen blegnede over vore hoveder. Vi øjnede allerede et svælg for vore fødder og derpå, nogle hundrede meter borte, en anden tinde.

Hele horisonten syntes gusten gul, uden at vi dog endnu kunne skelne noget længere borte.

Men snart opdagede vi til venstre en uhyre tinde, *Jomfruen*, derefter endnu én og atter én. Lidt efter lidt dukkede de op, som om de voksede frem i den gryende dag, og vi stod overvældede over således at befinde os midt imellem alle disse kolosser i dette den evige snes trøstesløse rige. På én gang skød Piémonts umådelige kæde frem lige overfor os, og andre tinder hævede sig imod nord, hele det uhyre bjergland med sine isklædte hoveder, lige fra *Rhindenhorn*, der er tung som sit navn, til alpe-patriarken, *Mont-Blanc*s næppe synlige omrids.

Nogle af dem var stolte og ranke, andre skrå og undersætsige og atter andre fuldstændig vanskabte, men alle var de lige

hvide, som om en eller anden gud havde kastet en blændende ren dug over den puklede jord.

Nogle gjorde indtryk af at være så nær, at man næsten måtte kunne springe over på dem, andre var så langt borte, at de knapt kunne skelnes.

Himlen blev rød, og alle bjergene blev overtrukne af et rødt skær. Det så ud, som om skyerne blødte ned over dem. Det var pragtfuldt, næsten rædselsvækkende.

Snart blegnede dog de flammerøde skyer, og umærkeligt blev den hele tindeskare rosenrød, en sart og smægtende rosenrød farve som en ung piges kjole.

Men solen kom til syne over snefladen, og på én gang blev alle gletsjerne hvide, som om rummet var fyldt med en vrimmel af sølvkupler.

Damerne betragtede betagne det vidunderlige skue.

De fo'r sammen, da champagneproppen knaldede.

Fyrsten af Vanoris bød Berthe et glas og udbrød:

"Jeg drikker til ære for marquise de Roseveyre!"

Alle råbte:

"Ja, ja, leve marquise de Roseveyre!"

Berthe steg op på sit muldyr og svarede:

"Jeg tømmer mit glas for alle mine venner!"

Tre timer senere kørte vi gennem Rhônedalen til Genf.

Næppe var vi blevet alene, førend Berthe, som for lidt siden havde været så glad og så munter, gav sig til at hulke med ansigtet skjult i sine hænder.

Jeg lagde mig på knæ foran hende:

"Hvad er der? Hvad er der? Hvad fejler du?"

Hun stammede gennem sine tårer:

"Det er … det er … fordi det nu er forbi med at være en hæderlig kvinde!"

Ærlig talt, jeg var lige på nippet til at gøre en dumhed, en stor dumhed! … Men jeg gjorde den ikke.

Jeg forlod Berthe, da vi kom tilbage til Paris. Senere hen ville jeg måske have været alt for svag.

(Marquis de Roseveyres dagbog frembyder i de to påfølgende år intet af interesse. Først dateret den 20. juli 1883 findes følgende linjer:)

20. juli 1883. – Florents. Et trist minde blev vakt hos mig for lidt siden. Jeg var gået ud for at spadsere en tur, da en dame pludselig lod sin vogn holde og vinkede ad mig. Det var fyrstinden af Vanoris. Så snart jeg var kommet så nær, at jeg kunne høre hendes stemme, udbrød hun:

"Å marquis, kære marquis, hvor det glæder mig at træffe Dem! Skynd Dem, skynd Dem og fortæl mig, hvorledes Deres frue har det; det er den mest indtagende dame, jeg hele mit liv har set."

Jeg blev overrasket og vidste ikke, hvad jeg skulle sige. Hendes ord havde givet mig et heftigt stød i hjertet. Jeg stammede:

"Tal aldrig til mig om hende, fyrstinde. Jeg mistede hende for tre år siden."

Hun tog min hånd:

"Å, hvor jeg beklager Dem!"

Hun kørte videre. Bedrøvet og utilfreds gik jeg hjem. Jeg tænkte på Berthe, som om det var i går, at vi havde sagt farvel til hinanden.

Hvor skæbnen ofte kan tage fejl!

Hvor mange hæderlige kvinder er ikke født til at være skøger og beviser det.

Stakkels Berthe! Hvor mange er ikke fødte til at være hæderlige kvinder … og hun … mere end alle andre … måske … Nå! … det er bedre ikke at tænke mere på det.

I Bretagne

Juli 1882.

Rejsetiden er endt, den lyse årstid, hvor man elsker at se nye horisonter, havets blånende vidder, der hviler øjet og beroliger sindet, friske, skovklædte dale, hvor hjertet røres, uden at man ved hvorfor, når man imod aften sætter sig på en fløjlsblød græshøj ved vejkanten og ser ned på den lille smule stillestående vand, der i hjulsporene for éns fod afspejler den synkende sol.

Jeg elsker til vanvid sådanne ture ind i en verden, som man synes, man opdager, den pludselige forbavselse, der griber én, når man står overfor nogle skikke, man ikke havde mindste anelse om, den bestandig spændte interesse, denne fryd for øjnene, denne stadige tanke-vagtsomhed.

Kun én ting, en eneste ting ødelægger min forskerglæde, og det er læsningen af rejsebøgerne. De er skrevet af handelsrejsende i kilometre og fyldte med hæslige og altid falske beskrivelser, oplysninger, som ufravigeligt er upålidelige, og fuldkommen opdigtede jernbanelister. Med undtagelse af en éneste, en fortræffelig tysk rejsebog, er de en trøst for hosekræmmere, der rejser med rabattog, og en fortvivlelse for den ægte vandringsmand, der med ransel på ryggen og stok i hånden søger de snævre stier gennem kløfterne og langs stranden.

De lyver, de ved intet, de forstår intet, de forgrimmer selv det skønneste land med deres svulstige og stupide skildringer, de kender kun hovedlandevejene og duer alligevel ikke stort mere

end de såkaldte generalstabskort, hvor Seine-dæmninger, der er lavet for snart tredive år siden, endnu ikke står angivet.

Og hvor er man dog ikke lykkelig ved, når man rejser, på forhånd at få lidt at vide om de egne, man vover sig ud i! Hvor bliver man ikke henrykt, når man finder en bog, hvor en eller anden ærlig vandrer har optegnet nogle af sine indtryk! Det er som en præsentation, der forbereder én på de steder, man vil lære at kende. Til tider kan det være mere endnu. Trænger man dybere ind i Algier, lige til oasen ved Laghouat, bør man hver dag, hver time på sin rejse læse Fromentins beundringsværdige bog: "*En sommer i Sahara*". Den åbner éns øjne og éns sind, den kaster, synes man, et endnu skarpere lys over sletterne, bjergene og den brændende ensomhed; den afslører selve ørkenens sjæl for én.

Overalt i Frankrig er der næsten ukendte og bedårende kroge. Uden at ville lave en ny rejsebog, ville jeg gerne fra tid til anden give anvisning på nogle korte udflugter, rejser på ti eller fjorten dage, som enhver fodgænger kan gøre, men som ikke egner sig for dem, der foretrækker at blive mageligt siddende.

Aldrig at følge hovedlandevejene, men altid stierne, overnatte i laderne, når man ikke træffer på nogen kro, spise brød og drikke vand, når man ikke kan få anden mad, hverken at være bange for regn, for lange afstande eller for lange timers taktfast march – således skal det være, hvis man virkelig har til hensigt at trænge til bunds ind i et land for tæt ved de byer, der berejses af turisterne, at opdage tusinde ting, som man ikke havde nogen anelse om.

Blandt alle Frankrigs gamle provinser er Bretagne en af de mærkeligste. På ti dage kan man lære nok at kende til at få et

indtryk af dens temperament, thi ligesom hvert menneske har også hver egn sit eget temperament.

Lad os ridse det op i nogle flygtige linjer. Vi behøver kun at gå fra Vannes til Douarnez langs stranden, en ægte bretagnesk strand, øde og lav, oversået med skær, mellem hvilke bølgerne bestandigt bruser og synes at svare på vindens hylen inde over heden.

Morbihan er et slags indhav, der under trykket af flodtiderne i det store ocean, breder sig foran Vannes havn. Man må over det for at komme ud i rum sø.

Det er fuldt af øer, hemmelighedsfulde, åndebefængte, druidiske øer, der på deres ryg bærer gravhøje og stendysser, alle de mærkelige sten, der næsten blev betragtet som guder. Disse småøer er efter bretagnernes sigende lige så talrige som årets dage. Morbihan er et symbolsk hav, fyldt med overtro i hvert af sine skvulp.

Det er dette lands store trylleri, at det er et arnested for alle mulige sagn. Al gammel overtro, der ellers overalt er udryddet, har i denne granitjordbund slået dybe rødder. De gamle eventyr er lige så uforgængelige som selve landet, og bønderne taler til én om begivenheder, der gik for sig for femten århundreder tilbage, som om de var hændte i går, som om deres fædre eller bedstefædre havde oplevet dem.

Der eksisterer hvælvinger, hvor de døde bliver liggende uskadte som den dag, døden gjorde dem ubevægelige, kun tørrede ind, fordi blodets kilde er standset. På samme måde lever minderne evigt i denne krog af Frankrig, og ikke blot minderne, men også hele fortidens tænkemåde.

Samme dag jeg kom til Vannes, gik jeg videre for at besøge et historisk slot, Sucinio, og derfra gå til Locmariaker, Carnac og langs med kysten til Pont l'Abbé, Penmarch, Raz-pynten og Douarnez.

Vejen gik først langs med Morbihan, så drejede den af og førte ind over en uendelig hedestrækning, gennemfuret af vandfyldte grøfter og uden et hus, uden et træ, uden et eneste levende væsen, udelukkende befolket med tidsler, der skælvede og suste under den rasende blæst, som jog de sønderflåede skyer, der syntes at klage sig, hen over himlen.

Omsider kom jeg igennem en lille landsby, hvor tre snavsede bønder og et pigebarn på en snes år drævede på bare fødder. På den anden side strakte heden sig på ny, øde, bar og sumpet, helt ud mod havet, hvis grå linje, der til tider hvidnede under skumsprøjtet, tabte sig langt ude i horisonten.

Midt på den uendelige vilde hede hævede sig en høj ruin, et firkantet slot flankeret af tårne, i knejsende ensomhed mellem de to øde vidder: havet og heden.

Sucinio er en berømt ridderborg, der stammer fra det trettende århundrede. På borgen fødtes den store rigsmarsk Richemont, der erobrede Frankrig tilbage fra englænderne.

Portene er borte. Jeg gik ind i den øde rummelige gård, hvor de sammenstyrtede småtårne danner store stenhobe, og ved at klatre op ad rester af trapper, kravle over revnede mure, hage mig fast til vedbendranker, halvt løsnede granitprydelser og alt, hvad jeg ellers kunne få fat på, lykkedes det mig at komme op på toppen af det ene tårn, hvorfra jeg så ud over hele Bretagne.

Lige foran mig bag et stykke uopdyrket engjord, lå havet, snavset og brummende under en sort himmel, og ellers overalt

heden! Langt ude til højre Morbihan-havet med sine forrevne bredder og endnu længere borte, næppe synlig, et stykke skinnende hvid jord, Vannes, belyst af en solstråle, der, ingen ved hvorledes, listede sig frem mellem to skyer. Og endelig, endnu meget længere borte, et umådeligt hoved, der skød sig langt ud i vandet: Quiberon!

Alt det var trist, sørgeligt, melankolsk. Vinden fo'r tudende hen over de øde vidder. Jeg følte, at jeg var i et gammelt af ånder beboet land. Inde i murene, i det korte, pibende bukketornskrat og i grøfterne, hvor vandet stod og rådnede, mærkede jeg sagnene liste rundt.

Den næste dag kom jeg igennem Saint-Gildas, hvor Abeilards ånd synes at vandre. I Port-Navalo fortalte sømanden, der satte mig over strædet, om sin fader, sin onkel, præsten, der alle tre havde været medlemmer af revolutionstidens royalistiske bander … Og hans udstrakte hånd pegede mod Quiberon.

I Locmariaker kom jeg til druidernes hjemland. En bretagner viste mig Cæsars bord, et uhyre af en granitflade, båret af kolosser, og talte til mig om Cæsar, som om det var én, han havde set i sin barndom.

Jeg gik videre ad stranden mellem heden og havet, og endelig fik jeg hen imod aften fra toppen af en stendysse øje på Carnacs stenmarker.

De ser ud, som om de er levende, disse uendelige rader af kæmpestore eller ganske små, firkantede, langagtige eller flade sten, der ligner slanke eller undersætsige menneskekroppe. Hvis man ser længe på dem, synes man, at de bevæger sig, bøjer sig, lever!

Man farer vild imellem dem. Hist og her brydes stenmylderet af en granitmur. Man kravler over den og de mærkelige stenskikkelser begynder igen, plantede som alléer, stillede op med regelmæssige mellemrum som soldater, skrækindjagende som spøgelser.

Éts hjerte begynder at banke, uvilkårligt ophidses éns sind, vender tilbage til fortiden og fortaber sig i overtroiske forestillinger.

Ubevægelig, overvældet og betaget stod jeg foran dette skue, da en pludselig støj bag ved mig fik mig til at fare sammen. Med et spring vendte jeg mig om og så en gammel sortklædt mand med en bog under armen.

Han tog sin hat af og sagde til mig:

"Nå, så De besøger vort Carnac?"

Jeg fortalte ham om min begejstring og om den skræk, han havde indjaget mig.

Han svarede:

"Ja, her ligger så mange sagn i luften, at folk bliver bange uden at vide for hvad. I fem år har jeg gået og snuset under disse sten. De har næsten alle en hemmelighed, og sommetider indbilder jeg mig, at de også har en sjæl. Når jeg sætter mine fødder på boulevarden, trækker jeg på smilebåndet ad min egen dumhed, men når jeg kommer tilbage til Carnac, er jeg atter en uvilkårlig troende, det vil sige, jeg har ingen bestemt religion, men jeg har dem alle sammen."

Han stampede med den ene fod i jorden:

"Det er en religiøs jord, vi står på. Man skal aldrig spøge med udslukte gudelige forestillinger, thi intet dør. Det er druiderne, vi er hos, min herre, lad os respektere deres tro."

Solen var forsvundet i havet og havde efterladt en dyb, rød himmel, og skæret blødte ned over de store sten ved siden af os.

Den gamle smilede:

"Tænk Dem, at al denne gamle overtro her på dette sted får en sådan magt, at jeg netop her har haft et syn! – Hvad siger jeg: et syn? Nej, jeg har virkelig set noget. Dér på den stendysse, så jeg en aften ved denne tid ganske tydeligt troldkvinden Koridwen, der sad og kogte sit spådomsvand."

Jeg standsede ham for at spørge, hvem troldkvinden Koridwen var.

Han blev ligefrem oprørt:

"Hvad for noget! Kender De ikke guden Hu's hustru, korigan'ernes moder?"

"Nej, det tilstår jeg ærligt. Hvis det er et sagn, så fortæl mig det."

Jeg satte mig på en kæmpesten ved siden af ham.

Han talte:

"Guden Hu, der er druidernes fader, havde ægtet troldkvinden Koridwen. Hun skænkede ham tre børn, Mor-Vrau, Creisz-Viou, den skønneste pige i verden, og Aravik-Du, den hæsligste af alle skabninger.

I sin moderlige kærlighed ville Koridwen gøre noget for denne frastødende søn, og hun besluttede at give ham spådomsvand at drikke.

Dette vand skulle koge et helt år. Troldkvinden betroede en blind ved navn Morda og en dværg, Gwiou at passe på at holde gryden i kog.

Året var lige ved at udløbe, da de to vogteres påpassenhed slappedes, en lille smule af det hellige vand kogte over, og tre

dråber faldt ned på dværgens hånd. Uvilkårlig førte han hånden op til munden og fik pludselig kendskab til fremtiden. I samme øjeblik sprang gryden i tusinde stykker, og Koridwen kom til syne og styrtede sig over Gwiou, der tog benene på nakken.

Da hun var lige ved at nå ham, forvandlede han sig, for at kunne løbe hurtigere, til en hare, men troldkvinden blev straks til en mynde og fortsatte forfølgelsen. Ved bredden af en flod var hun lige ved at indhente ham, men han antog pludselig skikkelse af en lille fisk og kastede sig ud i strømmen. Straks blev hun til en vældig odder, der snart var så nær ved den lille fisk, at dværgen kun kunne undslippe ved at forvandle sig til en fugl. I samme øjeblik skød en stor høg med udbredte vinger og opspærret næb ned fra himlen, det var stadig Koridwen. Skælvende af angst omskabte Gwiou sig til et frøkorn og lod sig falde ned på en dynge hvede.

En stor sort høne løb til og slugte det, og efter at Koridwen således havde fået hævn, hvilede hun sig, da hun opdagede, at hun på ny skulle være moder.

Frøkornet havde spiret inde i hende, og hun fødte et barn, som hun satte ud på vandet i en vugge, flettet af vidjekviste. Men barnet frelstes af kong Gouydnos søn og blev en ånd, hedens ånd, en korrigan. Det er altså Koridwen, som er stammoderen til alle de små fantastiske væsener, dværgene, nisserne, som myldrer mellem disse stene. De bor i huller nedenunder dem, siges der, og om aftenen kommer de frem for at løbe og lege.

Hvis De bliver stående længe her mellem disse forheksede stene, og hvis De ser stift på en eller anden stendysse, vil De snart høre støj underjorden, De vil se stenen bevæge sig og De

vil skælve af angst ved pludselig at se hovedet af en korrigan, der står og betragter Dem, medens han med sin pande løfter granitblokken ovenover sig. – – – Skal vi så se at få noget middagsmad?"

Det var blevet mørkt, et sort, måneløst mørke, fyldt med vindens susen. Jeg måtte strække hænderne frem for ikke at støde mod de store, opretstående sten. Den gamle mands fortælling, omgivelserne, mine egne tanker, alt havde fået et så overnaturligt anstrøg, at jeg slet ikke ville være blevet forbavset ved på én gang at mærke en korrigan løbe mellem benene på mig.

Den næste dag gik turen videre over heden gennem landsbyer og byer, Lorient, Quimperlé, der ligger så henrivende i sin dal, og Quimper.

Hovedlandevejen fører fra Quimper op ad en bakke, tværs over dale, langs en dorsk sø med et tykt lag andemad og når endelig Pont l'Abbé, den mest bretagneske by i hele det bretagneske Bretagne, der strækker sig fra Morbihan til Raz-pynten.

Ikke langt fra byen ligger et gammelt slot, som er flankeret af tårne, og hvis mure går lige ned i en trist dam, hvorover der flyver vilde fugle. Fra dammen udgår en lille flod, som skipperne kan stage sig op ad lige til byen. Og på de snævre gader mellem de gamle huse bærer mændene hatten med den vældigt brede skygge, den pragtfuldt broderede vest og de fire trøjer oven på hinanden; den første, som ikke er større end en hånd, dækker lige skulderbladene, og den sidste standser lige over det bagerste parti af bukserne.

De unge piger, der er høje, kønne og friske, har brystet presset ind i et klædesliv, som danner et kyras og snører det så stærkt sammen, at man ikke en gang aner deres indpinte fyldige barm. Deres hovedtøj er højst besynderligt. Ved tindingerne sidder to broget broderede plader, som strammes over håret, der falder ned som en dug og derpå atter er strøget op og samlet på hovedet under en ejendommelig, ofte guld- eller sølvindvævet kappe.

Vejen fører på ny ud ad den lille fra middelalderen glemte stad og ud over heden. Af og til møder man tre eller fire køer, som græsser langs med vejen, altid med et får ved siden af sig. I flere dage spørger man sig selv, hvorfor man aldrig ser køer uden et får. Dette spørgsmål irriterer én, driller én, bliver én en plage. Til sidst leder man efter en mand, der kan fortælle det. Han er ikke til at finde, thi ofte kan man en hel uge igennem vandre gennem landsbyer uden at træffe nogen, der kan et ord fransk. Endelig oplyser en eller anden præst, der med afmålte skridt vandrer hen ad vejen, læsende i sit breviar, én høfligt om, at dette får udgør ulvens part.

Et får har mindre værdi end en ko, og da ulven ikke risikerer noget ved at tage det, foretrækker den det altid. Men det hænder ofte, at de tapre små køer slutter sig sammen i en firkant for at forsvare deres uskyldige kammerat og retter deres sylespidse horn mod det hylende rovdyr, der lusker efter levende kød.

Ulven! Også den findes her, eventyrulven, som fyldte vor barndom med rædsel, den hvide ulv, som alle jægere har set, men som ingen nogensinde har fældet.

Om morgenen får man aldrig øje på den. Det er først hen ad klokken fem, at man om vinteren, i det øjeblik solen går ned, ser den snige sig henover en bar bakkekam, hvor dens lange, listende skikkelse i et hastigt rids tegner sig mod himlen.

Hvorfor har ingen nogensinde kunnet ramme den? Ingen kan sige det. Man har dog lov til at have en formodning. De rigelige jagtfrokoster begynder altid ved ét-tiden og ender klokken fire. Jægerne har drukket meget og fortalt om den hvide ulv. Når de kommer ud fra bordet, ser de den. Hvad mærkeligt er der så i, at de ikke kan ramme den?

Jeg gik videre lige ud ad den grå vej, som er lagt med granit, der glimrer, når solen skinner på det. På begge sider af vejen er en flad slette, oversået med tornekrat. Hist og her ligger en stor sten, der stadig holder mindet om druiderne vågent i éns tanker, og vinden, der farer tæt hen over jordens overflade, hviner mellem de tornede blade. Nu og da får en dump lyd som et fjernt kanonskud jorden til at ryste, for jeg nærmer mig Penmarch, hvor havet styrter sig ned i rungende hulninger. Når det er uvejr, får vandmasserne, der slynges ind i hullerne, hele kysten til at skælve, så at det kan mærkes lige til Quimper.

Allerede længe har jeg kunnet skelne den lange grå havlinje, der ser ud, som om den ragede højt op over dette nøgne og lave landskab. Overalt gennemskæres bølgerne af klipper og hele flokke af spidse skær, som viser deres sorte hoved, helt omkredset af skum, som om de savlede. Og dér, fjernt ude, helt ude ved vandet, søger nogle kuldskære huse at gemme sig bag små stendynger for at undgå den evige storm ude fra rum sø og den salte regn fra havet. Et stort fyrtårn, der ryster på sin klippegrund, går langt ud i havet, og fyrmesteren fortæller, at i

uvejrsnætter slingrer den lange granitsøjle som et skib, så at uret falder med glasset mod gulvet, og de genstande, der hænger på murene, styrter ned og knuses.

Fra dette sted og lige til Conquet er det skibbruddenes land. Det er, som om døden, havets hæslige død, havde lagt sig i baghold her! Ingen anden kyst er farligere, mere frygtet og mere grisk efter menneskeliv.

Inde i de små lave fiskerhytter ser man en gammel kone, nogle lange pigebørn med bare og snavsede ben og sønnerne, af hvilken den ældste ser ud til at være en tredive år, rode rundt i smudset mellem svinene. Næsten aldrig ser man nogen fader eller bedstefader. Spørg ikke om, hvor de er henne, for den gamle kone vil blot strække hånden ud imod den oprørte bølgende horisont, der bestandig synes at være parat til at vælte sig ind over landet.

Det er ikke alene det lumske hav, der således opsluger mændene. Det har en almægtig og endnu mere lumsk forbundsfælle, som hver nat hjælper det med at tilfredsstille dets griskhed efter menneskekød: alkoholen. Fiskerne ved det og indrømmer det selv. "Når flasken er fuld," siger de, "ser man skæret. Men når flasken er tom, ser man det ikke mere."

Stranden ved Penmarch er skrækindjagende. Her måtte det være, at kystboerne søgte at lokke vildfarne skibe til at strande ved at binde en lygte fast mellem hornene på en ko, hvis ben var lænket sammen, så at den haltede og fik lygten til at ligne lanternen på et andet skib.

Lidt til højre ligger en klippe, som er blevet berømt gennem et uhyggeligt drama. En af de sidste af Morbihans præfekter havde en ung hustru, der en dag sad på denne klippe med sin

lille pige på skødet. Nogle meter under hende lå havet, stille, sovende og tilsyneladende ganske fredelig sindet.

Men pludselig kom der en af den slags lumske bølger, der lydløst lister sig frem og med uimodståelig kraft svulmer op og skyder ryg. Som en snigende røver slyngede den sig op ad klippen, rev moderen og barnet med sig og opslugte dem begge. Nogle toldbetjente, som gik forbi i nogen afstand, så ikke andet end en blegrød parasol, der langsomt sejlede hen over det atter rolige hav, og den store bare, blankvåde klippe.

Et helt år igennem skændtes, stredes og kivedes læger og advokater om, hvorvidt moderen eller barnet, der begge var blevet revet med af den samme bølge, var død først. Der blev druknet katte med deres killinger, hunde med deres hvalpe og kaniner med deres unger, for at der ikke skulle herske mindste tvivl, for det gjaldt et meget indviklet arvespørgsmål, idet formuen ville tilfalde den ene eller den anden familie, alt efter som de sidste krampetrækninger havde varet længst i det lille legeme eller i det store.

Næsten lige overfor dette uhyggelige sted knejser en korsfæstelse af granit; overalt i dette fromme land er korsene, der selv er så gamle, lige så talrige som deres aner, stendysserne. Men dette krucifiks rager op over et mærkeligt bas-relief, der med komisk plumphed fremstiller jomfru Marias nedkomst. En rejsende englænder beundrede i så høj grad dette stykke naive billedhuggerkunst, at han lod det overdække med et tag for at beskytte det mod det barske klimas angreb.

Vi følger stranden videre, den uendelige strand langs med Audierne-bugten. Man må svømme eller vade over to små floder og besværligt slæbe sig igennem sandet og tangen, stadig

mellem de to øde vidder, den ene urørlig, den anden bølgende, heden og havet.

Omsider når man Audierne, en lille kedsommelig havn, hvor der kun skabes lidt liv, når bådene med sardinfiskerne sejler ud eller vender hjem.

Om morgenen, inden man drager videre, nyder man i stedet for den almindelige café-au-lait, nogle af de små, lækre fisk, hvis friske og saftige duft gør dem til havets violer. Så går vejen videre ud mod Raz-pynten, verdens ende, Europas slutstump.

Opad, stadig opad går det og pludselig får man øje på to have, til venstre oceanet, til højre Kanalen.

Her er det, at de mødes og udfægter deres evige kamp. Strømmene mødes og brydes, og bølge slår mod bølge i et endeløst raseri, der kuldkaster skibene og sluger dem som sukkermandler.

Der er ikke et træ mere, kun hist og her nogle lave grønne totter på den lange pynt, der skyder sig ud i vandet. Helt ude på spidsen er to fyrtårne og rundt omkring på skærene er der endnu flere. Der er et af dem, som man i de sidste ti år forgæves har bestræbt sig for at få færdigt. Havet ødelægger hårdnakket menneskenes arbejde, efterhånden som det skrider frem.

Dér ude, ligefor, er øen Sein, den hellige ø, som langt ude i horisonten, bagved Brests rhed, kan hilse sin farlige søster, øen Ouessant.

"Den, der ser Ouessant, ser sit eget blod," siger matroserne. Ouessant, den mest utilgængelige af dem alle, øen, som sømændene kun skælvende søger ind til.

Den høje pynt afsluttes brat og falder ganske stejlt ned mod havets kamp. Men en lille sti går rundt om den, snor sig hen

over skrå granitflader og løber over afsatser, som ikke er bredere end en hånd.

På én gang står man lige over en skrækkelig afgrund, hvis vægge, der er så sorte, som om de var smurt over med blæk, kaster den rasende larm fra bølgestriden, der udkæmpes dybt under én, nede på bunden af dette hul, som har fået navn af "Helvede", op imod én.

Skønt jeg var over hundrede meter over havets overflade, fik jeg alligevel skumsprøjt i ansigtet. Jeg lænede mig ud over afgrunden og så ned i det rasende vand, der kogte i brusende vanvid.

Det var virkelig et helvede, som ingen digter endnu havde beskrevet. Og jeg følte en knugende rædsel ved at forestille mig mennesker miste fodfæstet, styrte ned, tumle omkring i luften, dykke ned i denne orkan mellem de fire stenmure, kastes ind mod bjergvæggen, rives tilbage af vandet, opsluges af det, atter komme til syne og hvirvles omkring i de frådende bølger.

Jeg begav mig atter på vej med sindet opfyldt af denne forestilling og gennempisket af den stærke blæst, som hvinende fo'r ind mod den ensomme pynt.

Da jeg havde gået tyve minutter, nåede jeg en lille landsby. En gammel præst, som sad i læ bag en stenmur og læste sit breviar, hilste på mig. Jeg spurgte ham, hvor jeg skulle overnatte, og han tilbød mig gæstfrihed.

En time senere sad vi begge foran hans dør og talte om dette trøstesløse land, der virker knugende på sjælen, da en lille bretagner, et lille barn, gik forbi os. Han var barhovedet, og vinden legede i hans lange lyse hår.

Præsten kaldte på hans modersmål på ham, og knægten kom hen til os, pludselig frygtsom med nedslagne øjne og forlegne hænder.

"Han skal fremsige sin salme for os," sagde præsten til mig, "det er en lille fyr med en vældig god hukommelse. Jeg håber, at jeg skal få noget ud af ham."

Barnet gav sig til at mumle en mængde ukendte ord i samme klynkende tone, som når småpiger fremsiger deres fabel. Uden punktum og uden komma'er opremsede han stavelserne, som om hele stykket kun dannede ét ord, og stoppede kun nu og da et øjeblik op for straks igen at tage fat på sin hastige hvisken.

På én gang tav han. Det var forbi. Præsten gav ham et lille kærtegnende dask på kinden:

"Det var godt. Gå kun."

Og fyren tog benene på nakken. Da han var borte, sagde min vært:

"Det var en gammel salme her fra denne egn, som han fremsagde for os."

Jeg spurgte:

"En gammel salme? Er den kendt?"

"Nej, slet ikke. Hvis De har lyst til at høre den, skal jeg gerne oversætte den for Dem."

Med stærk stemme gav den gamle mand sig til at deklamere nedenstående prægtige og naive salme, som jeg bagefter nedskrev efter hans diktat. Han blev selv revet med af den, han løftede armene og lod ordene runge frem, som om han prædikede.

Bretagnesk salme.

"Helvede! Helvede! Ved I, hvad det er, I fiskere?

Det er en ildovn, hvori flammerne hvæser, en ovn, ved siden af hvilken ilden i en stænget smedje, ilden, som gør ovnens sider rødglødende, kun er en flygtig røg.

I Helvede er der aldrig lys! Ilden brænder ligesom en feber, uden at man ser den! I Helvede er der aldrig håb, thi Guds vrede har sat segl for porten!

Ild over eders hoveder, ild omkring eder! Er I hungrige? – Spis ild! – Tørster I? – Drik af denne flod af svovl og flydende jern!

I skal græde i al evighed; eders tårer vil danne et hav; men dette hav vil ikke være så meget som en dråbe vand i Helvede! Eders tårer vil langt fra at slukke flammerne holde dem vedlige, og I vil høre marven koge i eders knogler.

Og eders hoveder vil blive hugget af over eders skuldre, og dog lever I! Dæmonerne vil spille bold med dem, og dog lever i! De vil stege eders kød over deres bål, I vil føle eders kød blive til kul, og dog lever I!

Og der er endnu mange flere smerter. I vil høre bebrejdelser, forbandelser og gudsbespottelser.

Faderen vil sige til sin søn: "– Vær forbandet, du kød af mit kød, thi det var for din skyld, at jeg ville tilrane mig uærlig vinding!"

Og sønnen skal svare: Forbandet være du, min fader, thi det er dig, som har givet mig mit hovmod, og som har ledet mig

herhen!"

Og datteren skal sige til sin moder: "– Tusinde ulykker skal komme over dig, min moder, tusinde ulykker over dig, du urenhedens bolig, thi du lod mig have min frihed, og jeg har forladt Gud."

"Og moderen vil ikke længere kendes ved sine børn, og hun vil svare: "Forbandelse over mine døtre og over mine sønner, forbandelse over mine døtres sønner og mine sønners døtre!"

Og disse skrig vil lyde i al evighed! og disse smerter vil altid vare! Og ilden! … ilden … det er Guds vrede, som har tændt den. Ilden … den vil altid blive ved at brænde uden at svække, uden at ryge, uden at trænge mindre dybt ind i eders knogler.

I al evighed! … Ulykke! … Aldrig at ophøre med at dø, aldrig at ophøre med at drukne i et hav af lidelser!

Oh, *aldrig*! Du er et ord større end havet! Oh, *aldrig*! Du er fyldt med skrig, tårer og raseri! *Aldrig*! Oh, du er ubarmhjertig! Oh, du er frygtindgydende!"

Da den gamle præst var færdig, sagde han til mig:

"Ja, er det ikke forfærdeligt?"

Vi hørte endnu derude fra de utrættelige bølger slå ind mod den uhyggelige klint; i tankerne så jeg atter for mig det skumfyldte, rasende, frådende og brølende hul, dødens sande bolig, og noget af den mystiske rædsel, som får de troende til at skælve, tyngede på mit hjerte.

Da solen stod op, gik jeg videre i håb om at nå Douarnez inden mørkets frembrud.

En mand, som talte fransk, og som i fjorten år havde sejlet med statens skibe, sluttede sig til mig, da jeg ledte efter den sti, toldbetjentene plejer at gå ad, og vi fulgtes ad ned mod De dødes Bugt, hvis ene side dannes af Raz-pynten.

Det er en uhyre kredsformet sanddal, præget af et uforglemmeligt tungsind, som efter kort tids forløb giver én lyst til at bryde op og gå videre, langt bort. En nøgen dal med et sørgeligt stillestående indhav næsten uden siv, et indhav, der gør et uendeligt dødt indtryk, fører ned mod den skrækindjagende strandbred.

Det ligner fuldstændig forværelset til et djævelsk opholdssted. Det triste, flade og gule sand strækker sig lige ud til et uhyre granitnæs, som skyder sig frem lige overfor Raz-pynten, og mod hvilket bølgerne brydes i evigt stivsind.

På lang afstand fik vi øje på tre mænd, der blev stående på samme plet, som om de var pæle, der var rammet ned i sandet. Min ledsager lod til at blive forbavset, for der kommer ellers aldrig nogen på denne uhyggelige vej. Men da vi kom nærmere, så vi noget langagtigt, der lå udstrakt, ligesom boret ned i sandet ved siden af dem. Af og til bukkede de sig ned, rørte ved det og rejste sig atter.

Det var en død, en druknet, en matros fra Douarnez, som ugen forud sammen med sine kammerater var blevet ude på søen. I otte dage havde de ventet ham på dette sted, hvor strømmen kaster ligene op. Han var den, som kom først til dette sidste møde.

Men min fører var mere optaget af noget andet, for druknede folk er ikke sjældne i dette land. Han førte mig hen til det stillestående vand, lod mig bøje mig ud over vandfladen og viste mig byen Ys' mure. Det var noget antikt, knapt synligt murværk.

Derpå måtte jeg hen og drikke af kilden, en ganske tynd vandstråle det bedste vand på hele egnen, sagde han, og så fortalte han mig historien om den forsvundne stad, som om det var en ret nærliggende begivenhed, som i det allermindste hans bedstefader havde været med til at opleve.

En konge, der var svag og god, havde en datter, som var fordærvet og skøn, så skøn, at alle mænd blev gale, når de så hende, og så fordærvet, at hun gav sig hen til dem alle og derefter lod dem dræbe ved at lade dem blive styrtede i havet oppe fra toppen af de omliggende klipper.

Hendes tøjlesløse lyst var voldsommere, sagdes der, end det rasende havs bølger, og intet kunne mætte den. Hendes legeme var som et bål, hvor de sjæle, som Satan siden hentede, forbrændte.

Til sidst blev Vorherres langmodighed overskredet, og han underrettede en gammel helgen, der boede i landet, om sine planer. Den hellige mand advarede kongen, som ikke turde straffe eller indelukke sin elskede datter, men nøjedes med at meddele hende Guds advarsel. Hun brød sig imidlertid ikke om den, men hengav sig tværtimod til sådanne udskejelser, at hele byen fulgte hendes eksempel og blev en elskovsstad, hvorfra al blusel og al dyd var forsvundet.

En nat vækkede Vorherre sin helgen for at forkynde ham, at hævnens time var kommet. Helgenen skyndte sig til kongen,

der var den eneste i hele landet, som havde bevaret sin dyd. Kongen lod to heste sadle, sin egen og én, som den hellige mand tog imod. En voldsom larm fyldte luften med rædsel, og de så havet frådende og bølgende skylle ind over landet. Da kom kongens datter frem i sit vindue og råbte: "Fader! Vil du lade mig dø?" Kongen tog hende foran sig på sadlen og så flygtede de ud ad den ene af byens porte, mens bølgerne strømmede ind gennem den anden.

De galoperede ud i mørket, men bølgerne var med deres skrækkelige fråden og brølen lige bag efter dem. Allerede nåede deres hvide skum hestenes hove, da den gamle helgen sagde til kongen;

"Kast eders datter af hesten, herre konge, ellers er I fortabt!"

Datteren skreg:

"Fader! Fader! Rid ikke fra mig!"

Men helgenen hævede sig op i stigbøjlerne, hans stemme rungede som torden, og han forkyndte:

"Det er Guds vilje!"

Så gav kongen sin datter et stød, men hun klamrede sig fast til ham, indtil han slyngede hende bagud, da greb bølgerne hende straks og trak sig tilbage med hende, medens kongen blev frelst.

Det døde vand, som dækker over ruinerne, er vandet, der blev stående tilbage over den urene og tilintetgjorte by.

Dette sagn er altså en slags Sodoma-legende, omarbejdet til brug for damer.

Begivenheden, der fortælles, som om den var sket i går, gik for sig i det fjerde århundrede efter Kristi fødsel.

Om aftenen nåede jeg Douarnez.

Det er en lille fiskerby, som ville være Frankrigs mest berømte badested, hvis den lå mindre afsides.

Hvad der skaber dens ynde og trylleri, er dens bugt. Den ligger inderst inde i den og synes at betragte den lange, bløde kystlinje, der runder sig med de skønneste bøjninger og taber sig fjernt ude i de lette, gennemsigtige, hvide og blå tåger, der stiger op fra havet.

Den følgende dag gik jeg videre til Quimper og om natten blev jeg i Brest for straks næste morgen at tage med jernbanen til Paris.

Creusot

Himlen er blå, helt blå, strålende af solskin. Toget har lige passeret Montchanin. Langt borte, foran os, rejser sig en tyk sort sky, der formørker himlens klare blå, en tung, ubevægelig sky. Det er røgen fra Creusot.

Toget kommer nærmere, og man begynder at kunne skelne noget inde i skyen. Hundrede kæmpemæssige skorstene slynger røgslanger ud i luften og andre, der er mindre høje, udspyer damp. Det hele blander sig sammen, breder sig, dækker over byen, fylder gaderne, skjuler himlen og slukker solen.

Nu er det næsten helt mørkt. Kulstøvet, der svæver i luften, stikker i øjnene, pletter huden og tilsmudser éns linned. Husene er sorte, ligesom indgnedne med sod, brostene er sorte, ruderne overdryssede med kulstøv. En lugt af skorsten, af tjære, af stenkul snører halsen sammen og stemmer for brystet, og undertiden tager en besk smag af jern, smedje, brændende metal og glødende helvede vejret fra én og får én til uvilkårlig at se i vejret for at søge efter himlens rene, frie og sunde luft; men dér oppe ser man kun den tætte og tykke sky og i højde med én selv de tusinde små svævende kulpartikler.

Det er Creusot!

En dump og vedvarende larm får jorden til at skælve, en larm, sammensat af en tusindfoldig larmen, og med ganske korte mellemrum overdøves den af et mægtigt stød, som får hele byen til at ryste.

Lad os gå ind i de herrer Schneiders fabrik. Hvilket eventyrrige! Det er jernets kongedømme, hvor Hans Majestæt ilden hersker.

Ild alle vegne! De vældige bygninger, der, så langt øjet kan nå, fortsættes række efter række og er høje som bjerge, er lige til tagskægget fyldte med maskiner, som drejer rundt, falder, stiger, krydses, snurrer, brummer, fløjter, hviner, knirker, rasler. Og alle arbejder de med ild.

Her er store bål, dér lange slikkende flammer og dér, langt borte, glødende jernblokke, som kommer, går, glider ud af ovnene og ind mellem tandhjulene, for på ny at dukke frem og atter forsvinde over hundrede gange, stadig skiftende form og stadig lige røde. De grådige maskiner æder denne ild, denne skinnende ild, knuser den, skærer i den, saver i den, presser den flad, trækker den ud, snor den og forvandler den til lokomotiver, skibe, kanoner og tusinde andre forskellige ting, fine som en kunstners ciselerarbejde og uhyre som en kæmpes værk, indviklede og sarte, brutale og mægtige.

Lad os prøve på at se og forstå, hvad der går for sig.

Vi går ind til højre i en rummelig hal, hvor fire vældige maskiner er i virksomhed. Deres hjul, slanger og stempler bevæger sig med regelmæssig langsomhed. Hvad udretter de? Ikke andet end at blæse luft ind i de høje ovne, hvori det smeltende metal koger. Det er de kolossale smeltediglers kæmpemæssige lunger. De ånder, intet mere, det er dem, som får uhyrerne til at leve og fordøje.

Og nu kommer vi til diglerne. Der er to, hver ved sin ende af en anden hal. De er tykke som tårne, sværmavede, brølende, og de udspyer et sådant flammehav, at man ikke kan komme dem

på hundrede meter nær, uden at éns øjne blændes, éns hud brændes og man stønner som i et romersk bad.

Man har indtrykket af, at det er en rasende vulkan, man har foran sig. Ilden, der står ud fra dens mund, er hvid, og synet kan ikke tåle den; den slynges ud med en sådan kraft og larm, at ingen sammenligning kan give nogen tydelig forestilling derom.

Derinde koger stålet, Bessemer-stålet, som bruges til jernbaneskinner. En ung, kraftig, smuk og alvorlig mand med en stor sort filthat på hovedet betragter opmærksomt diglens skrækindjagende åndepust. Han sidder foran et hjul, der ligner roret på et skib, og drejer det af og til rundt på samme måde som en styrmand. Øjeblikkelig stiger diglens vrede og den udspyer en orkan af flammer, for overstøberen har yderligere forhøjet den vældige gennemtræk, der blæser igennem den.

Og stadig ligesom en kaptajn fører manden en lang kikkert op for øjnene for at se ildens farve. Han gør en gestus, en tipvogn kører frem og hælder mere metal i det brølende bål. Støberen undersøger på ny de rasende flammers farve og pludselig, ved at dreje på et andet lille hjul, vipper han den mægtige ovn om på siden. Den drejer sig langsomt, idet den slynger et rædselsvækkende spring af gnister op imod hallens tag, og hælder forsigtigt som en elefant, der skal være yndefuld, nogle dråber flammende væske i et støbekar, som rykkes hen under den, så retter den sig atter fnysende i vejret.

En mand bærer ilden bort med sig. Den er ikke mere andet end en langagtig klump, som bliver lagt ind under en hammer, der bevæges ved damp. Hammeren slår, maser og forvandler det glødende metal til en tynd plade, som straks afkøles i vand.

En tang griber den, knuser den, og formanden undersøger omhyggeligt massen, inden han giver ordren: "Lad hælde".

Øjeblikkelig drejer diglen sig atter om på siden og hælder som en kammertjener, der fylder glassene omkring et bord, den flammende støbevæske, som den bærer i sit skød, ned i en række beholdere, der er stillet i en rundkreds omkring den.

Det ser ud, som om den bevægede sig på en ganske naturlig måde, som om den havde en sjæl. Thi for at få disse fantastiske mekanismer til at udføre deres arbejde, til at gå, hamre, falde ned, rette sig op, dreje og snurre rundt, er det tilstrækkeligt at løfte en vægtstang af tykkelse som en spadserestok eller trykke på knapper af størrelse som knappen i et elektrisk ringeapparat. En mægtig kraft, en vældig ånd synes at svæve over det hele og styre de vidunderlige maskiners vægtige og nemme bevægelser.

Med gennemstegt ansigtshud og blodsprængte øjne går vi udenfor.

Ude i fri luft rager to murstenstårne op, alt for høje til at kunne være under et tag. En uudholdelig hede slår ud fra dem. En mand, der er bevæbnet med en jernstang, hamrer løs på dem nede ved foden, indtil en slags kalkskal falder af. Endnu dybere driver han stangen ind, og snart viser der sig et stærkt ildskær og et lysende punkt. Endnu to stød og en ildstrøm skyder frem og løber ind i kanalerne, der er gravet i jorden. Strømmen snor og bugter sig og flyder stadig videre. Det er det smeltede metal, den første rå smeltemasse. Denne skrækkelige flod er lige ved at tage vejret fra én, og man flygter skyndsomst ind i de høje bygninger, hvor lokomotiverne, de store maskiner og krigsskibene bliver til.

Dér inde løber alt rundt for én, man ved hverken ud eller ind, man taber hovedet. Det er en labyrint af håndtag, hjul, remme og snurrende tandhjul. Ved hvert skridt står man foran et uhyre, der bearbejder mørkt eller rødglødende jern. Her er det save, som gennemskærer kroptykke plader, dér spidser, som trænger ned i støbeblokkene og gennemstikker dem lige så let som en synål et stykke klæde, og længere borte afskærer et andet apparat ganske tynde stålplader med samme lethed som en saks, der klipper i et stykke papir, – alt det er i gang på samme tid som et fantastisk folk af ondsindede og brølende uhyrer. Og hele tiden ser man ild under hamrene, ild i ovnene, ild alle vegne, ild overalt. Og hele tiden får et vældigt og regelmæssigt brag, der overdøver larmen fra hjulene, dampkedlerne, amboltene og alle de mange forskellige mekanismer, jorden til at ryste. Det er Creusots store støder, der arbejder.

Den er anbragt i den ene ende af en uhyre stor bygning, der rummer ti eller tolv andre. Alle falder med regelmæssige mellemrum ned på en hvidglødende blok, der udsender en regn af gnister og lidt efter lidt stødes flad, ruller sig sammen, eller antager en krum eller lige form, alt efter menneskenes vilje.

Den store støder vejer hundrede tusinde kilogram og falder, som et bjerg ville falde, ned på et stykke rødglødende stål, der er endnu vældigere end den selv. Ved hvert stød spredes et uvejr af gnister til alle sider, og man ser den tykke masse, uhyret bearbejder, blive tyndere.

Uden ophør stiger og falder den med legende lethed, sat i bevægelse af en mand, der let trykker på en spinkel vægtstang; den får én til at tænke på de skrækindjagende dyr, som, efter

hvad der fortælles i eventyrene, i fordums tider lod sig tæmme af små børn.

Vi kommer ind i valseværket. Det er et endnu forunderligere skuespil. Røde slanger bugter sig henad gulvet, nogle så tynde som sejlgarn, andre tykke som ankertove. Her har man følelsen af at stå imellem umådelige Sankt Hans-orme, dér at være omgivet af skrækkelige boaslanger, for her laves ståltråd og dér henne jernbaneskinner.

Mænd, hvis øjne er beskyttede af et metalagtigt lærred og hvis arme og hænder er indsvøbte i læder, kaster det evigt glødende jern ind i maskinens gab. Maskinen griber det, haler det ud, trækker det langt, haler igen og gør det stadig tyndere. Jernet krymper sig som et såret kryb, og synes at kæmpe for livet, men det må give efter og finde sig i at blive halet længere og længere ud, medens det stadig spyes ud og atter fanges af uhyrets stålkæber.

Dér er jernbaneskinnerne. Den rødglødende, tykke og firkantede Bessemer-masse mægter ikke at stå imod, men strækker sig under det mekaniske pres i løbet af nogle minutter ud og bliver en skinne. En kæmpestor sav skærer den af i dens nøjagtige længde, og andre følger efter i en endeløs række, uden at noget standser eller forhaler det vældige arbejde.

Endelig har vi set alt og kommer ud lige så sorte som fyrbøderne, udmattede og næsten blindede. Og oppe over vore hoveder svæver den tykke sorte røg- og kulsky, der når højt op i himlens regioner.

Å, hvor man længes efter nogle blomster, en mark, en bæk og noget græs, hvori man kan strække sig uden tanker og uden

anden støj omkring sig end vandets rislen og en hanes galen i det fjerne!

Originaltitler og førsteudgaver

- **I solen:** *Au Soleil.* Oprindelig udgivet som en serie artikler i *Le Gaulois* 17. juli - 19. oktober 1881.
- **En baderejse:** *Aux eaux,* i *Le Gaulois* 24. juli 1883
- **I Bretagne:** *En Bretagne,* bearbejdet og samlet udgave af to fortællinger i *Le Gaulois*: *Le pays des korrigans* (10. december 1880) og *En Carême* (21. februar 1883), og én i *Gil Blas*: *La Pointe du Raz*, (2. august 1882).
- **Creusot:** *Au Creusot*, i *Gil Blas* 28. august 1883 med titlen *Petits voyages*.

Om "I solen"

Forfatter: Guy de Maupassant (1850-1843)
Org.udg.: *Œuvres complètes illustrées de Guy de Maupassant*, Libraire Paul Ollendorff, Paris 1899-1904
Denne udgave efter: *Samlede værker af Guy de Maupassant. I Solen*. På Dansk ved Loulou Lassen. Forhen A. Christiansens Forlag, København 1909
Oversætter: Loulou Lassen (1876-1947)
Redigeret af: Kim N. Jensen
Forside: Efter omslagsillustration til *Au Soleil* (Librairie Ollendorff, Paris 1902) af André Suréda (1872-1930).

ISBN 978-87-7628-386-5
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-579-2 (Ølstykke 2018).

© 2026 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Indhold

- Forside
- Titelblad
- Ophavsret og brugsbetingelser
- I solen
  - Havet
  - Algier
  - Provinsen Oran
  - Bou-Amama
  - Provinsen Algier
  - Zar'ez
  - Kabylien-Bougie
  - Constantine
- En baderejse
- I Bretagne
- Creusot
- Originaltitler og førsteudgaver
- Om "I solen"

Note 1:

De arabiske administrationskontorer: Kontorer, hvor et militært personale administrerer de arabiske kommuner, der ligger indenfor et militært distrikt. De oprettedes i 1833. *Overs. anm.*